

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO
EKONOMSKA ZGODOVINA BARV**

Ljubljana, maj 2010

TANJA STRAŽAR

IZJAVA

Študentka **Tanja STRAŽAR** izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom **dr. Zarjana FABJANČIČA**, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 5.maja 2010

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. Barva in fizikalni pogled nanjo	2
2. Naravni svet in človek kot učenec	2
2.1 Človek in razlogi za barvanje	3
2.2 Barve in njihova imena	3
3. Barva, barvila in zgodovina	4
3.1 Prve poslikave	4
3.1.1 Moderni čas in kamenodobne kulture	6
3.2 Kelti – ljudje, ki so imeli radi barve	7
3.2.1 Emajl, izum Keltov?	7
3.2.2 Barvanje las na svetlo	8
3.2.3 Vojaki, možje v modrem in verovanja	8
3.2.4 Obleka in umetnost Keltov	9
3.3 Feničani, ponudniki luksuza	10
3.3.1 Logika barvanja in cena	11
3.4 Egipčani	12
3.4.1 Nakit - več kot le okras	13
3.4.2 Egipčani – začetki kozmetičnih izdelkov	14
3.4.3 Zdravljenje z barvami	14
3.5 Rimljani	15
3.5.1 Rimski barvarji	15
3.5.2 Lasulje in lepota	16
3.5.3 Industrija pridobivanja rdeče barve iz kermesa	17
3.5.4 Davki in kermes – hrastova šiškarica	18
3.5.5 Status in pomen	18
3.5.6 Povpraševanje po luksuzni barvi vzpodbudi ponarejevalce	19
3.5.7 Vojaki in vojna	20
3.6 Lucca - potovanje znanja, kontrola kvalitete in kazni	21
3.7 Dovoljene in statusne barve	22
3.8 Indigo in oblajst	22
3.8.1 Primerjava med barvami	23
3.8.2 Obdavčevanje indiga	24
3.8.3 Zaščita trgov in zakoni povezani z indigom in oblajstom	24
3.8.4 Odkritje novih poti in špekulanti	26
3.9 Košeniljka in škrlat	27
3.9.1 Odkritje barve Novega sveta	27
3.9.2 Repartimiento	28
3.9.3 Priprava na transport	29
3.9.4 Transportne poti do Veracruza in Evrope	29
3.9.5 Provizija	30
3.9.6 V Evropi	30
3.10 Moda na slovenskih tleh	32
3.11 Napoleon, vojska in odločitve o uniformah	33
3.11.1 Uniforma	34
3.11.2 Scheele zelena – prodati, čeprav je strupeno	35
3.12 Sintetične barve	36
3.12.1 Druge sintetične barve in njihovi odkritelji	37
4. Moderna doba in barve	38
4.1 Pomen barv: Razlaga na primerih	38

4.1.2 Avtomobili in barve	41
4.1.3 Tovorna, transportna vozila, službena vozila in kombiji	42
4.1.4 Obleke in moda	42
4.1.5 Notranja barva sten, restavracije in trgovine	43
SKLEP	45
LITERATURA IN VIRI	46
PRILOGA	

Kazalo slik

Slika 1: Prizma	2
Slika 2: Kolibri	2
Slika 3: Okra	4
Slika 4: Prikaz barvnih poslikav z različnih območij po svetu	5
Slika 5: Vzorec	7
Slika 6: Oblajst	9
Slika 7: Purpurna	10
Slika 8: Oko	12
Slika 9: Lovorike	15
Slika 10: Grb Luce	21
Slika 11: Status barve	22
Slika 12: Oblajst/indigo	22
Slika 13: Kaktus	27
Slika 14: Trakovi	32
Slika 15: Uniforma	33
Slika 16: Magenta	36
Slika 17: Barve	38
Slika 18: Barvna paleta barv za stene	44

UVOD

Barve nas spremljajo povsod. Ponoči, podnevi, celo ko zapremo oči. Opozarjajo nas, kaj je nevarno, nas obveščajo, omogočajo razlikovanje med različnimi ukazi, so del nas, naše zgodovine in naše kulture. Z njimi se lahko predstavimo v dobri luči, lahko pa z napačno uporabo ali kombinacijo naredimo ravno nasprotno. So komunikacijsko sredstvo, s katerim ljudem okoli nas nekaj sporočamo. Nekatere so svoj pomen skozi zgodovino spreminjale, druge pa ne.

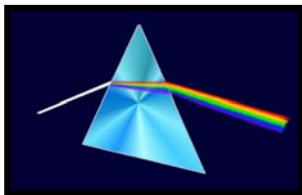
Barve vplivajo na naše počutje. Bolj živi odtenki nas spravljajo v dobro voljo, hladnejši nas pomirjajo. Nekateri verjamejo, da lahko z barvami tudi zdravimo. Pogosto pravimo, da se ljudje oblačijo tako, kot se sami počutijo. V tem primeru ne vpliva barva na nas, ampak mi z njo izražamo naše trenutno psihično stanje. Seveda to ne drži vedno. Nekatere barve so predpisane, uniforme ne moremo spreminjati, kadar se nam zahoče. Določena je tudi barva poslovne obleke. Včasih lahko ta pravila obidemo, vendar pa moramo biti v tem primeru pripravljeni na to, da odziv okolice ne bo nujno pozitiven. Čeprav se lahko sprašujemo, do kakšne mere barve vplivajo na nas in našo okolico, ne moremo nikakor in nikoli trditi, da te moči nimajo. Pomen barv v kulturi, veri in poslu je znan že zelo dolgo. Nekatere povezave so vtisnjene v našo podzavest. Ali bomo s pravilnim razumevanjem barv in njihove preteklosti naše proizvode bolje prodajali in s pravo barvo pravilno izrazili vse njihove prednosti? Mogoče nam bo prav pregled njihove zgodovine in razvoja pomagal pri pravilni izbiri v prihodnosti.

Namen moje diplomske naloge je predstaviti del ekonomske zgodovine barv in barvil. Moj cilj je ugotoviti, zakaj je bila barva v preteklosti pomembna predvsem iz denarnega vidika, dandanes pa veliko bolj zaradi psihološkega vpliva, ki ga ima na posameznika, ter kdaj naj bi do te spremembe prišlo. Spoznanja mislim nato povezati s sedanjostjo in na kratko raziskati in opisati, kako je z barvami danes v svetu opremljanja, logotipov, oglasov ter vizualnega okraševanja proizvodov in oblačilne mode. Metode, ki sem jih uporabila pri pisanju diplomskega dela, so: izbira dejstev, ki se vežejo na temo iz vrste literarnih del, deduciranje lastnih ugotovitev iz teh besedil, statistična obdelava podatkov pridobljenih na podlagi lastnih raziskav in objavljenih statističnih podatkov Ministrstva za notranje zadeve in drugih strokovnih virov.

Diplomska naloga je vsebinsko razdeljena na tri dele. V prvem so barve opisane iz naravnega in fizikalnega vidika. Pojasnjene so v povezavi z valovanjem in svetlobo ter z naravnim svetom. Na kratko je predstavljen tako pojav 'vizualnega' oziroma barvnega oglaševanja rastlin, živali kot tudi naravni izgled človeka. Drugi del je predstavitev zgodovine barv in barvil in njihove povezave z ekonomijo na primerih ljudstev, dogodkov in oseb, ki so se mi zdeli še posebej zanimivi oziroma pomembni. Tu vpeljujem primere blagovne menjave, 'barvnih' davkov, začetke danes pomembnih industrij kozmetike, proizvodov za barvanje las in podobno, ter še druge primere, ki se navezujejo na ekonomijo v preteklosti in delno tudi sedanjosti. V povezavi z barvami omenjam v tem delu tudi vojsko, v svojem bolj barvitom obdobju. V zadnjem delu prikazujem sedanjost in se deloma dotaknem napovedi za prihodnost.

1. Barva in fizikalni pogled nanjo

Slika 1: Prizma

Za današnje fizikalno razumevanje barve je v veliki meri zaslužen Isaac Newton. Proučeval je lom svetlobe skozi stekleno prizmo in s serijo zapletenih poskusov v roku nekaj let prišel do merljivih, matematičnih vzorcev tega fenomena. S tem je, po mnenju Keatsa, uničil poetičnost mavrice. Vsaka barva ima svojo valovno dolžino in frekvenčno območje oziroma frekvenco. Valovanje, ki ga človeško oko še zazna, je med 380 (400) nm in 740 (800) nm, in se imenuje svetloba. Rdeča ima najdaljšo valovno dolžino, ki jo še zaznava naše oko, in najnižjo frekvenco. Vijolična ima najkrajšo valovno dolžino in najvišjo frekvenco. Človeško oko zaznava le 40 odstotkov barv sončne svetlobe. Te barve so vse od rdeče, oranžne, rumene, zelene in modre, do vijolične. Oko pa ne zazna niti infrardečih niti ne ultravijoličnih žarkov (Dawkins, 2000; Kladnik, 2000; Koškin et al., M.G.,1990).

Primer lomljenja svetlobe v naravi je mavrica. Vlogo prizme tokrat prevzamejo kapljice v ozračju. Barve na predmetih vidimo, tudi če ne uporabimo nikakršne prizme zaradi odbijanja in vsrkavanja barv. Tako je rdeča vrtnica rdeča zato, ker se je ta barva od nje odbila. Zaradi te lastnosti tem barvam pravimo odštevalne barve. Za rdečo vrtnico torej trdimo, da je molekularna sestava njene površine taka, da vpije vse svetlobne žarke razen rdečih. Črna barva nastane takrat, ko vidni center možganov ne prejme nobenega električnega impulza. Telo v tem primeru torej vpije vse svetlobne žarke. Svetla črna telesa tudi odbijajo. Vsi ljudje ne vidijo barv enako (barvna slepota), prav tako živali barv ne vidijo enako kot mi.

2. Naravni svet in človek kot učenec

Barve so obstajale že pred človekom. Živali jih zaznavajo, z njihovo pomočjo so razvile kompleksen sistem sporazumevanja (sipe), ali pa jih uporabljajo za enostavna a pomembna sporočila (nevarnost, začetek cikla, strupenost). Živali so pogosto posnemovalci. Posnemajo lahko na dva načina. Prvi je maskirni, pri čemer se poskusijo zlit z okoljem, ali celo postati enaki z njim (insekt – list). Drugi je, posnemati barve strupene živali in plenilca prepričati, da si strupen. Močni ali zelo subtilni kontrasti v živalskem in rastlinskem svetu služijo za preživetje, na človeškem trgu pa kot obvestilo. Poleg živali, ima tudi svet rastlin in gliv svoja barvna načela in sporočila. V Kostariki je barvno oglaševanje lahko edini način, kako pritegniti pozornost živali, zaradi velike količine zelene so potrebne močne, na daleč opazne barve. Rdeča sporoča kolibriju kje se nahaja 'bar', medtem ko rumena, barva majhnega cveta, sporoča, da je 'bar' tudi odprt. Včasih kolibriji prav slepo sledijo tem navodilom in jih zavede že rdeča vetrovka. Pogosto se to, kar najdemo v naravi do neke mere odraža ali obstaja tudi v svetu človeka. V restavracijah so zelo pomembne barve, še posebej odtenki. Posnemanje gre tudi pri nas v več smeri. Nekateri posnemajo drage proizvode, kot so torbice ali čevlji, in jih prodajajo po nižjih cenah (Nike, Mike), drugi s kontrastom vzbujajo pozornost, ali pa z zelo subtilnim prelivanjem barv spreminjajo obliko, prikrivajo. Barva lahko proizvod naredi cenen, ali pa mu da vtis dragega, višjerazrednega objekta.

Slika 2: Kolibri

2.1 Človek in razlogi za barvanje

Človek nima posebnih maskirnih, niti ne opozorilnih barv. Vseeno tudi brez dodatnih barvil, z manj očitnim spreminjanjem barve obraza, nekaj sporoča. Obraz se lahko obarva rdeče, bledikavo, sivkasto, rumenkasto. Včasih izraža barva občutek, včasih zdravstveno stanje človeka. Vsi ti odtenki so seveda bolj subtilni, nikakor ne vidni in kontrastni do take mere, kot je to, na primer pri sipi. Vendar pa tudi barva kože ni vedno enaka. Pod vplivom sonca postane temnejša, pogosto je ta sprememba povzročena načrtno. Različne kulture različno ocenjujejo, kakšna je lepa barva kože. Japonci kot tudi v preteklosti Evropejci cenijo "bolj belo od bele" kot barvo, ki izraža bogastvo. Bela predstavlja ljudi, ki jim ni bilo potrebno delati na polju, zato niso bili izpostavljeni soncu in niso porjaveli. V 17. in 18. stoletju so, da bi prišli do skoraj prozorno bele, uporabljali na koži tudi zdravju škodljiva barvila. Bolehavost, zastrupitev in smrt je bila cena za lepoto, ki so jo bili pripravljeni tudi plačati. Barva kože pogosto sproža veliko polemik in ločevanja, vendar pa je, razen ko gre za bolezen, naraven pojav in nanjo ljudje ne morejo vplivati v veliki meri. Barva las, oči in kože pri človeku izvira iz enake barvne lestvice pigmentov, kar ustvarja harmonijo. Trstenjak (1978, str. 25) pravi: »Človek kot kulturno bitje torej barve predvsem uporablja. Za civiliziranega človeka je svet barv svet obrti, umetnosti in tehnike [...]. Civiliziran človek lahko prikazuje sam sebe v različnih barvah: obleče se v poljubno barvno obleko in tako manifestira sam sebe. Človek pa sebe v barvah tudi izraža: vsa umetnost vseh časov je priča tega človekovega izražanja.« Barva torej opisuje posameznikovo notrajnost, prav tako pa ga povezuje z okoljem, družbo in dogodki, ki se dogajajo okoli njega. A. Jones in G. MacGregor (2002, str. 131) trdita: »[...] barva je pogosto intimno vpletena v fizično praznovanje in komunikacijo sprememb, časa in identitete v skupnostih ali v povezavi z določenim posameznikom.« Barva lahko sporoča, kje se človek nahaja na družbeni lestvici, ali ima okus. Kadar gre za notranje oblikovalce, pa je njegov zunanji izgled in način oblačenja lahko celo odločilni faktor pri izbiri, če ga bo kupec najel. Barve so dobile svojo simbolično in pomensko vlogo že v preteklosti, razvila pa se je glede na njihovo dostopnost, ceno, ljudi, ki so jih uporabljali, vero in modo.

2.2 Barve in njihova imena

V diplomskem delu je omenjena vrsta imen virov barv in barvil. Že pri osnovnem poimenovanju v enem jeziku lahko pride do zmede, saj se lahko enako ime za barvo uporablja pri dveh ali več virih barv. Tako je za barvo iz košeniljke (angl. *cochineal*) v slovenščini uporabljena beseda škrlat, ista beseda se poleg oznake purpurna uporablja tudi za barvo narejeno iz morskega polža škrlatnika (angl. *murex*). Zaradi različnih poimenovanj in označevanj barv sem se odločila, za imena nekaterih virov barvil oziroma barv, če je to pomembno ali pripomore k izogibu zmedi, uporabljati angleško ali latinsko ime. Imena so zbrana v prilogi 1. Barve oziroma barvila, so dobivale imena na različne načine. Nekatere so bile poimenovane po rastlini ali živali, iz katere so izhajale. Ime je lahko kazalo na neko lastnost, barvilo, podobnost barve nekemu naravnemu pojavu, ali pa njegovo oddaljenost, tujost oziroma eksotičnost. Ime je lahko zmotno namigovalo na to, iz česa je določena barva, ali od kod izhaja. Tako je ime za košeniljko tudi *grana*. Ta izraz so uporabljali Španci in pomeni semensko zrno.

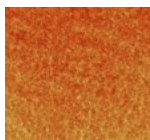
Poleg omenjenega stila poimenovanja je v 18. stoletju prišlo v modo tudi precej nenavadno označevanje barv. Nekateri so navdih iskali v barvi las kraljevskih družin, drugi v načinu oblačenja le teh. Ni bil pomemben fizični izvor barv, niti od kod so prihajale, le kako nenavadno so jih poimenovali. Nekaj imen predstavlja Max von Boehn (1923, str. 157): »Obstajale so barve: mlada in stara bolha, boljša glava, [...] Med rumenimi (barvami) je bila popularna blede rumena, barva las kraljice Marije Antoinette. [...] V Parizu so dajali modnim barvam najbolj svinjska imena: cestni jarek, umazanija ceste, londonski dim, bedro nimfe, zastrupljeno jabolko, umirajoča opica, vesela vdova, žalostna prijateljica, mrtvi, ki so vstali, bolan Španec, etc.« Te barve so bile med odtenki rumene in zelene. Eno od barv so poimenovali 'caca Dauphin', kar dobesedno pomeni kakec prestolonaslednika Francije. Barve so poleg izvornih in 'zabavnih' dobile še imena pod vplivom političnih sprememb v Evropi. Tako je v obdobju Revolucije barve postalo modno poimenovati z imeni, ki so izražala ideje tistega časa. Max von Boehn (1925, str. 101) razlaga: »Niso jih več poimenovali 'caca Dauphin': ampak so izbirali svobodnjaške oznake: á la Républicaine; á l'Egalité; á la Carmagnole; to so počeli tudi že samo zato, ker je bilo nevarno, če tega niso naredili.« Poleg imen pa so barve lahko izražale tudi neko politično prepričanje. Imena so dobile še po tistih, ki so jih uporabljali (angl. *navy blue*) in po ljudeh, ki so jih 'izumili' (Scheele zelena). Slednjo je odkril Carl Wilhelm Scheele. Barve se niso izognile niti poimenovanju po bitkah, kot na primer magenta in solferino.

Vsa ta imena so imela eno slabo lastnost. Samo ime ni določilo točnega odtenka. Purpurna barva je bila vse od vijolične do temno rdeče. Nekatera imena so bila bolj natančna, druga manj. Za prodajo barv pa je potrebno imeti standard. Prav tako je količina prepoznavnih in enostavnih imen omejena. Težko si je izmisliti ime za prav vsako spremembo odtenka. To težavo so rešile barvne lestvice, oštevilčene in točno opredeljene. Te barvne skale so najbolj pomembne pri logotipih, pri pleskanju, notranjem oblikovanju, v vsaki situaciji, kjer je pomembno, da ni le približna barva, ampak točno določen odtenek. Pri pleskanju ne moremo izbrati le podobne barve, ampak želimo popolnoma enako tisti, ki je že na steni. Kadar barva služi kot element prepoznavnosti (*Coca Cola*) je prav tako zelo pomembno, da poznamo točen odtenek, ki je enak povsod po svetu. Eni bolj znanih barvnih modelov so CMYK, PANTONE, RGB, RYB in drugi. V slovenski heraldiki se uporabljata CMYK in PANTONE.

3. Barva, barvila in zgodovina

3.1 Prve poslikave

Slika 3: Okra

Človek je barve in barvila uporabljal že zelo zgodaj. Dokaze najdemo v jamskih poslikavah, ki so nastale na različnih koncih sveta. Najbolj znana je Altamira v Franciji. V teh jamah so bile najpogostejše upodobljene živali, divje ali domače, ter ljudje pri različnih obredih in lovu. Za ustvarjanje poslikav je človek ponavadi uporabljal oglje ali zemeljske minerale, kot je okra, oziroma železov oksid. Uporabljal je to, kar je imel na razpolago v okolju ali preko blagovne menjave, in je puščalo barvo. Okra je najstarejša izmed barvil uporabljenih za slikanje in ni omejena samo na začetno obdobje. Ime ni vedno pomenilo rdeče barve, ampak je najprej, vsaj za Grke, ta beseda označevala rumeno.

Najstarejše najdbe jamskih poslikav prihajajo iz jam Chauvet, za katere ocenjujejo, da so nastale 30.000 - 28.000 let pred našim štetjem in naj bi bile torej starejše celo od jamskih poslikav v jami Altamira. Okra je bila po vsej verjetnosti prva barva, ki jo je človek uporabljal pri ustvarjanju. Poleg te na jamskih stenah najdemo tudi oglje. Uporabljeno je kot podlaga za skico ali za obrobo pri dokončani sliki, da poudari obliko. Seveda so ljudje najprej morali odkriti vir barvil, preden so jih lahko prenesli na telo ali stene. Barvila so lahko pridobili tako, da so jih odkrili sami ali pa so trgovali s plemeni, ki so imela pravo znanje oziroma dostopnost do najdišč. Najstarejše odkrite jame za pridobivanje barvil so v Bomwu Ridgeu in so po oceni stare več kot 40.000 let. V njih so pridobivali rdeče in rumene pigmente. Iz podobnih najdišč so neolitski trgovci prinašali barvilne kamne z namenom menjave za druge dobrine. V tem času še ni bilo denarja, zato so verjetno sledili načelom blagovne menjave. Lahko so jih menjali za kožo, orodje, orožje, drugo hrano in podobno. Določena količina okre je zamenjala določeno število krzna. Barvilo, ki samo po sebi nima nekakšne vrednosti, pa je to pridobilo s potrebami in željami posameznikov oziroma družbe.

Primer: Imamo dve plemeni, od katerih je eno nižinsko in ima dostop do okre, drugo pa prihaja iz gora in ima dostop do živali in krzna. Ta so zaradi višinskih razmer bolj topla, odporna, lahko tudi lepša. Ker nižinsko pleme želi kožo, višinsko pa želi okro za svoje rituale, bosta stopili v menjalno razmerje. Tudi če imata obe delen dostop do dobrin, se morda, zaradi specializacije, eno raje usmeri v pridobivanje ene od zelenih dobrin, do katere ima lažji dostop, pri čemer mora pričakovati, da bo drugo pleme naredilo podobno. Robert A. Guisepi (H.W. I., 2000) podpre to trditev: »Čeprav se je v času kamene dobe specializacija šele začela in so bila plemena po večini samozadostna, so obstajale določene dobrine, ki so se nahajale samo na nekaterih območjih, drugod pa jih ni bilo.« Tako so v menjavo vstopile različne 'luksuzne' dobrine, kot so okra, razni drugi kamni, med kresilnimi pa so posebej cenili rumene.

Slika 4: Prikaz barvnih poslikav z različnih območij po svetu

Legenda: Z leve proti desni: a) Človeka - Zahodna arnhemski pokrajina, b) Konj - Lascaux, c) Bizon oziroma govedo – Altamira, d) Lovci in divjad – Lascaux, e) Roke - Cueva de las manos, Santa Cruz, f) Nosorog - Chauvet

Ljudstva kamene dobe so barve pogosto povezovala z verovanji in verskimi obredi ter tudi z vsakdanjim delom in lovom. Okro so uporabljali za pridobivanje rdeče ali rumenkaste barve. Nekateri arheologi menijo, da je bila uporabljena tudi za temnenje kož in celo kot zaščita proti

soncu. Ostanki rdeče okre na kosteh, ki so jih našli v grobovih, pa pričajo, da je verjetno imela vlogo tudi v pogrebnih obredih. Rdeča barva naj bi bila pomembna že pri pogrebnih ritualih zgodnjih modernih ljudi, kar potrjujejo najdbe v grobiščih v Rusiji. Kahn (2005, str. 46) med drugim omenja grobišča, kjer so odkrili rdečo okro. V takih grobiščih so arheologi odkrili telesa umrlih, okrašena z rdečim barvilom in nakitom, oblečena v živalske kože. Rdečo okro je pri obrednih ritualih, kjer so pobarvali telesa umrlih, uporabljalo veliko ljudstev. Najdišča so na področju današnje Evrope, Avstralije, Afrike in Amerike. Eno od teh ljudstev je 'Red Paint' ljudstvo iz države Maine, Nove Anglije, ZDA. Ime so dobili zaradi njihove značilne uporabe rdeče okre v grobovih, kjer so našli nekaj manj kot za dva kvarta (angl. *quarts*) = 2,202 litra do mernika (angl. *bushel*) = 35,24 litra briljantno rdeče okre narejene iz prahu zmletega hematita (Various, 2008, str. 20).

W. Barber v svoji knjigi piše (1992, str. 230): »Rdeča je bila ena izmed najbolj popularnih barv iz zelo zgodnjih časov, najdena med prvimi preživelimi primerki vlaken na vsakem območju: Mezopotamija, Levant, Egipt, Anatolija, Kavkaz in na različnih delih Evrope. [...] Eno od najbolj znanih rdečih barvil, zaradi svoje briljantnosti in obstojnosti, je hrastova šiškarica (*kermes*). [...] Neposredni dokaz obstoja tega barvila so našli že zelo zgodaj, v neolitičnem jamskem pokopu v Adousteu, Bouches-du-Rhône.« Rdeča je svojo pot začela precej zgodaj in je v modi ostala do danes. Od tega trenutka dalje, je človek svet slikal po svojih željah, iskal nove barve, načine, kako priti do njih, kako jih obdržati, prodajal izdelke, ki so bili z njimi okrašeni, jih povezal z globljim pomenom, ki jim je tako dal tudi vrednost, in se skupaj z njimi razvijal v toku zgodovine.

3.1.1 Moderni čas in kamenodobne kulture

Nekatere kulture so živele kot kamenodobni človek še precej kasneje in so se spremenile šele pod vplivom prihoda novih naseljencev – belega človeka. Kot primer take kulture lahko vzamemo pleme Wintu iz Severne Kalifornije. Opazovanje le-teh je pomembno, ker nas v nekaterih lastnostih spominjajo na kamenodobnega človeka in nam ponujajo vsaj bežen pogled na to, kako so verjetno takrat živeli ljudje. Določeni barvi so pripisovali nadnaravne lastnosti in celo trdili, da so orožja določenih barv boljša za lov na določeno vrsto divjadi. Du Bois (1935, str. 125) piše: »Sivo obarvani materiali naj bi bili učinkoviti proti medvedom. Beli in predvsem rdeči kremenjaki pa naj bi bili nadnaravno strupeni.« Tudi Atsugewi so nekatere barve prepoznavali kot boljše za določeno vrsto lovnih živali. Poleg lova jih je barva spremljala tudi pri obredih in obrednih objektih, ki so jih uporabljali med izvedbo le teh. Eden od takih so obredni 'plesni noži'. Noel D. Justice (2002, str. 32) opisuje: »Noži narejeni iz rdečega obsidiana, čeprav manjši, so bili vredni več kot črni. Beli kremenovi plesni noži, ki so dosegali do 18 inčev v dolžino, pa naj bi bili vredni največ.« Iz omenjenega vidimo, da je bila za vrednost določenega noža pomembna njegova barva in velikost. Vrednost je bila odvisna tudi od njihove redkosti. Veliki, 18 inčev dolgi beli kremenovi noži so bili najredkejši in zato nabolj vredni. Noži iz rdečega obsidijana so bili sicer manjši od črnih, vendar pa je bila njihova barva bolj zaželjena. S tem primerom zaključujem s kamenodobnimi kulturami in nadaljujem z ljudstvom, ki je uporabljalo veliko več kot le rdečo barvo.

3.2 Kelti – ljudje, ki so imeli radi barve

Slika 5: Vzorec

Kelti za sabo niso pustili skoraj nikakršnih zapisov o svojem življenju in bivanju, izročilo se je prenašalo izključno ustno. Da o njih sploh kaj vemo, se lahko zahvalimo drugim ljudstvom, ki so živela v istem času. Prve zapise najdemo šele po prihodu krščanstva, pisane pod vplivom Rimljanov. Take informacije moramo seveda vedno gledati s ščepcem dvoma. Ljudje so skozi oči drugih, ki njihove kulture ne poznajo, lahko drugačni, spregledajo se lahko razlogi, vidijo se le posledice. Opisi rimskih in grških piscev vseeno vsaj okvirno ponudijo sliko keltske družbe. Bila je specializirana in je imela tako druide, poglavarje in bojvnike, kot tudi skupine, katerih sposobnosti so bile usmerjene v opravljanje drugih poklicev. Nekatere od njih so se posvečale kmetijstvu in storitvam.

Kelti naj bi oboževali barve, kar se je odražalo v njihovi obleki in ustvarjalnosti. Alexander Macbain (2008, str. 30) piše: »Še ena lastnost, ki je takoj opažena [...] je njihova ljubezen do barve; Glasnost bi lahko rekli, v barvi in glasu, glasbenem ali drugem, jih je posebej privlačila.« Kelte je zanimalo vse, kar je bilo vizualnega. Barve so dobro služile temu namenu. Svetlikajoča se zlatorumena barva sonca je bila za bogatejše Kelte zelo privlačna. Bila je močna, svetleča, 'glasna'. Vendar pa so tudi Kelti začeli z bolj umirjenimi naravno obarvanimi materiali.

3.2.1 Emajl, izum Keltov?

Ljudje vedno stremimo po nečem, kar je redko, težko dostopno in očesu prijetno. Še bolj očitno je iskanje takega, kadar kupujemo nakit. Tam lepota in izgled igrata glavno vlogo z materialom, ki je prav tako zelo pomemben. Tudi zlato in srebro nimata vrednosti samo zaradi tega, kar sta, ampak tudi zaradi tega, kar s svojim izgledom in čistostjo, odbojnostjo nudita.

Kelti so bili znani po izdelovanju in nošenju nakita. Za izdelavo in okras le tega so uporabljali različne materiale: korale, kamne, kovine. Eden takih, redkih in precej dragih materialov v priljubljeni barvi Keltov, je bila uvožena roza-rdeča korala. Bila je redka in temu primerno tudi precej draga. Njena cena in redkost, ki ni zadovoljila želje po količini, je verjetno prispevala k poskusom pridobiti barvano steklasto snov, ki bi ji bila podobna, ali celo boljša. Med Kelti ni bila priljubljena samo rdeča ali rožnato rdeča barva. Zanimalo jih je veliko različnih barv. To je lahko drugi razlog za iskanje načina pridobitve snovi, ki bi nadomestila barve, ki jih je bilo v naravi v pravi obliki težko najti. Tako je nastal rdeč emajl in postal najbolj pogosto uporabljen vir za okraševanje in oblikovanje nakita od petega stoletja pred našim štetjem dalje. Emajl je bil, po besedah M. Green (1995, str. 403): »[...] svinčeno steklo, ki je pridobilo svojo rdečo neprozornost (*opacity*) s pomočjo bakrenega oksida. To bi dejansko lahko bil keltski izum, saj naj bi se z njim prvič srečali v evropskih keltskih delih petega stoletja.«

Za zamenjavo rožnato rdeče korale z emajlom je možnih še nekaj razlogov. Eden od teh je sprememba okusa uporabnikov. Mogoče je, da so Kelti na novo izumljen emajl želeli uporabljati zaradi bolj enostavnega dostopa, boljše barve in možnosti oblikovanja. Drugi razlog je lahko v prekinutvi oziroma spremembi prodajnih poti korale. Tako možnost omenja H. Hubert (2002, str.

123): »Ali se je spremenil okus, ali pa je bila prekinjena dobava; v določenem času izginejo (korale) iz keltskega nakita. Plinij omenja, da so pokrajine, ki so pridobivale to koralo, nekega dne začele pošiljati tako velike količine le-teh v Indijo, da je postala redka v centrih pridobivanja.« Če je postala koralna redka v centrih pridobivanja in redka za druge uporabnike, kot so bili Kelti, je prišlo do dodatnega zvišanja njene cene in očitnega zmanjšanja dostopnosti, kar je povzročilo, da potrebe po pridobitvi določene količine, niso bile več zadovoljene. Za Kelte ni bila pomembna le koralna sama, ampak so želeli imeti nekaj, kar je bilo v njeni barvi. Ker ni bilo mogoče vplivati na dobavne poti in si tako omogočiti boljši dostop do tega vira, je bilo potrebno zamenjati vrsto željenega materiala, ki bo vseeno omogočil željeni izgled. Kelti so si želeli rdečo, živo barvo. Rdeči emajl, ki je imel barvo krvi, je to željo izpolnil. Ni bil samo bolj močne barve kot koralna, ampak je bil tudi veliko bolj dostopen in ga je bilo lažje oblikovati oziroma dodajati v prostorčke oblikovanega nakita. To je omogočala njegova lastnost spojnosti (angl. *fusibility*), ki je povečala svobodo pri uporabi. Sprva so ga uporabljali kot nadomestek koralni. V tem času so izumili proces 'champlevé'. Champlevé proces je tehnika emajliranja, pri kateri v kovinsko ploščo izrežemo celice oziroma brazde in jih napolnimo s steklenim emajlom v prahu. Ko se emajl shladi, ga moramo še zgladiti in zloščiti. Poleg te tehnike oblikovanja z emajlom obstaja še proces cloisonné. Emajl je postal tako popularen, da je pridobil pomembno mesto v nakitu, ne le kot nadomestek, ampak kot glavni igralec v obdelavi nakita. Na področju Velike Britanije so pričeli kasneje k svojemu izboru barv emajla dodajati še modro in rumeno.

3.2.2 Barvanje las na svetlo

V modernem času želja po spremembi posledično podpira veliko in bogato industrijo izdelkov za lase in lasno nego, korenine pa ima zelo daleč v preteklosti. Kelti niso uporabljali le barvnega nakita. Znani so bili po tem, da so barvali tudi svoja oblačila, telo in lase. Dandanes je najbolj pogosta barva las, ki jih najdemo pri barvanih laseh, blond oziroma svetla, kar prav tako ni nekaj novega. Tudi keltske 'smernice lepote' so narekovale, da so svetlejši lasje bolj zaželeni. D. Ó Hógáin (2006, str. 20) opisuje izgled Keltov na podlagi pričevanj grškega zgodovinarja: »Njihovi lasje so bili ponavadi svetli (blond), vendar pa so uporabljali tudi umetna sredstva, da so pridobili to barvo. Pogosto so si umivali lase z apnom in jih potegnili nazaj s čela in čez glavo.«

Rimski in grški viri so Kelte opisovali kot svetlolase, postavne, visoke ljudi. Če pogledamo narode, ki naj bi jim bili najbolj sorodni, vidimo, da so svetlolasi le redki. Čeprav enostavnejše od današnjega, se je keltsko barvanje las razvilo, da zadovolji željo po svetlih laseh. Niso še poznali kemičnih izdelkov, a so si lase že umivali pogosto, pri pranju pa uporabljali apno. To apno je bilo razredčeno z vodo, pri čemer so dobili neke vrste lug (Rankin, 1996; Sherrow, 2006).

3.2.3 Vojaki, možje v modrem in verovanja

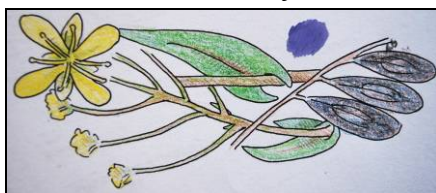
Tudi v vojni in bitkah se Kelti niso odpovedali barvi. Ponavadi so se pred bitko namazali z modro barvo, ki so jo pridobivali iz rastline oblajst (angl. *woad*). Radi so imeli tudi rumeno barvo narejeno iz žafrana, vendar pa je bila modra veliko bolj popularna. E. McCoy (1998, str.

44) trdi, da sta obstajala vsaj dva razloga, zaradi katerih so se keltski vojaki barvali z modro. Prvi je povezan z mističnim oziroma nadnaravnim. Po njihovem verovanju, naj bi se z modro povezali z njihovimi bogovi in sovojaki ter se z njimi povezali v eno. Drug je temeljil na bolj fizičnem izgledu. Z različnimi načini barvanja teles so se lahko med sabo prepoznali, hkrati pa naj bi jih barva naredila bolj zastrašujoče za nasprotnike. Nekateri so se barvali po celém telesu, drugi pa naj bi z modro barvo oblikovali različne poslikave. Znani bojovníki, ki so šli v bitko neoblečeni in pobarvani, so bili Gaesetae. Verjetno so se z barvo v vojaški skupini med sabo tudi rangirali.

To je skladno s pričevanjem T. Moore-a (1838, str. 109): »Ker so bili Kelti ljudstvo bojovníkov, pa je zanimiv še en podatek, kjer je barva igrala pomembno vlogo. Za časa Achyja, naslednika Tighernmasa, je bil izdan zakon, ki je določal, kakšno število barv lahko nosijo na svojih oblačilih pripadniki določene skupine. Plebejci in vojaki naj bi nosili, po tem zakonu, le eno barvo. Vojaški častniki nižjega čina dve, poveljniki bataljonov tri, ljudje, ki so vzdrževali hiše za tujce (angl. *keepers of houses of hospitality*), štiri, plemstvo in vojaški 'vitezi', pet, in Bardi ter Ollamhi, ki so bili odlikovani kot učeni, šest, s samo eno barvo manj kot vladajoči principi.« Število barv je torej določalo tudi status posameznika v družbi. To barvno razlikovanje daje zametke razumevanju nekaterih barv kot simbolu bogastva ter tudi rangiranju oseb z barvami.

Kelte je barva spremljala tudi pri verskih običajih in ritualih. Čas solsticija so Kelti praznovali dva dni. Praznovali so smrt starega boga sonca in rojstvo novega. Ta dva dneva, ko je najmanj svetlobe, so si pomagali s prižiganjem sveč. Črna je ponazarjala staro sonce, zlata pa novo sonce. Rastline, ki so jih uporabljali za barvanje svojih oblačil ali teles, lesa in podobnega, so pogosto imele pomemben prostor tudi v njihovem spiritualnem življenju. Tako so bila drevesa in rastline lahko svete, iz njih so izdelovali lesene palice za druide, pridobivali zdravila, pa tudi barve. Za Kelte najbolj znana in pogosto omenjena rastlina ter z njo povezana barva je prej omenjen oblajst.

Slika 6: Oblajst

3.2.4 Obleka in umetnost Keltov

Kako pomemben je bil oblajst, ne samo v bitkah ampak tudi v vsakdanjem življenju, predstavi v svoji knjigi o rastlinah, ki naj bi jih uporabljali Kelti, Mountain H. (1998, str. 1103): »[...] je bil (oblajst) uporabljen za pridobivanje modre barve za obleko in barve za kožo. To rastlino so Kelti zelo cenili, še posebno Pikti, zaradi njihovih navad barvanja teles in tetovaže obeh spolov. [...]« Kelti so se radi kitili tudi z zlatom. Tako so nosili nakit na rokah, zapestjih, okoli vratu, na prstih, Diodorus pa omenja, da so nosili celo zlate tunike. Prav tako pa so nosili tunike različnih vzorcev in barv, črtaste plašče, včasih z vzorcem šahovnice. Keltska umetnost je bila opisana kot eden največjih uspehov stare Evrope. Njihov stil ni bil realističen. Radi so okraševali majhne stvari, medtem ko so se izogibali izdelavi velikih fresk, zelo redko pa so izdelovali samostoječe

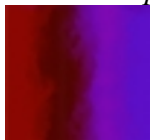
kipe. Njihov stil je bil deloma tradicionalen, deloma pa pod vplivom ljudstev, predvsem Rimljanov in Grkov, s katerimi so trgovali. N. Grant in M. Cappon (2003, str. 28) poudarjata: »Zdi se, da so imeli Kelti zlasti radi modro in belo oziroma modro in rumeno.« Vendar pa najdemo omenjene tudi druge barve. Poleg oblačja so Kelti uporabljali tudi rastlino, ki je kasneje britanskemu vojaku dala njegov značilen videz. Imenovala se je brošč (angl. *madder*). Vzgajali so jo za pridobivanje alazarina – rdečega barvila. Iz nje so pridobivali, glede na to kako je bila pripravljena in prenešena na blago, tudi rožnate in vijolične odtenke.

Med vire barvil tega obdobja spada tudi jelša. Iz nje so pridobivali tri različna barvila. Rdečo iz skorje, zeleno iz cvetov in rjavo iz vejic. V tem času je bilo znanje barvanja in uporabe barvil še vedno v rokah večjega števila ljudi. J.N. Brewer (1818, str. 40) potrjuje, da so te obleke večinoma barvali in izdelovali sami, čeprav so se tehnik lahko naučili od drugih: »Ker blago ni omenjeno med stvarmi, ki so jih Bretoni uvažali, smo lahko prepričani, da so umetnost proizvodnje (le tega) prinesli Belgoeji.« Za barvila so bili pogosto uporabljeni rastlinski viri – deli dreves kot so skorja, listje, cvet, lahko pa tudi njihovi sadeži, kot na primer pri robidi. Slednja, glede na starost sadeža, ponuja celo paleto barv: od rdeče, temno oranžne in modre do vijolične. V škotskem visokogorju se je uporabljala tudi borovnica. Alum, ki so ga uporabljali kot rdeče barvilo in za fiksiranje druge barve, so pridobivali tudi iz mahu (angl. *club moss*). Tudi zapisi, ki opisujejo Kelte, s svojim poudarjanjem drugačnih, barvitih oblek, potrjujejo, da so bile le-te značilne predvsem za njih in posredno potrjujejo, da je bil njihov nastanek mogoč le tako, da so jih izdelovali sami.

S prihodom Rimljanov se je Keltom, kljub zavojevanju, odprl nov trg, na katerem so lahko prodajali svoje izdelke. Ker je nastalo povpraševanje po finih proizvodih, so izboljšali kvaliteto uporabljene volne, pomnožile so se barvarne in pletilske delavnice. Razlog za nastanek novega trga je bil tudi v tem, da so Kelti ponujali izdelke v različnih, zaželjenih barvah in hkrati po nižji ceni, saj je bil izvor barvil navadno rastlinski, verjetno domač in s tem cenejši. Iskanje novih barv, dragih virov in njihovih cenejših nadomestkov, drugih odtenkov, eksotičnih in podobnih barvil pa se ni končalo s Kelti in se verjetno tudi ne bo z modernim človekom, kljub vse prepogostemu poseganju evropskih narodov po temnih, 'mrtvih' barvah.

3.3 Feničani, ponudniki luksuza

Slika 7: Purpurna

Feničani so znani kot pomorsko trgovsko ljudstvo, ki je trgovalo tudi s purpurnimi tkaninami. Vir imena in njegov pomen ni popolnoma jasn. Po eni od teorij je iz grške besede 'phoinis', kar naj bi se nanašalo na njihovo trgovino s škrlatno barvo.

V. Finlay (2004, str. 357) trdi: »[...] postali so tako znani v trgovanju te najbolj luksuzne barve v zgodovini, da njihovo ime izvira iz grške besede za purpurno – phoinis.« Pomenilo bi lahko tudi barvo od sonca pordele polti. Poleg te obstajajo še druge teorije, kot ta, ki povezuje Feničane z besedo phoenix. Scott P. (2006, str. 31) v članku iz revije Saudi Aramco World trdi naslednje: »Ime 'Feničan' – in 'feniks,' legendarni ptič, ki se ponovno rodi iz plamenov – izhaja iz grške *phoenix*, kar pomeni škrlatna (ognjeno rdeča).« Ne glede na izvor imena so bili Feničani ljudstvo, ki je bilo inovativno in je poznalo različne tehnike obdelav stekla in barvanja. Čeprav niso bili

edini, ki so barvali tkanino, pa je na prvem mestu med njihovimi izumi njihova tehnika barvanja. A. H. L. Heeren to potrdi (1833, str. 87): »Vijolične barve pa nikakor niso bile ekskluzivno omejene na uporabo Feničanov, vendar pa jim je bilo, zaradi njihove odlične industrije in veščin ter odlične kvalitete školjk na njihovih obalah, omogočeno jo pripeljati na višjo stopnjo popolnosti in obdržati svojo superiornost nad škrlatno in vijolično.« In prav tako govori o kvaliteti barvanja z območja mesta Tir: »Škrlatno in vijolično purpurno obarvana tkanina ni bila nikjer tako dobro obarvana kot na tirskih oblekah te barve, zato so bile te najbolj iskane med mogočnimi in prevladovala v modi višjih slojev družbe.«

V antični umetnosti so bile tkanine, pobarvane tirsko purpurno – vijolično ali škrlatno, simbol bogastva. Purpurna ni bila samo ena barva. Označevala je izvor barvila (sok iz vrste lupinarjev, torej bodičastega volka oz. polža škrlatnika, mureksa oziroma angl. *murex*) in ne tip odtenka oziroma barve. V slovenščino '*purple*' prevajamo ponavadi kot vijolično, vendar je bolj primerna beseda purpurna. V času Feničanov je bilo teh lupinarjev veliko ob obalah Sredozemlja - Peloponeza in Sicilije ter v Atlantiku, ob obalah Velike Britanije. Odvisno od njihove lokacije so dajali različne odtenke. Tako so bila barvila iz Atlantika najbolj temna, italijanska in sicilijanska vijolična ali purpurna in feničanska, ter tista izvirajoča iz območja pretežno južne obale, škrlatna oziroma temno rdeča. Rapp (2006, str. 211) trdi, da mureksa niso le pobirali, ampak da obstaja verjetnost, da so ga tudi namerno vzgajali v bazenih ob obalah stare Turčije.

Barvilo se je uporabljalo na različnih materialih. Barvali so bombaž, laneno platno, kasneje svilo in tudi volno. Poleg boljše kvalitete lupinarjev so imeli Feničani na razpolago, preko svojih nomadskih sosedov, tudi volno odlične kvalitete in čistosti. Zaradi tega so lahko ponudili obleke, ki so imele večjo vrednost tako zaradi vrste in kvalitete materiala, kot tudi zaradi barve. Feničani so ponujali luksuzne dobrine, za katere so iskali način, kako zagotoviti uporabniku dobro kvaliteto in videz, pa tudi lepoto, nežnost in hkrati obstojnost. Ponudili so celo nekaj več. A. H. L. Heeren v svojem delu (1833, str. 88): »[...] poleg tega so Feničani poznali umetnost dodajanja določenega leska v barvo, tako da so se drugi odtenki poigravali čezenj, kar poimenujemo barva prelivanja, to jo je (barvo) naredilo osupljivo atraktivno.« Njihov ciljni kupec je bil posameznik iz bogatih krogov, višjega položaja v družbi, lahko celo vladar.

3.3.1 Logika barvanja in cena

Trgovski uspeh oblek obarvanih z mureksom je temeljil na preprosti znanosti. Feničani so za barvanje uporabljali najraje volno, kasneje tudi svilo. Obe sta proteinski tkanini, ki ju dobimo od živali in imata karboksil in amino skupine. Te omogočajo živalskim barvilom, da se z njimi enostavneje povežejo. Svila je močno vpojna, kar pomeni, da lahko z manj barve dobimo večji efekt. Možne barve iz mureksa so od ultramarin modre do vijolične in škrlatne, nežne lila, rožnate, slezenaste, odvisno od časa in mešanice barve. Feničani so svojo ceno opravičevali tudi s tem, da so iz posameznega mureksa lahko pridobili le zelo majhno količino barvila. K.C. Nicolau in T. Montagnon (2008, str. 51) o tem povesta: »Potrebovali so približno deset tisoč polžkov za pridobitev enega samega grama tega dragocenega barvila, kar je pomenilo da je bilo barvilo pogosto vredno več kot enako težka količina zlata.« Znanje barvanja se je sčasoma

preneslo tudi na Grke, verjetno preko feničanskih ujetnikov. Skrivnosti barvanja so se res pogosto izmenjale med mesti ali državami preko ukradenih zapisov ali še prej in bolj pogosto, preko tistih, ki so zaradi vojn ali nevarnosti ubežali, ali bili privedeni v drugo državo oziroma kraj. Feničansko tkanino in barvo so uporabljali tako Egipčani kot tudi Rimljani in Grki.

3.4 Egipčani

Slika 8: Oko

Egipčane poznamo po piramidah, sfingah in faraonih. Poslikave najdemo v grobnicah in templjih, barve tam po večini niso odraz dejanske predstave narave in okolice, temveč so simbolične. Osebe, živali oziroma slike so pobarvane po določenih, vnaprej predpisanih pravilih. Modra je barva rezervirana za kožo božanstev. Pomembne in bogate ženske so obarvane rumenkasto. To naj bi predstavljalo njihov položaj in namigovalo na to, da jim ni bilo potrebno delati zunaj. Besede za barve tudi tu niso pomenile le ene barve, kakor je to pogosto v modernem času.

R. Morkot (2005, str. 217) piše: »Egipčani so imeli zelo omejeno število besed za barvne kategorije in te so zajemale velik obseg tonov, odtenkov in senčnih prehodov.« Določena barva je lahko pomenila tako barvo kot tudi lastnost ali stanje oziroma svetlost ali temnost. Lahko je pomenila ime minerala in barvo, ki je bila verjetno v tesni povezavi z njim. B. Morkot (2005, str. 218) nato nadaljuje: »Tako je *kem* beseda, ki vključuje 'črno' in tudi zajema občutek temnosti (v nasprotju s svetlim) in *hedj* je lahko izraz za srebrno, belo in stvari, ki so svetle. *Desher*, običajno prevedena kot rdeča, objema velik spekter, vključno z rjavo, in je lahko v kontrastu s *kem* in *hedj*.« Zelena prav tako lahko pomeni barvo in svežost nečesa, tudi mesa. Pomeni tudi, da je nekaj zdravo. Egipčani so barvam pripisovali različne lastnosti, uporabljali so jih pri okraševanju teles, tako z nakitom kot z barvanjem obraza.

Tudi na papirusu so določene barve imele veliko vlogo. Ponekod so imena napisali s črno, ker naj bi varovala pred zlom. Barve so bile v veliki meri povezane z mistiko. S. Hodel-Hoenes (2000, str. 20) o barvah: »Črna je bila barva rodovitne zemlje in podzemlja. Kot vir rodovitnih vod Nila in vladar podzemlja, je Oziris na splošno prikazan s črno kožo. Bela simbolizira čistost osebe. Egipčani so bili oblečeni v belo, kar je bilo v močnem kontrastu z barvitimi oblekami tujcev. Bela je tudi barva veselja in praznovanja. [...] Rdeča je bila simbol kaosa. [...] Rdečo so uporabljali tudi v naslovih in za poudarjanje v zapisanih tekstih na papirusu, božja imena v takih frazah so bila včasih napisana črno za odganjanje zla.« Medtem ko je večina Egipčanov nosila le belo barvo, pa je bil faraon edini, ki je bil lahko oblečen tudi v katero drugo. Šele v osemnajsti dinastiji je ta privilegij pripadel tudi princem, svečenikom in visokim uradnikom. Tudi ko je bila uporaba barvanega tekstila bolj pogosta, pa barvarji niso zbujali zaupanja tako pri Egipčanih kot tudi ne pri Grkih in prenekaterih drugih. A. Butler Greenfield (2006, str. 27): »Ker so barvarji spremenili zunanji izgled stvari, so stari Grki na njih gledali kot na prevarante nemirnih oči, katere je potrebno držati pod skrbnim nadzorom. Grška beseda *dolon*, 'barvati', ima tudi drugi pomen: 'varati'.«

3.4.1 Nakit - več kot le okras

Ko govorimo o nakitu, je pri Egipčanih težko določiti, kaj so uporabljali samo kot okras in kaj je bilo pojmovano kot nadnaravno. Egipčani so znani po tem, da so združevali mistično z materialnim. Amuleti so bili zelo pogosti, z vrsto kamna, iz katerega so bili izdelani, je bila povezana tudi barva. Zelena je bila zelo zaželjena barva za še živeče in tudi za tiste, ki so jih želeli mumificirati, in so, po njihovih verovanjih, vstopali v posmrtno življenje. Bila je barva mnogih amuletov, še posebno pomemben amulet je bil t.i. srčni skarabej. Ta amulet je z zeleno barvo ponazarjal ponovno rojstvo v posmrtnem življenju. Ni čudno, da je zelena igrala tako pomembno vlogo pri Egipčanih. Spominjala je na rastlinje, ki je vsako leto vzklilo in obrodilo ter s tem zagotovilo hrano, vir življenja. V papirusu Ani je Oziris zato pobarvan z zeleno barvo. Zaradi tako obširne vraževernosti je trgovina z različnimi amuleti cvetela. H. C. Ross (1981, str. 17) opisuje: »Verjeli so, da sta zelena ortoklaza in turkizna barvi novega življenja, rdeča karneola barva krvi življenja in modra lapis lazulija barva nebes.« Poznavanje pomena in simbolike barv je pri taki kulturi zelo pomembno. V Starem Egiptu je bil pri trgovcih pomemben že njihov izgled. Egipčani namreč niso marali rdečelasih tujcev, z njimi se niso želeli niti pogovarjati, še manj pa trgovati. Med Egipčani je bila rdeča barva las redka oziroma skoraj neobstoječa. Namigovala je na povezavo z zlom. Rdeča naj bi bila barva Seta.

Poleg potrebe po poznavanju barve in simbolike so imeli rokodelci in draguljarji še nekaj dodatnih problemov. V tem času surovin niso kupovali od tujcev privatniki, ampak je za to poskrbela država in državni uradniki. Razlog za takšen monopol je bil v tem, da so bili določeni materiali kot so baker, kositer in določene vrste lesa tako pomembni za ekonomijo države, da niso želeli, da bi z dobavo le-tega upravljal privatnik. Prav tako navadni človek ni potoval. Obstajajo dokazi, da naj bi na tržnicah delovali tudi posamezniki, ki so bili svobodni poslovneži. Le teh je bilo le malo, drugi, ki so prav tako prišli na tržnice prodajat, pa so bili verjetno bolj prodajalci, katerih 'patroni' so se odločili prodati svoj presežek. Delavci, ki so v rudnikih kopali zlato ali turkize, so bili plačani s hrano in pijačo. Kljub težkemu delu niso smeli zase odnesti niti zrna zlata ali koščka turkiza. Tudi pri obdelavi materiala so uradniki količino le tega (predvsem kovin) stehali pred in po obdelavi ter preverili, da ni ničesar zmanjkalo. Umetniki, draguljarji in rokodelci torej niso poslovali kot samostojni poslovneži, ampak so morali imeti patrona oziroma zavetnika, da so lahko prišli do materiala. To so bile navadno posesti, ki so proizvajale številne dobrine, templji in kraljevske delavnice. Morali so se povezovati, oziroma delati za velike organizacije, ki so lahko dobile osnovne materiale. Le tako so lahko draguljarji prišli do zlata, srebra, poldragih kamnov. Ker niso mogli zamenjati svojega 'patrona', so bili rokodelci povsem odvisni od njegove dobre volje. Zlato je bilo priljubljeno zaradi svojega izgleda, ker je spominjalo na sonce in s tem na boga Ra, hkrati pa tudi zaradi svoje lastnosti, da nikoli ni postalo motno. Tudi pri Egipčanih se pojavlja vijolična kot zelo pomembna barva. Ne le kot tista barva, ki jo je Kleopatra uporabila za svoja jadra pri sprejemu pomembnega gosta Antonija z namenom, da bi ga očarala in z uporabo purpurne tkanine pokazala, kako bogata je njena država, ampak tudi kot barva ametista. L. Eiseman (2000, str. 93) razloži: »V Egiptu je bil ametist cenjen kot zdravilni amulet, božanska zaščita pred zlom. Egipčanski vojak je nosil ametist kot zaščito v boju, [...]«

3.4.2 Egipčani – začetki kozmetičnih izdelkov

Včasih so si ljudje barvali telesa. Barvali so celoto, od nog do glave, roke, trup in seveda lase. Da je bilo mogoče take stvaritve videti, so morali biti goli. Kelti so na ta način uporabljali modro, ko so se pripravljali na boj. Egipčani so si barvali le obraz in oči ter si pordečili ustnice. Razlogi za barvanje obraza so bili različni. Z njo je bilo mogoče poudariti del obraza, se zaščititi pred soncem in zmanjšati vpliv bleščavosti, se zaščititi pred silami zla, ali le polepšati zunanji izgled. Črna pod očmi je znana za igralce ameriškega nogometa, črna kot obroba za oči pa za večino žensk. Tudi Egipčani so imeli črno obrobljene oči. Za tako poslikavo verjetno ni bila zaslužna le želja po 'sončnih očalih' ampak tudi lepota in mistika. K.R. Gomez (2004, str. 56) opisuje: »Prvi arheološki dokazi (uporabe) kozmetike datirajo za časa Egipta, 4.000 let pred n. št.. Stari Egipčani so nosili podlago, da so posvetlili svojo kožo in dajali zeleno pasto iz bakrenih mineralov na svoje obraze, da bi dodali barvo in poudarili poteze. Prav tako so uporabljali parfumska olja in barvali svoje obrvi s kajalom (krema narejena iz ovčje masti in svinca v prahu, ali antimona in saj).«

Navada barvanja obraza je danes značilna predvsem za ženske. Vendar pa je, čeprav manj očitno, tudi veliko moških, ki posegajo po kozmetičnih izdelkih. Ali so se za časa starih Egipčanov barvale le Egipčanke? B. Brier in H. Hobbs trdita, da ne (1999, str. 140): »Živo obarvani Egipčani bi nas šokirali s količino in živostjo njihove "obrazne barve". Oči obeh spolov so bile obkrožene z debelo črto, ki je segala do senc, kar je povzročilo, da so oči močno izstopale.« Tudi Egipčani so si barvali lase. Vendar pa so imeli raje barve kane, za prikrivanje sivih las pa so uporabljali kri črne mačke. Boj s starostjo in želja po izdelkih, ki bi to bitko obrnili uporabnikom v prid, je obstajal že za časa Egipčanov in verjetno še prej. Tako kot pri nakitu, je bila zelena pogosta in pomembna barva tudi pri kozmetiki, kot barva za obraz. Imela naj bi zdravilne lastnosti. Skrivnost ni bila le v barvi ampak tudi v materialu, ki so ga uporabljali, da so na svoje oči nanесли zelen odtenek. To barvo so pridobili iz malahita, zelenega okrasnega kamna, ki so ga zdrobili v prah. Za barvilo so bili v zgodovini uporabljeni skoraj vsi kamni, ki obdržijo svojo barvo, tudi ko so zmleti v prah. Malahit v prahu naj bi dejansko pomagal pri zmanjševanju rdečice zaradi sonca in njegovega bleska ter skupaj s črnim kajalom ščitil pred okužbami oči, kot na primer tisto, ki je s pomočjo muh povzročala slepoto. Rdeča je bila barva, ki so jo ženske uporabljale za okrasitev svojih ustnic. Narejena je bila iz rdeče okre in masti. Ker taka barva ni bila dolgo obstojna, oziroma je hitro začela smrdeti, so Egipčani v svoji kozmetični zbirki nosili tudi parfumska olja. Malahit, ki so ga Egipčani uporabljali pri zdravljenju in v kozmetiki, je po enem od verovanj tudi kamen poslovnežev. D. Washington v knjigi o pravih darilih za obdarovanje s pomenom (2000, str. 122): »Malahit je poslovnežev kamen moči: nosi ga med poslovnimi srečanji ali trgovskimi predstavitvami in povečal bo sposobnost pridobiti dobre posle in prodajo. Če ga daš v blagajno, bo privabljal kupce.«

3.4.3 Zdravljenje z barvami

Obstaja kar nekaj knjig napisanih o različnih alternativnih vrstah zdravljenja. Tudi v knjižnici lažje najdemo knjigo o barvah, zdravljenju z njimi, ali vzpodbujanju harmonije s pomočjo barv,

kot pa knjigo o njihovi zgodovini. Najdemo vse od zdravljenja z barvnimi kamni, barvno svetlobo, do drugih z barvo povezanih alternativnih tehnik. Tak način zdravljenja so uporabljali tudi stari Egipčani. V Egiptu so imeli vsaj tri različne vrste zdravilcev. Zaradi narave zdravljenja je največ ohranjenih dokumentov od tretje skupine zdravilcev, to je tistih, ki so zdravili z uroki oziroma alternativno medicino. J. Gardner (2006, str. 99) pojasni, kako so zdravili: »V hermetični tradiciji, so stari Egipčani in Grki zdravili z barvnimi materiali, kamni, kristali, mazili in barvili ter svoja zatočišča pobarvali z zdravilnimi barvami.« Templja, ki sta bila znana po zdravljenju z barvno svetlobo, sta Luxor in Heliopolis. Barva je služila tako pri čaščenju bogov kot tudi kot zdravilo. Tempelj je bil obrnjen proti soncu tako, da je lahko svetloba pronicala skozi steklo, se lomila kot na prizmi in ločila v sedem žarkov, sedem barv. Posameznik je bil nato postavljen pod tisto svetlobo, ki je ustrezala zdravljenju njegove bolezni. Tako zdravljenje imenujemo kromoterapija (Staff of Health research, 1996, str. 46).

Verovanje Egipčanov, da določena barva oziroma barvilo lahko zdravi, ni povsem brez zdravniške podpore. G. Majno (1991, str. 113) razlaga: »Na inficiranih ranah, kot viru patogenih bakterij, so bili testirani trije praški. Rezultat je bil: spodobno za dioptaz, dobro za malahit in spektakularno za 'zelenega volka' (bakrov acetat), nobena od bakterij se ni mogla upreti napadu tega zadnjega zelenega *wadj*. Karkšnakoli je bila logika, ki je vzpodbudila uporabo *wadj* na ranah, moram zaključiti, da je zelena obveza za rane – poleg tega, da je bila vesele barve – dejansko lahko premagala nekatere od infekcij.«

Za Egipčane pa je žalosten podatek, da so mumije, ki naj bi bile večne, podlegle še eni od norij, saj so iz njih pridobivali rjavo barvo tako, da so jih zmleli v prah. Željo po določeni barvi in barvilu je pogosto spremljala temnejša stran izkoriščanja, uničevanja, trpljenja, lobiranja, spletk, vohunjenja in celo vojn.

3.5 Rimljani

Slika 9: Lovorike

V času klasične umetnosti so tudi Rimljani uporabljali okro. Najboljša okra je prihajala iz mesta Sinope ob Črnem morju. Ta rdeča je bila izredno pomemben monopol, zato so stari Grki in Rimljani od mesta Sinope zahtevali, da ohrani kvaliteto svojega proizvoda. Ker je bila tako pomembna in tako dragocena, so, da bi preprečili ponarejanje in zamenjavo s slabšim materialom, barvilo označili s posebnim pečatom, ki so ga vtisnili v kupčke barve. Le-te so poimenovali '*sealed Sinope*' oziroma zapečateni sinope. Kasneje sta besedi »sinopia« ali »sinoper« postali splošna izraza za rdečo okro.

3.5.1 Rimski barvarji

Med tem ko so drugod barvarji vzbujali nezaupanje, pa so imeli pri Rimljanih precej urejen status. Verjeli so, da barvarji živijo pod zaščito Minerve, boginje modrosti. Barvarji so bili organizirani in politično aktivni. Tako kot drugi rokodelci so ustanavljali kolegije (*collegia*). Članstvo v taki skupnosti je pomenilo, da je barvar dosegel več, kakor bi lahko samo z delom svoje barvarnice. Pridobil si je status in občutek pomembnosti, saj so v kolegijih volili in

oblikovali celotno hierarhično strukturo članov. *Collegia* je bil klub ljudi s podobnimi znanji ali poklici. To niso bila trgovska združenja, saj je bil njihov glavni cilj služiti družabnemu in pogrebni namenu. Tekstilna industrija je pomenila veliko delovnih mest za različne vrste delavcev. Tako so nekateri pletli, drugi pripravljali tkanino iz njene surove oblike v izpopolnjeno, mehko in čisto, tretji prali, četrti spet barvali, vezli ali oblikovali končni izgled izdelka. Rimski barvarji so se navadno specializirali za določeno barvo. Kakšen bo odtenek oblačila so ocenjevali s pomočjo izkušenj in občutka že po videzu barvane, čeprav še mokre, tkanine. Niso barvali le novih izdelkov, ampak so popravljali in ponovno pobarvali tudi zbledel tkanine.

3.5.2 Lasulje in lepota

Rimskim poetom so bile bolj všeč ženske, ki niso uporabljale barvnih pripomočkov za obraz in lase. K. Cokayne (2003, str. 139) razlaga, kako so bila barvila, barvani lasje, lasulje in nenaravne obrvi označeni kot nekakšen obupan poskus ohraniti mladost in ustaviti ali prikriti staranje. Vendar pa Rimljani niso poslušali poetov. Barve za lase so bile v starem Rimu zelo popularne. Arheologi so odkrili tudi do 100 različnih receptov za barvanje las. Moda glede tega, kakšna barva je bila popularna v določenem obdobju, se je spreminjala zaradi različnih zunanjih vplivov. Na začetku je bila Rimljanom predvsem všeč temna barva las. Verjetno so si začeli barvati in temniti lase predvsem, ko so ti začeli siveti in so tako želeli ohraniti mlajši izgled. Svetlili si jih takrat še niso. Razlog za to lahko iščemo v barvanju las prostitutk, ki naj bi bili čimbolj svetli, zato so se drugi temu odtenku izogibali. Pod vplivom Grkov in osvajanj, ko so s keltskih območij pripeljali na območje današnje Italije svetlolase sužnje, pa je postala svetla barva modna in všečna tudi za preostalo prebivalstvo. Bogatejši prebivalci so v svoje lase vtirali celo zlat prah, da bi imeli bolj svetel lesk. Barvali so si jih tako, da so nanje najprej nanесли določeno vrsto belila, nato pa lase izpostavili soncu. Pri tem so uporabljali proizvode, ki so lasem zelo škodovali in jih lahko uničili celo do te mere, da so izpadli. Ker so različna belila povzročala izpadanje las, so ženske kupovale lasulje narejene iz las svetlolasih sužnjev. Namesto da bi zavirale, so barve s časom povzročale izgled oziroma občutek staranja. Nekatere so bile strupene in nevarne, vendar pa še vedno v obtoku in na trgu, ker so ljudje želeli biti drugačni. Še danes je namen lepotnih izdelkov, da polepšajo ter pomlajujejo izgled osebe. Rimski poeti so bili prepričani, da moškega ti dodatki ne bodo preslepili in da še tako velika količina svinca na obrazu ter rdečila na ustnicah in licih ne bo spremenilo grde ženske v lepo Heleno.

Barvale naj bi se predvsem kurtizane, ki so še imele možnost, da zapustijo tradicionalno vlogo ženske in prevzamejo nekaj moči z mladostnim izgledom. Poročene ženske naj se ne bi barvale in bi morale biti podrejene in ponižne.

Še ena od strupenih barv, ki so jo Rimljani radi uporabljali v kozmetiki, je bil surov cinober. Poleg gladiatorskih herojev so se s šminko narejeno iz te barve lepšale tudi bogate ženske, ob dnevih praznovanja pa so barvali še kipe bogov in cesarjev. Tudi pridobivanje te barve je bilo zdravju zelo nevarno, delo v rudnikih pa podobno smrtni obsodbi. Poklicno bolezen zastrupitve z živim srebrom so poznali že Rimljani in je bila povezana prav s pridobivanjem cinobra iz jam

Almadén v Španiji. Zaradi nevarnih pogojev so v takih rudnikih delali le sužnji in obsojeni kriminalci. Pričakovana je bila krajša življenjska doba rudarjev, vendar pa za zdravje in boljše delovne pogoje nihče ni mogel ali želel poskrbeti. Eno od podjetij, ki se je ukvarjalo s prodajo in pridobivanjem cinobra je bilo podjetje Sisapo. Agent tega podjetja omenja, da je prodaja cinobra pokrivala precej velike razdalje, in potrjuje njegov pomen pri barvanju različnih kipov, kot je na primer kip Herculesa v Phigaliaji, v Arcadiji. Kljub svoji briljantnosti je bil cinober za umetnike pomanjkljiv zaradi svoje značilnosti, da kmalu izgubi briljantnost. Zato so umetniki ponovno začeli uporabljati rdečo okro iz Sinope.

3.5.3 Industrija pridobivanja rdeče barve iz kermesa

Vsako barvo, ki jo je človek želel uporabljati, je bilo potrebno najprej pridobiti. Omenila sem že, kako so pridobivali cinober. Od luksuznih barv je bila poleg mureksa zelo pomembna barva iz kermesa. V času Rimljanov je bilo veliko zmede pri poimenovanju različnih barv. Ni bil problem v tem, ali poimenovati nekaj rdeča, rumena ali zelena, ampak v tem, kako poimenovati na primer, različne odtenke barve. Pomemben je bil njihov izvor, a se je zgodilo tudi to, da je za nekoga določena oznaka pomenila drug vir barve kot za nekoga drugega. Tudi ko je bilo barvilo že znano, je lahko prihajalo do zmede, iz česa naj bi bilo narejeno. Kermes oziroma hrastova šiškarica je žuželka, ki je bila enako kakor košeniljka pogosto napačno opredeljena. Njen izvor so opredeljevali kot jagodo, zrno ali majhnega črva. V botaniki *coccus*, katerega ime so tudi uporabljali za kermes, pomeni jagodo. Discorides omenja kermes v svoji knjigi o botaniki. Čeprav je bil zdravnik in je spremljal vojsko, ga je bolj zanimala narava. Po njegovem opisu naj bi šiškarice z nohti nežno praskali s hrasta, kjer živijo. V nasprotju s košeniljko, katero naj bi sušili tako, da so insekte izpostavili soncu, naj bi šiškarico izpostavljali kisovim hlapom, ali pa jo namakali v kisovo kopel. C. H. Kauffman (1805, str. 204) opisuje način pridobivanja kermesa iz njegovega časa: »Najprej se na začetku marca mikroskopska živalica, nič večja kot zrno ali proso, komaj sposobna se premikati, pojavi prilepljena na veje drevesa, kjer se pritrdi in kmalu postane nemobilna. V tem času zraste največ in izgleda, kot da bi nabrekla, uspeva pri temperaturi in hranilih, ki jih vsrkava. V drugem stadiju, v aprilu, je njena rast dokončana, njena oblika je okrogla in približno velikosti graha. Pridobila je več moči in izgleda, kot da je pokrita s prašno lupino polno rdečega soka, nič drugačno kot razbarvana kri. V svojem tretjem stadiju, proti koncu maja, lupina izgleda napolnjena z jajčeci, manjšimi od makovega zrna.«

Če je bila sezona dobra, so pridobili tudi od 1.800 do 2.000 jajčec. Tudi za časa Kauffmana so bili pobiralci še vedno revni ljudje. Postopek pridobitve je bil verjetno podoben kot pri Rimljanih. Če so kupci oziroma posredniki želeli kermes poslati v daljne dežele, so jajčeca posuli po platnu. Nato so jih pošpricali s kisom in jih s tem ubili. Ob prispetju na svoj cilj, npr. Španijo, so odstranili lupine in pridobljen rdeč prah dodatno sušili, nato pa spravili v vreče. V Sevilji so kermes sušili na blazinah, ga občasno mešali in ločevali rdeč prah. Le ta najbolj fin del, zmešan s kisom, lahko imenujemo pastel. Kermes so poznali in uporabljali tudi kasneje. Ko je bila odkrita košeniljka, se je poraba in nato pridelava francoskega in španskega kermesa drastično zmanjšala. V Nemčiji je pridelava kermesa takrat popolnoma izginila.

3.5.4 Davki in kermes – hrastova šiškarica

Barve oziroma barvila so sodelovala v blagovni menjavi, bila pomemben del vrste proizvodov, kozmetike in barvil za lase ter različnega nakita, sodelovala so pri pomembnih obredih, zdravila, varovala pred nevidnim, v času Rimljanov pa so postala tudi način plačila davkov. V. Finlay (2004, str.146) piše: »Odkar so stari Egipčani začeli uvažati kermes v velikih količinah iz Perzije in Mezopotamije, so se trgovske poti kermesa povečale, tako da so pokrile celoten poznan svet, od Evrope do Kitajske. Rimljanom je bil tako všeč, da so včasih zahtevali, da se davki plačajo v vrečah kermesa. Ko je Španiji vladal Rim, je bila polovica davkov glavnega mesta izplačana v obliki kermesa – ki so ga klicali grana – preostali del pa povečini sestavljen iz različnih žit, kot na primer pšenice.« Njena trditev se sklada s Plinijevem pričevanjem o tem, da naj bi bili stari Španci obvezani, da svoje davke plačujejo Rimljanom s količino kermesa. Nabiranje kermesa je bilo zlata jama za revne. Povprečen Španec naj bi bil, po Plinijevih ocenah, sposoben plačati vsaj dva od treh davčnih obrokov z nabiranjem teh insektov.

3.5.5 Status in pomen

V klasičnem Rimu je barva igrala veliko vlogo. Rdeča je postala sinonim za status. Najbolj vplivni meščani so bili imenovani '*coccinati*' – tisti, ki nosijo rdečo. Tudi Rimljani so rdečo uporabljali pri pogrebih in drugih svetih ritualih. Uporabljali so jo pri klasičnih porokah in razumeli barvo kot nekaj svetega. Obleka je bila za Rimljane pomembna. S širjenjem njihovega cesarstva so imeli možnost svojo paletto barv še bolj obogatiti. Keltski tekstil je bil cenejši, feničanski dražji. Nekatere obleke so stale veliko denarja. V določenem obdobju so lahko purpurno nosili samo vladarji, v drugem vladarji, višji uradniki in bogatejši sloji, zakoni o tem, katero barvo lahko nosijo posamezniki, pa so se v različnih obdobjih razlikovali. Primer za to je rimski vladar Neron, ki je določil, da lahko purpurno nosi le plemstvo. Tisti, ki so kršili ta zakon, so bili lahko tudi kaznovani z usmrtitvijo. Zelo goreče je zagovarjal in podpiral ta zakon Teodozij. Po prevodu C. Pharr (2006, str. 288): »Promet s purpurnim barvilom prepovedujejo številne institucije. Prepovedujemo jo tudi z novo Grožnjo. [...]« V pismu Maximinusu, vladar Teodozij Avgust nadalje piše: »Vse osebe, katerega koli spola, sloja, poklica, ali družine se bodo vzdržale uporabe te vrste materiala, ki je posvečen samo Vladarju (cesarju) in Njegovemu gospodinjstvu. Niti ne bo nobena oseba doma pletla ali izdelovala svilen ogrinjala ali tunike, ki so bile pobarvane s purpurnim barvilom [...]. Moški bodo prinesli iz svojih domov in izročili tunike, ki so bile pobarvane v vseh delih svoje teksture s krvjo purpurnih lupinarjev. Noben sukanec barvan s purpurnim barvilom ne bo vpleten, niti ne bodo nitke barvane od istega barvila razpredene in ojačane s statvami. Oblačila vseh purpurnih barv morajo biti predana zakladnici in morajo biti takoj ponujena. Ni razloga, zakaj bi se kdo pritožil, da je bil prikrajšan glede cene, ker mora zadostovati, da obdrži nekaznovanost za kršenje zakona, ki ga je poteptal pod sabo.«

V času drugih vladavin so bili zakoni o uporabi purpurne manj strogi, kot omeni V. Finlay (2004, str. 364): »Včasih (v času vladanja Septimija Severa, Avrelija v 3. stoletju) so to barvo ženske lahko nosile, ampak samo zelo posebni moški, kot so generali, so se jim lahko pridružili. V drugih vladavinah (Dioklecijan v 4. stoletju) so lahko vsi nosili toliko purpurne, kot so si je

zaželeli, pri čemer je denar šel direktno v cesarske skrinje.« Iz povezave purpurne s plemstvom, bogatimi oziroma še bolj pogosto vladarji, izhaja tudi angleški izraz: »Born into the purple«, ki dobesedno pomeni, da se je nekdo rodil v purpurno oziroma v prenesenem pomenu, da je rojen v vladajočo družino ali privilegiran razred. Podobno pomeni tudi slovenski rek, da se je otrok rodil s srebrno žlico v ustih. Tirska purpurna v kombinaciji s svilo je bila celo tako draga, da si je niso mogli privoščili niti bogati meščani. Da bi pokazali svoj status, so vplivni ljudje potrebovali določeno barvo. Popularnost purpurne se je v prvem stoletju po našem štetju okrepila, vendar en odtenek ni bil dovolj. Za to, da je lahko purpurna ostala statusna barva, se je morala razvijati in ponuditi dodatno izbiro, različne nove odtenke. Razlog za to tiči v pogostosti starih odtenkov. Ti so s časoma postajali vedno bolj pogosti in tkanine številčne. Pogosta barva ni mogla služiti kot pokazatelj, kakšen status je določena oseba imela. Poleg mureksa so za pridobitev različnih odtenkov, vijolično rdečih, temnih ali svetlejših, rdeče vijoličnih in podobno uporabljali tudi druge vire, kot na primer kermes.

Proti potratu denarja je govoril Ovid. Ženske naj ne bi potrebovale volnene obleke v tirske barvi. Ponudil je veliko drugih možnosti in odtenkov, ki so bili precej cenejši, a so vseeno poudarjali lepoto. Takratnemu prebivalstvu so bile na voljo med drugim svetlomodra, žafranovo rumena, ametistno vijolična, barva belih vrtnic ali svetlo siva. Tkanine barvane s purpurno so bile res zelo drage. A. B. Greenfield (2006, str. 36) opisuje enega od primerov: »V 4. stoletju, pod cesarjem Dioklecijanom, je bil funt najboljše imperialne purpurne tkanine vreden 50.000 denarijev, kar je pomenilo da je bil dobesedno vreden svoje teže v zlatu. Manj drage imperialne purpurne so stale 16.000 denarijev na funt, še vedno velika vsota v času, ko so obdelovalci kamna zaslužili 50 denarijev na dan.« Sledi primer cen različnega blaga in obleke v tretjem stoletju v prevodu J. E. Grubbs (2002, str. 134): »[...] nov bel plašč (pallium), ovrednoten na 1[2]5 denarijev; še en bel plašč ovrednoten na 50 denarijev; nova ... tunika ovrednotena na 40 denarijev, novo neobarvano dalmatinsko ogrinjalo, ovrednoteno na 30 denarijev, [škrlatno] dalmatinsko ogrinjalo z novo purpurno kapuco, ovrednoteno na 75 denarijev [...]«. Škrlat, ki se omenja verjetno po izvoru ni iz mureksa. Lahko bi bil iz kermesa ali kakšnega drugega vira. Tudi povprečno bogati so imeli na razpolago različne materiale, s katerimi so pokazali, kako visoko na lestvici stojijo. Avtorja J. L. Sebastia in L. Bonfante (1994, str. 72) tako omenjata: »[...] nekaj manj drage tkanine so bile na razpolago v rimskih trgovinah v celotnem cesarstvu, te vključujejo vezenine in bombažne tekstile iz Babilona; fino muslin tkanino narejeno iz slezovih vlaken iz Indije, za rimske banketne obleke, [...] in barvan muslin in barvane tkanine iz Egipta.«

3.5.6 Povpraševanje po luksuzni barvi vzpodbudi ponarejevalce

Znano je, da so vse barve, ki so bile zaželeni, zelo zgodaj dobile tudi svoje ponaredke. Nekateri ponaredki so bili dejansko le cenejše verzije, pri katerih so kupci vir poznali in vedeli, da ne gre za določeno drago barvilo, ampak za cenejše, lahko rastlinsko. Tem dejansko ne bi mogli reči ponaredki, ampak raje nadomestki. Kupcu, ki verjetno ni imel tako veliko denarja, ali pa ni želel za oblačilo zapraviti več kot določeno vsoto, so ponujali podoben izdelek po nižji ceni. V tem primeru je igrala glavno vlogo poleg cene prav barva. Kupec si je želel določenega odtenka. Ni mu bilo pomembno, ali je le-ta narejen z eksotično kermes ali mureks barvo, ali s kakšno manj

eksotično, cenejšo, rastlinsko. Problem so bili ponudniki izdelkov druge vrste, izdelkov, ki jim brez težav rečemo ponaredki. Ti so se prodajali po enaki ali le malo nižji ceni glede na tekstil pobarvan s pravimi, dragimi barvili, čeprav te vrednosti niso imeli. V prvem primeru so kupci dobili proizvod, ki je bil namenjen drugačnemu trgu, lahko je bil celo boljši in je konkuriral proizvodu barvanemu z dražjo barvo. V drugem primeru pa je šlo za prevaro. Seveda govorimo o dodatnih izdelkih obarvanih s podobno barvo le v času, ko je bila purpurna ali njej podobne barve dovoljena tudi za ostalo prebivalstvo.

O ponudbi podobnih odtenkov govorita avtorja J. L. Sebastia in L. Bonfante (2001, str. 71): »Povpraševanje po teh luksuznih odtenkih je bilo tako veliko, da je vodilo v kreacijo nepristnih barvil. Galski barvarji, na primer, so bili sposobni replicirati iz rastlinskega barvila odtenke tirske purpurne [...] tako dobro kot vse druge barve.« Enega takih primerkov so našli na volni v jamah Bar Kokhba, kjer je bil uporabljen indigo in hrastova šiškarica za pridobitev tirske purpurne barve. V drugem primeru so uporabljali brošč in indigo. Taki izdelki niso ogrožali trga, vendar pa so dali vpogled v to, kako zaželjene so bile nekatere barve in kaj so ljudje še lahko naredili, da so jih dobili.

3.5.7 Vojaki in vojna

Čeprav poznamo rimljanske vojake predvsem po rdečih tunikah, ki so jih nosili pod zaščitno opremo, pa njihove tunike niso bile vedno te barve. Do tretjega stoletja našega štetja so večinoma omenjene le bele tunike. Kasneje se začnejo vedno bolj pogosto pojavljati tudi rdeče. Sprva, kar je razumljivo, so bili ti, ki naj bi jih nosili, predvsem častniki čina tribuna in višji. Ali je to kazalo na spremembo mode pod vplivom civilnega sveta, ali pa ravno obratno, je težko reči. Gotovo pa lahko vsaj delno za to krivimo izboljšano dobavo materiala in uniform. G. Sumner (2003, str. 40) omenja tovarne, ki naj bi jih bilo za časa Dioklecijana vsaj 43 in razloži njihov pomen za vojaško obleko: »Uvedba teh tovarn in večji nadzor nad dobrinami, ki so jih proizvajali, je imela verjetno nekaj vpliva na barvo vojaške obleke, ki so jo izdelovali. Pred tem obdobjem zanesljivost dobav vojski s strani civilnih pogodbenikov ni znana, z izjemo oblek dobavljenih iz Egipta. Pogoste omembe prihoda obleke in drugih dobrin v pismih vojakov, ki so služili v Vindolandi namigujejo, da čeprav to ni ravno razlog za proslavo, je bilo sigurno vredno omembe.«

Vegetius v *Epitoma Rei Militaris*, ki ga prav tako povzema G. Sumner (2003, str. 24) opisuje neke vrste starodobno uporabo maskirnih barv: »[...] jadra in vrvi majhnih patrolnih plovil so bila obarvana 'beneško' modro, ki [...] so bila enaka morskim valovom. [...] Material, ki so ga uporabljali za katraniranje ladijskih bokov, je bil prav tako obarvan s to barvo. Podobno so tudi mornarji in marinci nosili 'beneško' modre uniforme kot maskirno barvo, tako da so se lahko skrili, tako podnevi kot ponoči.« Ko so rimski vojaki postali znani po rdeči, je ta barva skozi celotno rimsko kraljestvo označevala osebo, ki je sprejela vojaško zavezo in ni več živela pod oblastjo navadnih zakonov. Na ukaz nadrejenega je lahko vojak ubijal brez strahu pred kaznijo.

3.6 Lucca - potovanje znanja, kontrola kvalitete in kazni

Slika 10: Grb Lucce

V trinajstem stoletju je bila Lucca znan center proizvodnje svile v Italiji. Barvarji so bili združeni v ceh. Upoštevati so morali predpisana pravila, ki so se nanašala na kraj in način barvanja ter uporabljene surovine. Imeli so statut, napisan leta 1255. Pomembno je 14. poglavje, ki je prepovedovalo kakršno koli barvanje tkanine zunaj meja Lucce in se je nanašalo izrecno na izdelke lokalne industrije. Statut ni samo določal standarde za barvano blago in njegovo kvaliteto, kakšne so pravilne mere, ampak tudi različne druge zakone in kazni, ki bi doletele tistega, ki bi jih kršil. Smrt je bila zagrožena za tistega, ki bi svoje znanje uporabljal ali celo razdajal tuji konkurenci izven meja Lucce. Brošča in brazilskega lesa ni bilo dovoljeno kupovati niti za lastno uporabo. To so naredili zato, ker so želeli obdržati kvalitetno blago in preprečiti kakršno koli goljufanje in zamenjavo kermesa z broščem, kar bi se lahko zgodilo, če bi ga imeli na razpolago doma. Ponudba slabše kvalitete bi ogrozila ugled poštenih prodajalcev, zato so poskuse ponarejanja ali barvanja z napačnim barvilom kaznovali. V Benetkah je bilo barvanje z nadomestki pogosta praksa. F. Brunello (1973, str. 140) prevaja iz: »Nec tingam nec tingi faciam aliquod sendatum vermili coloris nisi de grana: et qui contra fecerit perdat pro pena libras C. vel manus dextra abscindatur.« Kar v prevodu Brunello razlaga kot: »Ne barvati ali biti pobarvano z *endadi vermillion* razen s kermesom: Kdorkoli obide ta zakon bo ali kaznovan s plačilom 100 lir ali mu bo odsekana desna roka.« Drugi zakon, ki je prepovedoval znanje uporabljati zunaj svojega kraja ali deliti skrivnosti s tujci, je bil v ekstremnih razmerah tudi kršen. Barvarji so včasih potovali. Ponavadi se se selili zaradi boljših razmer drugje, s seboj pa so seveda prinesli tudi znanje. Skrivnosti Lucce so si želele polastiti tudi Benetke. Zato so, v letu 1314, ko so prebivalci Lucce zaradi nasilja med okupacijo njihovega mesta s strani nemškega briganda Ugucione della Fagiuola, prosili za zatočišče, kot plačilo od njih zahtevali orodja, tkanine in verjetno tudi znanje barvanja. To jih je kratkotrajno rešilo v Benetkah, hkrati pa povzročilo, da so na glave 'izdajalcev' cehovske oblasti Lucce razpisale nagrado. Preostali del svojega življenja so ti ljudje preživeli z vedenjem, da je njihovo življenje v nevarnosti, kazen za njihovo izdajo pa je bila smrt. Razlog za tako politiko je bil v tem, da je bila rdeča zelo iskana barva. Želeli so jo imeti vsi bogati in vsa aristokracija, zato so bila rdeča oblačila in material barvan s to barvo zelo dobičkonosen posel. Seveda je bilo mogoče tudi tu goljufati vendar pa je bila kazen zelo huda. Kaznovano je bilo že nedoseganje standarda. Kako pomembna je bila kvaliteta pričajo podatki o še enem znanem cehu, Arte di calimala v Firencah, ki je dal zažgati vsako blago, ki ni dosegalo standarda. Poleg tega so barvarja, ki je tako blago obarval, kaznovali z denarno kaznijo. Če barvar slučajno ni bil sposoben plačati kazni je bil kaznovan s telesno kaznijo. Odsekali so mu eno od rok.

Tekstilna industrija je bila v času renesanse stvar življenja in smrti. Kadar so emigrirali barvarji ali rokodelci, zaradi boljšega zaslužka, varnosti, političnih razlogov ali strahu pred nasiljem, so bili pogosto obravnavani drugače kot navadno prebivalstvo. Nekatera mesta so celo, da bi pridobila tako delovno silo in si s tem zagotovila večjo rast in dobiček, obljubljala izpustitev pri plačevanju davkov ali pa so ponujala boljšo opremo in prostore. Razvijali so se novi trgi, in trgovske mreže, tekmovanje v njih je bilo zelo močno.

3.7 Dovoljene in statusne barve

Barve so postajale vedno manj stvar posamezne države ali združbe, zato jih od te točke naprej omenjam kot posamezne enote, katerih zgodovino predstavljam. Še vedno okvirno sledijo zaporedju obdobj do moderne dobe.

Slika 11: Status barve

V času, ko so barve predstavljale status zaradi svoje briljantnosti, nedosegljivosti in visoke cene, je bila pravilna izbira barve obleke zelo pomembna. Ta problem se ni pojavljal le v času Rimljanov. Ljudje so tudi kasneje, ko so bile barve še drage, iskali način, kako svetu poslati sporočilo, da so bogati. Ponekod so trgovci zato nosili škrlatno rdeče turbane in z njimi sporočali, da so uspešni in da njihov posel cveti ter da so zato varna naložba, oziroma je pri njih varno kupovati. Bogati niso želeli, da bi jih nekdo na daleč zamenjal z revnimi, zato so se izogibali barvam, ki so bile bolj umirjene. Te so bile ponavadi tudi dejansko cenejše, barvila pa v naravi bolj pogosta, predvsem rastlinska barvila. Žive barve pa je bilo težje dobiti, zato so bila barvila dražja, za bogate še bolj zaželjena. A. Butler Greenfield (2006, str. 22) je v svojem delu razložila: »V njihovem času sta bili siva in bež barvi revežev: samo najbolj revni od revnih, pobožni duhovniki, menihi ter nune so nosili tako neopazno obleko. Bolj uspešni kmetje, rokodelci in drugi povprečni ljudje so se oblačili v umirjene obleke, obarvane s poceni domačimi barvili. Svetla oblačila so bila torej oznaka za visok status, kodo moči, ki so jo znali prebrati na prvi pogled tudi nepismeni.«

Poleg tega so obstajali tudi nekateri zakoni, tako imenovani zakoni razkošja, ki so določali, kaj naj bi predstavniki določene pozicije na hierarhični lestvici nosili, jedli ali pili. S temi zakoni naj bi preprečevali nečimrnost in ekstravaganco. Z njimi se je strinjala tudi cerkev, ki je pretirano potranost denarja za razkazovanje obsojala in v ospredje pred fizičnim postavljala duhovno. Zunanje razkošje in materialno petelinjenje tistih, katerim naj to ne bi pripadalo, je bilo po njeno napačno in ni bilo v skladu s tistim, kar naj bi bilo od Boga dano. Vsak naj bi se že rodil v svojo skupino in naj bi torej tam tudi ostal. Poleg tega je tak kodeks omogočal, da je samo monarh izgledal najbolj grandiozno. A. Butler Greenfield (2006, str. 23) potrjuje: »V veliko delih srednjeveške Evrope so lahko samo aristokrati nosili škrlatno obleko; nekateri tipi vijolične tkanine so bili prav tako omejeni.« V Angliji je Rihard I leta 1197 vpeljal še enega od omejitvenih zakonov. Imenoval se je *Assize of Cloth*, oziroma 'določila oblačenja'. Določal je, da morajo nižji sloji nositi preprosta siva oblačila. Barvarji so vedno, kljub temu da so barvali tako draga oblačila, navadno stali zelo nizko na družbeni lestvici. Njihovo delo je bilo naporno, zdravju nevarno in precej smrdljivo. Kraljica Elizabeta je na primer izdala ukaz, po katerem barvarji niso smeli barvati v bližini njenih posestev, saj naj bi proces res zelo smrdel in jo zato motil.

3.8 Indigo in oblajst

Slika 12: Oblajst/indigo

Oblajst je bil barvilo, ki so ga ljudje uporabljali že zgodaj, najbolj znan pa je pri omembah Keltov in njihovih bojnih barv. Indigo pa je bil barvilo, ki je ogrozilo

oblanjstovo vladavino. Čeprav danes vemo, da ima dolgo zgodovino, pa se kot zelo pomembno barvilo pojavi v Evropi šele proti koncu srednjega veka, oziroma še kasneje, v 17. stoletju. Kako pomemben je bil oblajst govori tudi V. Finlay, ki omeni nekaj mest in zgradb, ki naj bi jih zgradili s pomočjo pridobljenega denarja iz trgovanja in pridelovanja oblajsta. Tako naj bi oblajst pomagal zgraditi mesto Erfurt, vključno z univerzo, in najbolj bogate hiše v Toulousu.

3.8.1 Primerjava med barvami

Oblajst: Pred t.i. odkritjem indiga v 17. stoletju, je bil na evropskem trgu oblajst znan kot najbolj obstojna modra barva, trgovanje z njim pa je bilo zelo zelo dobičkonosno in razširjeno. Indigo so poznali že prej. Uporabljali so ga že v 13. stoletju in tudi prej, vendar pa je bilo potrebno še približno 300 let, preden je postal pogost tudi po vsej Evropi. Toulouse in še bolj Laraguais sta bila znana kot kraja z najboljšim oblajstom. Tega sta proizvajala v enormnih količinah. 200.000 tortic barve so izvozili že samo iz pristanišča v Bordeauxu. Povpraševanje po njem je bilo zelo veliko, citirano po avtorju J. A. C. Chaptal (1839, str. 302): »[...] v času vojne, smo se bili obvezani držati nenapisanega pravila, da mora biti trgovanje z njim (oblajstom) svobodno, varno in da naj bo tujim, neoboroženim ladjam dovoljeno priti v naša pristanišča, da ga pridobijo.« Prednosti oblajsta, pred odkritjem indiga, so bile obstojnost, modra barva, ki je bila redkost in težko dobljena iz narave; rasel je lokalno in zato omogočal delo ter dobiček domačim kmetom in nadalje predelovalcem barve.

Indigo: Prednost, ki jo je imel indigo pred oblajstom je bila možnost za isto težo pridobiti veliko več barvila. Z oblajstom je bilo težje dobiti močno modro barvo, za podoben učinek ga je bilo potrebno vzgojiti in dobiti več. Kot primer, količine barvila, ki so jih lahko pridobili iz oblajsta ali indiga, citirano po J. A. C. Chaptal (1839, str. 302): »Enaka teža čistega barvarnega principa indiga vsebuje približno 165-krat več barvila kot tortice oblajsta. Tako je torej 15 lbs dobrega indiga, kakršen je navadno uporabljen pri barvanju, enako v barvilnem materialu 2.625 lbs oblajstnim torticam.« Če prevedem iz lbs v kilograme, je potrebno za enak oziroma podoben učinek barve, približno 6,8 kg dobrega indiga ali 1.190,7 kg oblajstnih tortic. Čeprav se pojavljajo tudi nekateri drugi podatki, pa se po večini strinjajo s tem, da je razlika res velika. Kot primerjavo lahko podam še en podatek, citiran po E. Foucaud-u (1845, str. 236): »[...] po tem, ko se znebi vsega tujega materiala, indigo predstavlja 75-krat več barvilnega materiala, kot enaka teža oblajsta.« Ob tem naj bi oblajst dajal manj briljantno barvo kot indigo. C. L. Barthollet (1791, str. 71) opisuje slabosti oblajsta ter ga omenja z njegovim drugim imenom, pastel: »Pastel da, brez indiga, modro barvo, ki nima nobenega leska, a je zelo obstojna. Ker omogoči veliko manj modre in je njena barva inferiorna v lepoti, je odkritje indiga znatno zmanjšalo kultivacijo in prodajo pastela.« Prehod med uporabo indiga namesto oblajsta sicer ni bil direkten, začel se je postopoma. Najprej so oblajstu v barvanju dodajali indigo, nato pa se je oblajst vedno manj uporabljal, vloge so se v določenem obdobju obrnile. Na koncu je indigo postal vodilno barvilo za modro barvo. Indigo je zmagal kljub različnim načinom, tudi z zakoni preprečiti njegovo uporabo. To so po večini delale države, katerih glavni ali zelo pomemben izvozni in tudi domači proizvod je bil oblajst. Indigo je zmagal, ker je bil cenejši, ponudil je več barve, boljše in postal celo menjalno sredstvo. Za razliko od večine barvil so ga omenjali posebej tudi na tovarnih

listinah ladij ter tako pokazali, kako pomemben je bil v tistem času. Prikaz spiska tovara je v prilogi 2.

3.8.2 Obdavčevanje indiga

Indigo v nekaterih delih Evrope ni bil uporabljen šele v 17. stoletju, čeprav tako trdijo nekatere knjige iz 18. stoletja. Bil je zelo redek, saj so imeli nad njim monopol Benečani in muslimani. Izvažali so ga iz Indije, tudi v Egipt in Sirijo. Ti, predvsem beneški trgovci, so po vsej verjetnosti indigo kot barvilo prodajali doma, ter v tujino izvažali le z njim barvane izdelke. Okoli 13. stoletja je bil indigo še zelo draga dobrina, na račun davkov, ki so jih, za prehod indiga skozi državo, zahtevali mameluški sultani. Ker je imel veliko vrednost, je bil za vlado, ki je kontrolirala njegov tranzit, zelo pomemben dohodek. Obdavčena je bila sicer vsaka dobrina, ki je morala potovati skozi območje, ki so ga pokrivali mameluški sultani. Navadno so zahtevali dajatev v velikosti približno četrtine ali celo več vrednosti tranzita dobrin. V nekaterih državah je bila obdavčitev dobrin tako pri vstopu kot pri izstopu iz države. To je veljalo tudi za indigo. Na območju Adena, Ayyubida in Rasulida so imeli dve vrsti davkov na dobrine. Davek poimenovan *shawani*, je bil galejski davek (*galley tax*) in je veljal samo za določene dobrine. Te so bile ponavadi pomembnejše, med njih pa uvrščamo tudi indigo. Galejski davek je verjetno izviral kot prispevek za varovanje dobrin, ki so jih prinašali v Aden, preko Arabskega morja. Ni pa bilo zahtev po plačevanju tega davka za dobrine, ki so prihajale iz smeri Rdečega morja. J. Balfour-Paul (2004, str. 28) opisuje, kako velik je bil davek na indigo: »Pri 4 dinarjih, se je *shawani* na indigo zdel štirikrat večji kot ta na druge štiri dobrine, vendar pa je lahko razlika nastala tudi zaradi načinov preračunavanja. [...] Ni presenetljivo, da je bil samo indijski indigo podvržen *shawani* davku, ki je omenjen zgoraj.« Poleg prodaje in transporta indiga, pa se zdi zelo dobičkonosna tudi proizvodnja. Tudi ta je vladi predstavljala dober vir dohodka. V Egiptu, na primer, kakor opisuje J. Balfour-Paul (2004, str. 29): »[...] za nekatere pridelke, kot so žita, so se davki plačevali v istem, navadno pa so jih preračunali v dinarje na feddan, z velikostjo davka plačanega glede na vrsto pridelka, produktivnost zemljišča in vrste irigacije. Indigo, pri treh dinarjih na feddan, je bil med pridelki, ki so bili najbolj obdavčeni.« Feddan je merska enota za površino (pretvori se v m²).

Obdavčeni so bili tudi barvarji oziroma barvarske delavnice. J. Balfour-Paul (2004, str. 29): »Judovske barvarnice v Damietti, na primer, so plačevale davek na menjavo povezano s tekstilom tradicionalnim egipčansko-judovskim zbiralcem davka. Listina davkov na barvarske delavnice iz leta 1212 v Aleppu, enemu največjih tekstilnih centrov, razkriva, da je bil davek, zbran iz indigo delavnic v velikosti četrtine prispevkov iz znanih svilenih delavnic.« V Jeruzalemu, pred padcem križarskega kraljestva, so barvarji celo plačevali, da bi ohranjali monopol nad indigom. S tem so si prisvojili dovoljenje barvanja z njim. Vse se je spremenilo, ko so Portugalci leta 1498, na čelu z Vascom da Gamo, odkrili novo pot do Indije, po morju.

3.8.3 Zaščita trgov in zakoni povezani z indigom in obljastom

Ko je indigo postal lažje dostopen evropskim trgov, je začel hudo ogrožati modro barvilo, ki je bilo takrat na tržišču. Prihod indiga je bil dvorezen meč. Po eni strani je zaradi svojih lastnosti

nudil kupcem in barvarjem, ki so želeli z njim zaslužiti, boljso, močnejšo, cenejšo in prav tako obstojno barvo. Po drugi strani pa je ogrozil pridelavo oblajsta, ki je bila do takrat cvetoč posel in je nahranila mnogo ust, tako kmetov, ki so ga pridelovali, kot celo paleta predelovalcev ter prodajalcev, ki so ga ponujali drugim trgov. J. Balfour-Paul (2004, str. 30) razlaga: »Isti fenomen je imel uničujoč efekt na zahodnoevropsko ekonomijo oblajsta; nobena količina zaščitnih zakonov ali pritisk močnih francoskih in nemških kmečkih lobijev nista mogla rešiti njihove obsežne oblajstne industrije pred neizbežnim padcem, ko je cenejši in učinkovitejši indigo iz Indije in nato iz Indonezije začel v 17. stoletju prihajati v Evropo v vse večjih količinah.« Kako nevaren za pridelovanje oblajsta naj bi indigo bil, so ugotavljali že za časa Henrika IV. Oblajst je bil takrat ena glavnih vej francoskega kmetijstva. Da bi tako pomembno panogo zaščitili, je bilo potrebno nekaj narediti. Henrik IV je leta 1609 z dekretom prepovedal kakršnokoli uporabo indiga in kršiteljem zagrozil s smrtjo. V tem času je indigo dobil ime hudičeva barva. Francosko oblast so posnemale tudi nemške, angleške in nizozemske vlade, le da so bili njihovi zakoni manj drastični, ker je bila za njih nevarnost manjša. Predvsem to velja za Angleže, ki niso proizvajali tako velikih količin oblajsta kot na primer Francozi. Pridelovalci oblajsta so bili hudo bitko proti uvozu indiga v svojo državo. Niso le pritiskali na ljudi na vodilnih položajih, ampak so poskusili najti boljši način pridobivanja modre barve iz oblajsta in hkrati pridobiti resnične ali neresnične dokaze, kako nevaren je indigo zdravju. To je precej zanimivo, saj so v tem obdobju še vedno uporabljali druga strupena barvila, kot so svinec za obraz in stenske barve. O. N. Allen & E. K. Allen (1981, str. 343) opisujeta: »Prvič, država je sponzorirala znanstvene eksperimente, ki so bili usmerjeni v izboljšanje gojenja rastline oblajsta. Drugič, izdani so bili dekreti [...], ki so naredili uvoz in uporabo indiga za kriminalno dejanje kaznovano s smrtjo. Kot zadnje je industrija oblajsta objavljala, da je indigo strupen. Do 1737 so bile kazni za uporabo indiga ukinjene, odpor do uporabe se je zmanjšal, tekmovalnost in trgovanje je dobilo nov zagon.« V Angliji je kraljica Elizabeta, verjetno pod pritiski oziroma pod valom takih napačnih informacij, prepovedala uvoz indiga, ker naj bi bil strupen. Vendar tu lobi pridelovalne industrije oblajsta ni bil tako močan, zato so leta 1660, da bi omogočili EITC oziroma Vzhodno indijski trgovski družbi svoboden uvoz indiga, ta zakon razveljavili.

Indigo pa ni prinesel le tegob evropskim državam, ki so pridelovale oblajst. Konkurenca tujih trgov in prodajalcev je še vedno obstajala. Tam, kjer so prepovedi omejevale uporabo indiga, so ljudje postali precej inovativni in so iskali nove rešitve, kako izboljšati svoje izdelke in način obdelave materiala z oblajstom, hkrati pa so tudi eksperimentirali s kombinacijo oblajsta in indiga, čeprav ni bil dovoljen. Prišlo je do različnih tehničnih inovacij. F. Brunello (1973, str. 196) tako opisuje: »Namesto ene kadi oblajsta so povsod začeli delati, bolj ali manj skrivaj, glede na ostrost zakonov, ki so varovali oblajst, barvila v modri ali globoko modri, z indigo-oblajstnimi mešanicami. Uporabljali so tudi proces imenovan 'oblajstova podlaga', ki je bil globoko barvanje z oblajstom, katerega so nato prekrili z indigom, svetlim in lepim.« Podobne prepovedi so veljale tudi za nekatere druge vrste barvil. Leta 1580 je taka prepoved doletela '*logwood*', ki je prav tako dajal modro barvo. Parlament je prepovedal njegovo uporabo in zahteval, da se vse dotedanje zaloge zažgejo. Kazen za prodajo in uporabo '*logwooda*' je bila ječa. Rešitev so barvarji našli tako, da so to barvilo prikrili, ali pa ga le drugače poimenovali.

3.8.4 Odkritje novih poti in špekulanti

F. Brunello (1973, str. 196): »Potrebno je dodati, da so po odkritju Amerike nekateri španski popotniki opazovali navade indijanskih plemen, ki so svoja telesa in obraze barvali z modrim pigmentom, pridobljenim iz rastline, ki je bila presentljivo podobna orientalnemu indigo. Finačna povračila trgovine z indigom so bila povod za pridelovanje indiga v Novem svetu.« Indigo je bil odkrit tudi na drugih koncih sveta. To je vplivalo na trg, kjer so že tedaj trgovci tekmovali, kdo bo pridobil najboljši posel in kdo si bo zagotovil največ indiga po dobri ceni. To je povzročilo še več možnosti za špekulacije glede cene, ki se je spreminjala tako glede na vir pošiljke, kot na ponujeno količino in celo glede načina prevoza; ali je bila pošiljka pripeljana preko kopnega ali z ladjami. V Levantu so morali špekulanti poznati tudi cene v Lizboni, Amsterdamu in Londonu, oziroma tam, kjer se je indigo še prodajal. Glede na njih so se nato odločali, ali se jim bolj splača kupovati indigo v Levantu, in ga potem prodajati v Evropo. Tako bi prihranili na stroških prevoza indiga, na primer, iz Zahodno-indijskega otočja (Karibi). Verjetno so vzeli v račun tudi tveganje, da ladja ne bi prispela zaradi vremena ali nevarnosti, ki jim je bila izpostavljena na poti. V tem času so bili pogosti napadi tujih ladij na domače trgovske ladje. Tako španskih na angleške, kot piratov ali gusarjev različnih narodnosti, ki so želeli zaslužiti s tovorom. Nekateri so začeli kariero kot gusarji z dovoljenjem domače države, da lahko plenijo tuje ladje in so se kasneje preimenovali v pirate ter delali na lastno pest. Zaslužka iz plena, ki so ga pridobili, v tem primeru ni bilo treba deliti z državo. Primer tovara uplenjenih ladij, ki so jih zasegle angleške ladje, je v prilogi 2.

Iz razpredelnice se vidi, kako pomemben je bil indigo. Napadene so bile ponavadi ladje, ki so se vračale iz novega sveta, saj so bile takrat polne raznovrstnega tovara. Da bi se zaščitili pred izgubo celotnega tovara, so včasih le-tega razdelili po različnih ladjah in upali, da bo vsaj kakšna prispela v domače пристanišče. Iz razpredelnice se vidi, da so zasegli tudi ladjo *Louisburgh*, ki je prevažala košeniljko. Do leta 1630 so se cene transporta z ladjami, iz Zahodno-indijskega otočja v Anglijo z EITC zmanjšale v tolikšni meri, da je bil indigo, ki so ga na ta način pripeljali v London, dovolj konkurenčen, da so ga lahko izvažali v Levant, in ga tam tudi z dobičkom prodali. Leta 1744 je bil sprejet zakon, ki je trajal do leta 1791, in je prepovedoval izvoz zlata (*bullion*) iz Anglije. Tako so morali člani Levantske družbe večino nakupa (kupovali so perzijsko in sirijsko svilo) pridobiti z 'barantanjem' oziroma menjavo z indigom. Ker je bil indigo tako pomembna dobrina, je bil primeren kot nadomestek valute, zato se je lahko z njim celo plačevalo. Zlata doba piratstva obsega obdobje od sredine 17. stoletja do začetka 18. stoletja. Verjetno lahko pripišemo uspeh in razmah te profesije predvsem odkritju Novega sveta in bogastev, ki so jih od tam uvažali v domačo državo. Del tega so tudi barvila, kot so indigo, '*logwood*', '*brazilwood*', rumeni les in košeniljka in še druga. Poleg zaščite domačih trgov, ki je nekaterim novim barvilom preprečevala vstop, so obstajale tudi želje po zavarovanju skrivnosti ali vira teh novih barvil, ki so jih prav tako poskušali uveljaviti po vseh možnih poteh in na vse možne načine: s kaznimi, z grožnjami s smrtjo, s prepovedmi, da določeni narodi, niso smeli vstopati v določena morska območja, včasih pa jim je pri obvarovanju skrivnosti pomagala tudi narava vira barvil samih.

3.9 Košeniljka in škrlat

Slika 13: Kaktus

Košeniljka, špansko tudi *grana*, *cochinilla* oziroma angleško *cochineal* je ime za žuželko, iz katere, podobno kot iz kermesa, dobimo briljantno rdečo barvo.

3.9.1 Odkritje barve Novega sveta

S prihodom Evropejcev v Novi svet, košeniljka dobi pomembnejšo, mednarodno vlogo. Indijanci so jo poznali že prej in naj bi vzgojili celo udomačeno različico, iz katere so pridobivali večjo količino barve kot iz divje. Udomačena košeniljka je bila bolj občutljiva na vremenske spremembe, v barvi pa naj bi bilo manj masti in tujkov. V stik z njo so prvi od evropskih narodov prišli Španci leta 1518. Opazili so, da domačini uporabljajo zelo kvalitetno rdečo barvo za barvanje oblek, tkanin, domov in okrasov v le teh. Čeprav je bila to dobrina, ki je ponujala veliko večjo količino barve kot njen evropski 'dvojnik' kermes, je v tem času Špance veliko bolj zanimalo srebro in zlato, obdelovanje in gojenje pa so prepuščali domačinom. Kljub temu je košeniljka pridobila precej pomembno drugo mesto med izvoznimi artikli iz Nove Španije. Indijanci so vzgajali domačo različico, ki se imenuje *grana fina*, ki je bila dvakrat večja od divje različice, z imenom *grana sylvestra*. Prvič je košeniljka v Španijo prispela leta 1526. V Antwerpen je bila prvič pripeljana leta 1552, v Anglijo leta 1569 in v Amsterdam leta 1589. Njeno najbolj uspešno obdobje se začne v 18. stoletju. Deloma je k porastu njene pomembnosti prispeval razvoj in uspešnost tekstilne industrije v Britaniji, Franciji in Španiji (E. Bancroft, 1814; D. M. Marmion, 1991; A. D. Murphy, A. Stepick, 1991; W. W. Dunmire, 2004).

Bouchardat A. et al (1848, str. 195): »Kortez je dobil s španskega dvora ukaz povečati količino svojega proizvoda (košeniljke). Leta 1581 jo je ena sama flota pripeljala 70.875 kg. Košeniljko so domačini uporabljali že veliko prej za barvanje svojega pribora in prostorov ter za barvanje tkanine. Španci, ki so želeli v svoj prid uporabiti monopol nad košeniljko, so postavili zelo stroge zakone proti vsem, ki bi se drznili prenesti košeniljke v druge kraje z namenom razmnoževanja.« Tudi ko je bila skrivnost razkrita, je bilo do nje še vedno težko priti. Še težje jo je bilo izvoziti iz države. Po eni strani je bila za to kriva španska politika, ki je kot kazen za poskus izvoza žive košeniljke predpisala usmrnitev in ni dovolila, da bi se tuje ladje približale tem pomembnim pristaniščem. Po drugi strani pa je delo tihotapcev otežila sama narava udomačene košeniljke. Bila je zelo občutljiva, na hitre in močne spremembe v okolju se je slabo odzivala in je lahko hitro poginila. Še en od razlogov za neuspehe je bilo nerazumevanje pomena košeniljke in slabo poznavanje le-te. Vse to je koristilo španskemu nadzoru nad košeniljko in nekaj časa omogočalo njen monopol nad tem barvilom.

Kljub vsem tem preprekam pa je več ljudi vseeno poskušalo košeniljko pretihotapiti iz Nove Španije. Eden od takih pustolovcev je bil Francoz Thierry de Menouville. Za podvig je od Francije dobil 4.000 liver. Namen odprave je bil odtujiti določeno količino živih košeniljk, jih pripeljati na Francoske Zahodno-indijske otoke in jih tam razmnožiti ter tako pridobiti nadzor in možnost lastnega gojenja in pridelave tega pomembnega barvila. Verjetno je bil eden od

razlogov, poleg zaslužka tudi Thieryevo prepričanje, da denar ne bi smel iti v tuje - španske - roke, ampak bi morala Francija imeti možnost lastnega pridobivanja košeniljke. Čeprav se je na poti srečal s številnimi ovirami, političnimi, fizičnimi, in zakonskimi, mu je le uspelo pretihotapiti košeniljko na ladjo. Vendar pa je bil njegov uspeh kratkotrajen, njegova žrtev je bila premalo cenjena, od košeniljk pa so po njegovi smrti ostale le divje, torej manj 'rodovitne'. Da bi lahko od košeniljke dobil tudi nekaj dobička, mu je preprečila revolucija, ki je izbruhnila na Haitiju ravno v tistem času. Leta 1806 je ponovno poskušal M. Souceyelier, kirurg francoske mornarice. Uspel jo je pripeljati v Evropo, v botanični vrt v Toulonu. Vendar tudi tu košeniljke niso preživele. Naslednji poskus je bil leta 1827 na Korziki, ki prav tako ni uspel. Končno je bil uspešen poskus istega leta na Kanarskih otokih, vendar ne brez težav. Domačini na začetku niso razumeli pomena teh 'parazitov' in želje, da bi jih ohranili na kaktusih. Šele, ko so nekateri od pridelovalcev prišli do pozitivnih rezultatov, je bil uspeh zagotovljen (E. Bancroft, 1814; L. Figuier, 1868; É. Motte-Florac, 2003).

3.9.2 Repartimiento

V Novi Španiji je obstajal poseben način financiranja domačinov, značilen za pridobivanje košeniljke. Delo s košeniljko je trajalo čez celo leto, vse od takrat, ko so se prve nove generacije začele hraniti na kaktusih nopal, pa do takrat, ko so jih začeli pobirati s kaktusov, jih sušiti in pripravljati za prodajo. Dolgo časa so imeli v tem procesu veliko vlogo *repartimienti*. Beseda *repartimiento* ima več pomenov. V španščini pomeni razdelitev oziroma delitev. *Repartimiento* označuje tudi razmerje med *alcaldes mayores* oziroma župani mest in indijanskim prebivalstvom. V povezavi s košeniljko *repartimiento* pomeni posojjo denarja z namenom, da se ta denar porabi za pridelovanje košeniljke in kasneje povrne v obliki pridelka. Ko je prišel datum poplačila, so določene količine košeniljke morali prodati po točno določeni ceni, ki je bila nižja od tiste na trgu. J. Baskes (2000, str. 138): »Glavni upravitelj *repartimienta* je bil *alcalde mayor*, posojevalec denarja, ki je, v sodelovanju s finančnimi podporniki, iskal dobiček iz obresti na posojila, katera je dajal domačim pridelovalcem košeniljke.« Ko je bil dolg poplačan, so lahko preostalo količino prodali tudi sami, po takšni ceni kot so želeli, oziroma jo je določal trg. *Alcalde mayor* je kupil košeniljke, na primer po ceni 12 in jo prodal na trgu po ceni 24 realov. To prakso poznamo v Oaxaci že v 16. stoletju, vendar pa se je najbolj razširila v pozni dobi kolonializma. R. Spores in P. A. Andrews (1986, str. 179) razlagata: »Ta sistem prisilne pridelave je koristil španski kolonialni ekonomiji, medtem ko je obdržal indijansko prebivalstvo skupaj.« Tak način naj bi bil res uspešen, saj je *alcalde mayor* lahko zaslužil neto profite od 6 do 25,7 procentov na investiran kapital. Med tem ko je *alcalde mayor* lahko košeniljko pridobil na cenejši način, pa je po njeni pridobitvi na trg košeniljke vstopil kot vsi ostali trgovci. Soočen je bil s podobnimi tveganji, enakimi dodatnimi stroški, plačeval iste davke in tekmoval na podobnih trgih.

Tudi trgovci so se trudili, da bi dobili košeniljko ceneje na enem trgu in jo nato prodali dražje na drugem. Prodajala se je po teži, ki pa jo je z nadaljnim sušenjem, ko je potovala iz Oaxace v Veracruz in nato z ladjo v Evropo, še zgubljala.

3.9.3 Priprava na transport

Največ košeniljke so vzgajali v Oaxaci. Bolj poznani kraji so Sierra Zapoteca od Ville Alte, Sierra Juárez in okrožja Nejapa, Jicayán in Miahuatlán. Preden so košeniljko poslali na pot, jo je bilo potrebno posušiti in ustrezno zapakirati. Načini sušenja so bili različni, nekateri so slabšali kvaliteto, kljub temu da so pospešili čas sušenja.

Posebni paketi, ki so jih pri tem uporabljali, so se imenovali *zurrónes*. V španščini *zurrón* pomeni vreča ali torba. Bili so posebej prirejeni za transport košeniljke, v vsakem so lahko tovorili približno od 7 arroba (80,5 kg) do 9 arroba (103,5 kg) (J. Baskes, 2000, str. 144). Omenja se tudi podatek 9 do 10 arroba (B. Dahlgren, 1990, str. 83). Pri preračunu so uporabljene španske arrobe. Te vreče so bile narejene iz dveh plasti usnja s slamnato oblogo, ki so jo imenovali *petate*. Izdelava ene je v povprečju stala 3,34 takratnih pesov. Ta cena se ni spremenila v celotnem obdobju, zanjo pa je plačal trgovec. Ko so košeniljko zapakirali in označili, je bila pripravljena za transport.

3.9.4 Transportne poti do Veracruza in Evrope

POT: Ves transport do Veracruza se je odvijal po kopnem. Na izbiro so imeli različne poti, cena transporta pa je bila odvisna od težavnosti poti in njene dolžine ter s tem povezane porabe časa. Prav tako so bili verjetno v ceno vključeni še nekateri dodatni stroški, ki bi jih lahko pričakovali na poti. Iz okoliških območij v pokrajini Oaxaca so jo najprej pripeljali v Oaxaco in nato naprej v Veracruz. V Veracruz je košeniljka lahko pripotovala po različnih poteh. J. Baskes jih omenja več. Izbrala sem dve od njih. Prikazani sta na sliki v prilogi 3. Prva je bila najbolj direktna, vodila je severozahodno iz Oaxace, skozi dolino Etla, se obrnila severno pri Las Sedasu. Nato je sledila kanjonu Tomellin, skozi mesto Cuicatlán do Teotitlán del Camino, nato nadaljevala do Tehuacana, Orizabe, Córdoba in končala v Veracruzu. Druga pot je bila manj direktna. Kljub temu je bila tudi ta precej pomembna. Pri Las Sedasu se je namesto na sever obrnila na zahod. Vodila je skozi okrožja Nochistlána in Teposcolule. Nadaljevala se je skozi mesta Acatlán in Izúcar in se nato obrnila severovzhodno do Puebla de los Angeles, kjer se je združila z glavno mehiško mestno cesto proti Veracruzu.

NAČIN: Izhajam iz priloge 3, tabel 2-20. Za transport po kopnem (do Veracruza), so večinoma uporabljali mule. Za prevoz so poskrbeli mularji, oziroma gonjači mul, ki so jih imenovali *arreiros*. Razlog, zakaj so uporabljali mule ali nosače, je tičal v kakovosti cest oziroma poti, po katerih so potovali. Poti so bile slabo vzdrževane in pogosto niso imele obliko cest, ampak le neurejenih potk, po katerih so potovale mule. Slabe poti, gorate predele, kamnite, divje poti po grapah, bi vozovi le z veliko težavo premagovali. Potovanje bi verjetno trajalo še dlje in bi bilo zato dražje, najverjetneje pa sploh ne bi bilo mogoče. Primer potovanja je v prilogi 3, cena je izračunana glede na pot iz Teposcolule in Oaxace v Veracruz. Izračunana povprečna cena 1,54 (real/tona/km) je nižja od povprečne, ki jo predpostavlja J. Baskes, 1,84. Prikazan je tudi izračun časa potovanja glede na hitrost mule in na težavnost terena. Čas je omejen glede na število ur svetlobe na dan. Prikazano je potrebno število mul glede na količino tovara. Za pot sem

izračunala idealno in bolj verjetno število potrebnih dni. V idealnih razmerah bi mula, ki na dan preходи 80 kilometrov, porabila približno 5 dni za pot iz Teposcolule v Veracruz, oziroma malo manj kot 5 dni, za pot iz Oaxace v Veracruz. Za pot, pri katerem bi morali iz Teposcolule prenesti 888 kg, bi potrebovali 8 mul v primeru, da bi vsaka nosila 110 kg, ali 9 mul, če bi nosila največ 103,5 kg. V primeru, ko zmanjšam število prehojenih kilometrov (oziroma ur hoje) na 40, oziroma 50, potrebuje mula za pot seveda več časa. Čas ni bil pomemben samo zaradi načina določanja cene, ampak tudi zaradi fizičnih sprememb same košeniljke. Ta se ni nehala sušiti le, ko so jo pripravili na transport, ampak je zgubljala na teži tudi med potjo. Tovor naj bi zgubil v povprečju 4,37 procentov lastne teže.

Ko je tovor prišel v Veracruz, je čakal na morski prevoz, ki je ponavadi trajal nadaljne 3-4 mesece. Dejavnik, ki je lahko zaustavil, oziroma upočasnil dobavo na evropske trge, pa je bila poleg zunanjih dejavnikov (vojna, blokade) tudi zahteva, da košeniljka lahko potuje le na ladjah z vojaškim spremstvom oziroma na vojaških ladjah. Seveda je bilo njihovo število premajhno, problem pa je bila tudi konkurenca s strani prevoza zlata in srebra, za katerega so veljale enake zahteve in je vedno dobilo prednost pred košeniljko. Zato si je bilo težko zagotoviti prostor na transportni ladji.

3.9.5 Provizija

Z mularji je košeniljka prispela v Veracruz. Tu jo je bilo potrebno registrirati in vpisati v knjige. Vpisali so jo *encomenderosi*. To so bili agenti, ki so registrirali barvilo za izvoz, zanj pridobili izvozne papirje in poiskali prostor na krovu odhodnih transportnih ladij. V zamenjavo za svoje storitve so zahtevali plačilo v obliki provizije. Ta provizija se je imenovala *comisión del recibo* ali tudi *encomienda*. Encomenderosi so poskrbeli, da je košeniljka zapustila Novo Španijo in se odpravila na pot v staro, evropsko. Pristanišče, kjer je ladja pristala, je bilo navadno Cadíz. Tu so tovor sprejeli cadíški posredniki, imenovani *comissionistas*. Ti so košeniljko prepeljali z ladij in jo prodali lokanim trgovcem ali agentom za barvila. V Cadizu je obstajal še drug tip plačila, ki se je imenoval *encomienda de venta* ali *comisión de venta*. V 17. stoletju je bila višina provizije od 4 do 5 procentov vrednosti trgovskega blaga. Kasneje se je nižala in bila v Veracruzu od leta 1750 dalje na stopnji 2,5 procenta. V Cadízu je znana za leto 1760, kjer je bila prav tako 2,5 procenta, poleg nje pa so zahtevali dodaten prispevek imenovan *corretaje* ali mešetarina. Če to dvojje združimo, je bila provizija za trgovce 5 procentov vrednosti košeniljke.

3.9.6 V Evropi

L. Molá (2000, str. 121): »Če verjamemo učenjaku iz 18. stoletja, Rigucciou Galluciju, gre primat uporabe tega barvila Firencam.« Košeniljko kot barvilo so opisali v reformah statuta ceha bombaža in svile v Perugii, napisanega leta 1543, ki košeniljko opisuje kot kermes in prah Španije, in je s tem uradno sprejeta v skupino rdečih barvil, ki so jih uporabljali umbrijski obrtniki in rokodelci. Medtem ko je bila v Firencah sprejeta, pa barvilo košeniljke ni dobilo tako toplega sprejema v Genovi. Tu so 11. junija 1543 barvarji iz barvarskega ceha na srečanju sprejeli prepoved uporabe tega barvila na svili. Imenovali so jo indijanski kermes, verjetno v negativnem smislu. Najostrejši nasprotnik košeniljke kot barvila v Benetkah je bil Pinardo.

Napadal jo je večkrat in zahteval celo izničenje rezultatov, ki so jih z novim barvilom prikazali njegovi cehovski kolegi. Slavil je tudi majhno zmago, ko je Bernardo Zorzi začasno ustavil prodajo vseh tkanin barvanih s košeniljko. Februarja 1557 so Consoli dei Mercanti izdali dekret, ki je zahteval, da se uporablja zelen robni trak s srebrno nitjo na sredini za vse damaste, žamet in atlase barvane s španskim kermesom. To so zahtevali zato, da bi ločili tkanine barvane z evropskim oziroma starim kermesom in tiste barvane s košeniljko. Stari kermes je imel namesto srebrne niti zlato. Manj drage tkanine naj bi svoj vir barvila dokazovale z nitjo iz bele svile. Temu je nasprotoval ceh svile, ker so označevali kermes in košeniljko enako. Dejansko sta si ti dve barvili med seboj zelo podobni in se razlikujeta predvsem v tem, da iz košeniljke dobimo več rdeče barve kot iz kermesa. Zaradi tega je bila deloma tudi cenejša, kar pa je vzpodbudilo poskuse, da se jo uporabi na volni. Kakor sem že prej omenila, je bil navadno rezultat barvanja rastlinskih barvil na rastlinske materiale in živalskih barvil na živalske bolj uspešen, kot če bi jih zamenjali med seboj.

Na področju volnenih oblačil, so v Benetkah proizvajali drage volnene tkanine z načinom barvanja v kopeli iz žita (žitaric), ki se je imenovala *scarlatto*. Ob pojavu teh poskusov v Benetkah so leta 1558 zaradi strahu, da bi izgubili ugled zaradi možnosti slabših končnih izdelkov in zavajanja kupcev, kjer bi kupec kupil tkanino barvano s košeniljko in ta ne bi svoje barve tako dobro obdržala kot tista barvana po starem načinu, prepovedali tako prakso. Kljub tudi kasnejšim ponovnim prepovedim niso uspeli preprečiti, da bi ljudje poskušali uporabljati košeniljko pri barvanju volne. Morali so se vdati in kmalu je postalo barvanje volne s košeniljko vsakdanja praksa. Najbolj znani volneni izdelki barvani s tem barvilom so iz vrst vojske, kjer so si častniki oziroma nadrejeni v angleški vojski običajno kupovali uniforme obarvane s to barvo.

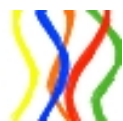
Nezaupanje novim barvam ni edinstven pojav pri košeniljki, kakor tudi ni bil pri indigu. Dokler niso trgovci in kupci spoznali, da je lahko nova barva enako dobra ali celo boljša od stare, so se držali že preverjenih, tradicionalnih barvil, ki so jih dobro poznali in so vedeli, kako reagirajo tako z različnimi tkaninami kot tudi različnimi kemičnimi dodatki, ki so zagotavljali vezanje barve na tkanino. S sprejemom novega barvila, o katerem so vedeli zelo malo, so prevzeli tveganje. Tkanine so bile drage že same po sebi, če so želeli obdržati glas proizvajalca dobre, kvalitetne tkanine, si niso mogli privoščiti, da bi preveč eksperimentirali. To je verjetno razlog, ki je zaustavljal ali upočasnjeval sprejetje novih barvil. Zato pa so lahko tudi cenejša nova barvila dala možnost tistim, ki na trgu še niso uspeli in so bili pripravljeni tvegati, če je bila možnost nagrade velika.

Cene v Oaxaci in Evropi kažejo še na nekaj pomembnih dejavnikov. Druga drugi niso enakomerno sledile in so si pogosto tudi v višini nasprotovale. Leta 1740 je bila v Oaxaci cena košeniljke 12 realov/0,5kg. To je bila za košeniljko precej nizka cena. Razlog zanjo je lahko v vojni, ki se je takrat odvijala in je še dodatno zmanjšala število vojnih ladij, ki so bile na razpolago za prevoz in spremljanje dragega tovora, deloma pa so z blokado Cadíza za manjšo dobavo košeniljke poskrbeli tudi Angleži. V tem času se odvija tudi vojna Jenkinsovega ušesa, bitke v Zahodno-indijskem otočju, z britanskim napadom na Porto Bello, kot tudi vojna za avstrijsko nasledstvo.

Leta 1797 je, verjetno zaradi britanske blokade Cadíza, ki smo ga že prej omenjali kot pomembno uvozno pristanišče za košeniljko, cena v Evropi prav tako zelo narasla. Takrat naj bi v Evropo prišlo samo 20.950 funtov košeniljke. Če to primerjamo z bolj pogostim, običajnim uvozom, med okoli 1.000.000 funtov kot višjo količino in okoli 400.000 funtov kot nižjo, je to res majhen delež. F. A. Fischer (1802, str. 305): »Angleži so že prej poskusili blokirati Cadiz, poleti leta 1797, ko so ujeli Špance precej nepripravljene. Zmeda in nered so bili univerzalni in brez srčnosti Mozareda bi bil ta kraj popolnoma uničen.« Leta 1797 je bila cena dvakrat tolikšna kot leta 1796, nato se je počasi spustila na normalne vrednosti. Ko je Napoleon napadel Španijo leta 1808 in je bila dobava košeniljke zmanjšana ali onemogočena, je bila njena cena zelo visoka. V Novi Španiji je bilo stanje navadno obratno. Cena je padla takrat, ko je bil izvoz slabši ali onemogočen, in narasla takrat, ko je bil čas miru, oziroma je izvoz nemoteno potekal. Prav tako se je cena v Evropi zvišala že ob špekulaciji, da bo vojna trajala dolgo. V nasprotnem primeru pa je, na primer leta 1799, ko je v Evropo prišla velika količina košeniljke, cena padla iz visoke na bolj normalno raven. Na količino uvožene košeniljke niso vplivali samo dejavniki na evropski strani, ampak tudi tisti v Novi Španiji. Tako je vsakič, ko je bolezen zmanjšala število prebivalcev, to zmanjšalo količino proizvedene košeniljke. Še en dejavnik je precej očitno vplival na povpraševanje po košeniljki. Moda se je spreminjala, s tem pa tudi želje po določeni barvi. Dobila je tudi konkurenco iz Gvatemale, zadnji udarec pa ji je zadalo odkritje kemičnih barv.

3.10 Moda na slovenskih tleh

Slika 14: Trakovi

Tudi na slovenskih tleh so veljala pravila, po katerih so se ljudje oblačili, modne smernice, ki so jih bogatejši spremljali, in barve, ki so jih pri tem izbirali. Angelos Baš (1992, str. 140): »V ugotovljenem kmečkem oblačilnem videzu na Slovenskem v 17. in 18. stoletju so prevladovala nebarvana oblačila. Grobo sukno in volna sta pogosto ostajala nebarvana, po barvi ovac sta bila torej bela ali črna, ali kot mešana volna, siva ali rjava. Podobno pogosto je tudi platno ostajalo nebarvano. Po mnenju R. Sandgruberja so bile v tistem času barve za oblačilne materiale drage, tako da so barvana oblačila izražala neko stopnjo blaginje.« Čeprav so se barvno bogato želeli oblačiti tudi revnejši sloji, je to cerkev zavračala. Trdila je, da je potrebno ohranjati stanovsko ureditev in da je oblačenje izven svojega stanu potrata denarja, neprimerno razkazovanje in lahko vodi v dejanja, ki niso v skladu s pobožnostjo in skromnostjo. Oblačilni redi so pridobivali podporo tudi zaradi prepričanja, da je potrebno denar obdržati v državi in predvsem omejevati porabo tujega blaga. Angelos Baš (1992, str. 95): »Za pridobitev ugleda ne zadostujeta samo bogastvo in moč. Oboje je treba tudi pokazati, kajti spoštovanje se izkazuje šele njuni pojavnosti obliki.« Seveda pa je po drugi strani veljalo pri izbiri materiala in barve načelo demonstrativne porabe, ki je bilo verjetno bolj pomembno za prebivalstvo višjega stanu, ki so tudi s svojim oblačenjem želeli doseči določeno spoštovanje. Moda na slovenskih tleh se je ravnala po večini po Francozih in Špancih, deloma po Angležih. Pogosto so modo posnemali po pariški, čeprav voščenih modnih lutk v Ljubljani ni bilo. Kakor se je spreminjala moda, so se spreminjale tudi smernice, kakšne in kako močne barve naj se uporabljajo pri oblekah. Do leta 1750 so bile obleke pogosto rdeče, modre in zelene barve. Naslednjih trideset let so barve izbirali v bolj nežnih, pastelnih odtenkih. Ta praksa se je nadaljevala do leta 1800, z

bolj umirjenimi odtenki. Uporabljali so tudi kozmetične izdelke, kakor drugje po Evropi. Ker so ti povročali kožne izpuščaje, razne očesne bolezni ter glavobol, jih je cesar Jožef II leta 1787 del prepovedal, del pa visoko obdavčil. Tako je bila bela šminka označena kot škodljiva zdravju in naj ne bi bila več dovoljena, med tem ko je rdeča dobila visok davek.

V 19. stoletju na področju Slovenije po večini prevladujejo bela barva za naglavne rute in rdeča za nogavice, lahko tudi modra ali rjava, celo siva. Vendar pa je barva v kmečki noši odvisna od pokrajine in se po tem tudi razločuje. Ponekod nosijo dekleta v kitah vpete rdeče, drugod črne trakove ali pa so razoglave. Na slovenskem Štajerskem so ob slavnostnih priložnostih nosili svetlo moder plašč. Te so zaradi svoje visoke cene tudi dedovali. Za časa revolucije najdemo na slovenskem območju, predvsem med meščanstvom in študenti, barvne kokarde. Te so bile črne ali bele ali pa tudi v nacionalnih barvah. Barve kokard in njihova nošnja naj bi predstavljale politično prepričanje ali pripadnost. Črne so predstavljale žalovanje za prejšnjo oblastjo, bele so nosili tisti, ki so podpirali francosko revolucijo. Nosili so se tudi barvni trakovi, kot na primer, po Angelosu Bašu (1987, str. 242): »[...] je v Gradcu nosil "svilnat slovenski" t.j. belo-modro-rdeči trak na kapi, slovenski študentje naj bi v Gradcu v akademski legiji imeli svoje narodne barve v kokardah in na našivih suknjičev.« V tem primeru so barve prevzele vlogo pokazatelja določene politične misli in pripadnosti. V taki vlogi pa so se pojavljale tudi kasneje kot na primer oranžna revolucija, rdeča barva komunizma in podobno.

3.11 Napoleon, vojska in odločitve o uniformah

Slika 15: Uniforma

Ta del pokriva še zadnje obdobje, ko so barve vladale zaradi redkosti barvil in je bila njihova cena zelo različna. Prav tako so bile še pomembne ne le kot maskirne, ampak tudi kot razkazovalne barve vojske. Bolj uniformirane in tipične so se pojavile, kot pravi Max von Boehn, v 17. stoletju. Stil vojaškega oblačenja in spremembe v modi civilnega oblačenja sta se prepletala že za časa Rimljanov in tudi v 17., 18. in 19. stoletju ter vplivala drug na drugega. Tu ni govora le o obleki ampak tudi o lasuljah, ki so si jih prej radi pudrali na sivo, tako da bi vsi imeli enako star izgled. Obleka ni imela namena prikriti vojaka in ga zlit z njegovo okolico. Želeli so ga identificirati, opremiti, uniformirati. Za določeno barvo se niso odločili samo zaradi tega, ker je bila drugačna od drugih, ampak je bila deloma za to kriva njena cena, želje in preference. Barva je lahko postala del psihološke vojne. Rdeča, ki je bila značilna za britansko vojsko, je barva napadalnosti, barva, ki jo ljudje najhitreje opazijo, in je verjetno dodala še učinek izgleda večje, nevarnejše vojske. Na začetku je bil tisti, ki je vpoklical fante v regiment, zadolžen tudi plačati za njihovo obleko. To je bilo ponavadi potrebno narediti hitro in čimbolj poceni. Vojakov je bilo veliko, kar je pomenilo tudi veliko oblek, ki so si morale biti po nečem podobne in so se hkrati ločile od civilnega prebivalstva. Vojakom so dajale občutek pripadnosti, hkrati pa so kazale sovražniku enotnost in silo moči. Med tem ko so se v 18. stoletju in tudi na začetku 19. stoletja vojaki oblačili predvsem v oblačila, ki jim jih je nudila vojska in so jim jih tudi zaračunali in odšteli od plače, ki jim je pripadala, pa so si njihovi nadrejeni obleko kupovali sami. Izbirali so boljše materiale in barvila, uniforme so bile okrašene z zlato vezeno, ki pa je hkrati tudi določala njihov položaj v vojski. D. Smith (2008, str. 7): »Status častnika je bil očitno izražen s kvaliteto in izdatki za uniformo, z nošnjo voluminozne

pasne ešarpe, gorgeta in srebrnih ali zlatih vozlov na sablji. Posamezni rangi pa se niso tako močno poudarjali. Katoliške države so oblačile svoje vojake v bele jakne, protestantske države so po večini imele raje temno modre ali rdeče.«

Eden od razlogov za željo po prepoznavnosti tiči v tipu bojevanja. Ob streljanju z mušketo je v zrak prešla velika količina dima, ki je zakrila vojake. Ker je bila kvaliteta in natančnost orožja slabša, ni bilo tako zelo pomembno, da so vojaki skriti. Strelna moč je temeljila na linijski postavitvi, kjer je naenkrat ustrelilo veliko število vojakov, in ne v posameznem, natančnem streljanju. Vojaki so merili v smer tuje vojske, nekateri so streljali celo z zaprtimi očmi. Večja natančnost, s svojimi drugimi slabostmi, je prišla šele z uvedbo risanic Baker (*rifle*), ki so imele spiralaste žlebove v cevi in so zato streljale veliko bolj natančno in bile uspešne tudi na daljšo razdaljo. Zanimivo je, da so prav ti vojaki nosili že bolj temna, zelena oblačila, ki so spominjala na lovce. Dobra prepoznavnost, kdo je bil sovražnik in kdo sovojak, je bila, tako kot tudi dandanes, zelo pomembna. Vseeno se je zgodilo, predvsem ko ni šlo za tipično uniformo angleškega ali francoskega vojaka, da je prišlo do zamenjave in napačne identifikacije. Prav tako je, na primer rdeča barva angleških vojakov, služila kot način ustrahovanja.

3.11.1 Uniforma

Francija: D. Smith pravi, da se uniforma kot obleka, v Franciji prvič omenja leta 1670. Takrat naj bi bila uniforma v bolj umirjenih barvah, od leta 1715 pa je postala bela prevladujoča barva. Ta barva je ostala vse do francoske revolucije. Bela oblačila so bila verjetno tudi najcenejša, saj jih ni bilo potrebno barvati. Po francoski revoluciji, so belo 'barvo' zamenjala oblačila v modri, beli in rdeči kombinaciji, z modro, ki je prevladovala na jakni. D. Smith (2008, str. 7): »Sprememba uniforme francoske pehote iz bele v temno modro v začetku 1790 je bila dramatičen korak.« Zamenjava vseh uniform naenkrat bi bila zelo draga poteza. Verjetno so se prvih nekaj let vojaki še borili v starih uniformah predhodne kraljevine. Ko pa so postale te nedostopne, so seveda prevzele prostor nove, modre. Pogosto so bile uniforme odraz materialov in barv, ki so bili na razpolago na določenem območju.

Barvila, ki sem jih omenjala v prejšnjih poglavjih, so igrala pomembno vlogo tudi za časa Napoleona. Medtem ko je angleška vojska uporabljala brošč in košeniljko, so Francozi za svojo modro, glede na količino, ki je bila na razpolago, lahko uporabljali indigo in oblajst. B. Fosten in P. J. Haythornthwaite (2002, str. 21): »Točen odtenek temno modre je verjetno po letu 1808, zaradi pomanjkanja indigo barvila malo variral; rastline, ki so jih vzgajali v cesarstvu, po večini oblajst, so uporabljali za tem.« Pomanjkanje indiga lahko pripišemo problemom z oskrbo iz tujine. Prevoz je bil po večini ladijski, ker so na morju vladali predvsem Angleži, je bil francoski uvoz pogosto blokiran. S tem, kot potrjuje tudi D. J. Mabberley (2008, str. 436), je lahko oblajst, ki so ga prej opustili zaradi indiga, zopet prevzel pomemben prostor v barvanju tkanin, v tem primeru uniform. Barve uniform v tem času niso bile popolnoma enake. Vojaki so lahko, glede na način in uspešnost barvanja, nosili tudi do nekaj različnih odtenkov osnovne barve.

Velika Britanija: Rdeča barva narejena iz *madderja* je bila prav tako eden od cenejših načinov, kako pobarvati uniformo. Medtem ko je bila barva površnika rdeča, so se tudi tu regimenti med sabo ločili po barvi ovratnikov in manšet ter po številki, ki so jo ponavadi imeli vtisnjeno na medeninasti plošči na čaki ali gumbih. Dodatno so se lahko ločili še po barvi hlač. Ločevanje nadrejenih ni bilo pomembno le za izkazovanje statusa, ampak tudi na bojnem polju, kjer so jih morali hitro najti prenašalci ukazov oziroma novic, kot tudi drugi nadrejeni in štabni častniki. Barva je bila zelo pomembna tudi pri določevanju in izražanju čina, čeprav je sprva prednjačil sistem 'bogatega oblačila'. Ker so bili bobnarji tisti, ki so lahko ukaz prenesli navadnim vojakom tudi skozi hrup bitke, so imeli tudi ti uniforme, ki so se od drugih ločile po barvi. Bobnarji niso imeli popolnoma drugih barv, vendar pa so imeli barve svojega regimenta v drugačnem razmerju. Primeri po slikah v knjigi C. E. Franklina: Če je imel navaden vojak rdečo jakno z vijoličnim ovratnikom, manšeto in prepognjenim sprednjim delom, je imel bobnar vijolično jakno, z rdečim ovratnikom in manšetami. Poleg tega pa je imel na rokavih še dodatne obrobe, prav tako na hrbtu jakne in okoli žepa, ki so nakazovale njegov status bobnarja. Barvitost in barva so bili v tem času zelo pomembni. Nekaterim naj bi višala moralo, drugim naj bi jo zbijala. Barvite in bogato okrašene uniforme so bile lahko kot nagrada za huzarje, razlog za tekmovalnost med njimi in dragonci, pogosto pa velik strošek vojski. Indigo je bil verjetno tudi barvilo, ki so ga za pomorske uniforme britanske mornarice uporabljali častniki, ki so si prav tako kakor njihovi kopenski kolegi uniforme kupovali sami.

3.11.2 Scheele zelena – prodati, čeprav je strupeno

V tem obdobju je v modo prišla še ena barva, ki se je imenovala Scheele zelena, po svojem 'izumitelju'. Med napoleonsko dobo jo omenjam, ker naj bi bila v določeni povezavi tudi z njegovo smrtjo. Bila naj bi del notranje poslikave sobe, v kateri je bival na otoku Svete Helene, v kombinaciji s plesnijo pa naj bi bila še bolj nevarna. Barvo je izumil Carl Wilhelm Scheele leta 1770 in je iz bakrovega arzenita. Že iz imena lahko sklepamo, da je ta zelena zelo nevarna. Vsebovala je arzen. To, da je bila strupena, je vedel tudi Scheele, ki je menil, da bi bilo potrebno uporabnika o njeni nevarnosti opozoriti. Bila je barva, ki so jo želeli imeti vsi, ki so kaj veljali. Uporabljali so jo še sto let po odkritju, imela pa je goreče zagovornike kljub dokazom, da je bila zdravju škodljiva. Vseeno je zanimivo, da so jo v *Society of Arts* v Parizu, želeli zamenjati že leta 1818, za kar so ponudili celo nagrado, T. Cambell (1817, str. 427): »Nagrado v velikosti 1.200 frankov, leta 1818, za produkcijo nespreminjajoče se zelene barve dobre kvalitete in bolj zaželjene od Scheele zelene.« V. Finlay (2004, str. 263) opisuje dogodek, ki dokazuje, kako pomembna je bila barva, ne glede na njeno strupeno lastnost: »Henry Carr je stal pred zbranimi člani Society of Arts v Londonu in držal kot primer prikupno tapeto iz otroške sobe. Bila je poslikana s fanti, ki so igrali kriket na zeleni podlagi. Ta nedolžno izgledajoč papir je pred kratkim ubil enega od njegovih mladih sorodnikov in povzročil, da so ostali trije otroci resno bolni.« Vendar so ga odslovili, saj naj bi bila ta lepa zelena barva preveč dobra, da bi jo prepovedali. Problemi s strupenimi barvami na stenah se pojavljajo še danes. V Ameriki je veliko starih hiš, katerih stene so pobarvane z eno od strupenih barv. Obstaja cela vrsta revij, kot na primer *Old House Journal*, ki tako imenovane ljubiteljske notranje opremljevalce, po večini

lastnike, opozarja, jim svetuje in jih poučuje o vrstah barv, o načinu prenavljanja starih hiš in nevarnostih za zdravje, s katerimi se lahko srečajo.

Svinčeva bela je bila barva, ki je krasila obraze žensk v preteklih stoletjih. Človek jo je poznal že precej zgodaj, uporabljal jo je tudi na stenah svojih domov in celo na igračah in igralih. Kljub temu, da je bila že poznana kot strupena barva, je njena uporaba v zelo majhnih količinah dovoljena še dandanes. Za uporabo je potrebno imeti dovoljenje, uporablja pa se za obnavljanje starih hiš, ki so obravnavane kot zgodovinska dediščina in spadajo v razred I and II (D. Kent) ali na Škotskem v razred A. V Franciji, Belgiji in Avstriji so uporabo te barve za notranjost prepovedali že leta 1909, šele 1921 je *National Lead Company* potrdil, da je svinec strupen. Svinčevo belo so prepovedali nato Tunizija in Grčija (1922), Velika Britanija in Švedska (1926), Poljska (1927), Španija in Jugoslavija (1931), ZDA (1978) - povzeto po članku, ki ga je napisala K. Bochynska (junij, 2008). Nekatera podjetja so izbrala za svojo ponudbo tudi barve, ki so bile moderne v preteklosti in si s tem ustvarila del dobička, ali pa so se celo specializirale zanje. V. Finlay (2004, str. 125) omenja: »Britansko podjetje barv in barvil Farrow & Ball je svoje ime ustvarilo s prodajo hišnih barv v zgodovinskih odtenkih.«

3.12 Sintetične barve

Slika 16: Magenta

Z odkritjem sintetičnih barv se vloga barv počasi iz pokazateljev bogastva in virov visokih zaslužkov spremeni v pokazatelja občutkov in želja. Barva predstavlja človeka, ki določa pravila oblačenja, in le redko pomembno zviša ceno izdelka. Posebnosti so še vedno barve, ki jih uporabljamo kot barvila in jih sami nanašamo na stene ali modelčke, predvsem če si zaželimo prav posebne ali bolj kvalitetne barve. Prav tako pa ima barva dodatno ceno v industriji tovornih vozil in avtomobilov. Tu imajo podjetja določene standardne barve, v katerih ponujajo vozilo, ter dodatno možnost izbire posebnih barv, ki jih zahteva kupec. Če želimo imeti tovornjak v posebni barvi, moramo to doplačati, glede na vrsto izbrane barve in tudi njeno kemično sestavo. Prvi, ki je zapisan kot odkritelj sintetičnih barv, je bil William Henry Perkin (1838 – 1907). Perkin je angleški kemik in se z barvami pred odkritjem ni ukvarjal. V laboratoriju je sodeloval z nemškim kemikom Avgustom von Hofmannom. Slednji že nakazuje kasnejšo prevlado na področju sintetičnih barv, kjer vodilno mesto prevzame Nemčija. Perkin je iskal kinin, ki je bilo takrat zdravilo proti malariji in je bilo v svoji naravni obliki precej redko, zato ga je poskusil pridobiti iz različnih drugih virov, tudi iz anilina. Poskuse je delal s premogovim katranom. Sredi 50-ih let 19. stol. je bila organska kemija še v svojem začetnem obdobju. Perkin je odkril prvo sintetično barvo povsem naključno, ko je z alkoholom čistil posodo v kateri je izvajal poskuse. M. Windelspecht (2003, str. 215): »Vendar pa je, ko je poskusil material odstraniti z alkoholom, nastala briljantna vijolična barva.« Perkins je poslal primerek te barve v Perth. Rezultat poskusa na svili je bil zelo dober, zato se je Perkin odločil zapustiti študij, in svoj trud investirati v proizvodnjo te barve, ki jo je želel poslovno izkoristiti. Po enem od virov, naj bi to barvo poimenoval tirska purpurna (vijolična). Drugo znano ime zanjo pa je mauve, kakor so jo poimenovali Francozi. Svoj postopek in barvo je patentiral pri *Great Seal Patent office*. V specifikaciji barvanja tkanin, to je svile, volne, bombaža in drugih tkanin, Henry William Perkin pojasnuje način pridobitve nove vijolične

oziroma lila barve ter tudi pogoje barvanja z njo. W. H. Perkin (1856, str. 2): »Njeno najbolj odlično visočanstvo Kraljica Viktorija je s svojim Pisnim patentom, ki nosi datum 26. avgust, v letu našega gospoda tisoč osemsto šestinpetdeset, v devetnajstem letu Njenega vladanja dala zase in za svoje potomce in naslednike dovoljenje name, omenjenega Williama Henrya Perkina, moje izvajalce, administratorje in naslovljene.. [...] da morajo in po zakonu lahko uporabljajo (mojo) prakso in prodajajo v Združenem Kraljestvu Velike Britanije, Irske, na otokih Kanala in na otoku Man izum za izdelovanje novega barvila za barvanje z lila ali purpurnimi (vijolično) barvnimi snovmi na svili, bombažu, volni ali drugih materialih pod pogojem da jaz, William Henry Perkins, moji izvajalci ali administratorji [...] opišem naravo novega izuma in način, kako ga izvesti, in da to isto izpolnim v *Great Seal Patent* pisarni v obdobju šestih mesecev, takoj pa v omenjenem Pismenem patentu.« Perkin je s tem, da je vse stavil na naključno odkritje veliko tvegalo, vendar pa se mu je to tveganje tudi denarno izplačalo. Odprl je vrata novim odkritjem, novim barvam ter hkrati tudi bolj negativni plati, to je strupom, ki so jih pridelovali med vojno v istih tovarnah, ki so v miru proizvajale barve. V. Finlay (2004, str. 354): »Nekatera od največjih farmacevtskih podjetij v Evropi danes – vključno z BASF, CIBA in Bayer so začela kot majhne delavnice barvil, v tistih norih časih, ko so poskusili iz premoga pridobiti še več barv.« Tudi 'stare' barve, ki so bile prej drage, nedostopne, so dobile svoje sintetične dvojnike.

3.12.1 Druge sintetične barve in njihovi odkritelji

N. Davies (1996, str. 772): »Kjer je mauveine vodila pot, so druge umetne barve sledile v obilici: Magenta in violet imperial (1863), blue de Lyon (1862), aniline yellow in aniline black (1863), dahlia pink, Perkin's green in Manchester oziroma Bismarck brown (1864), alizarin red (1871 in London orange (1875).« Z odkritjem novih sintetičnih barv, so se te nenadno razpasle tudi v prehranjevalni industriji, ker so bili ljudje mnenja, da so varnejše za uporabo kot njihovi naravni predhodniki. Tako so v Ameriki Y. H. Hui (2006, str. 86-2): »[...] prvič legalizirali uporabo sintetičnih organskih barvil v hrani z listino kongresa, ki je dovolila dodatek barvila v maslo v letu 1886.« Nekaj let kasneje so Američani že jedli vrsto različnih živil, ki so bila dodatno umetno obarvana. Poleg masla so bila to še živila kot so kečap, sladoled, sir, različne sladkarije in celo vino. Razlog za barvanje hrane tiči v želji, da bi ta izgledala čimbolj sveža, barvita, dobra. Ker je bilo precej hrane potrebno shranjevati dalj časa in je to lastnost s 'staranjem v pločevinki' izgubila, so poskušali živilom ohraniti lep oziroma naraven ali navaden izgled z umetnimi barvili. To je seveda pripeljalo tudi do izkoriščanja barvil v slabe namene, nekatera barvila pa so bila tudi zdravju nevarna. Z različnimi zakoni so konec 19. in v začetku 20. stoletja poskušali omejiti uporabo barvil, oziroma prepovedati tista, ki so bila zdravju nevarna. Enako so leta 1906 storili za tiste barve, ki so jih uporabljali za slaščice in hrano, ki je bila barvana z namenom prikriti slabšo kakovost. Že prej so znana določena barvila, ki so jih uporabljali pri hrani. Teh je bilo manj, nekatera še danes uporabljamo pri barvanju pirhov, druga, kot so košeniljka, pa so bila uporabljena v hrani bogatih slojev in so bila na listi dovoljenih tudi kasneje, po letu 1960, ko je bil sprejet amandma Barvnih dodatkov k hrani. A. W. Hayes (2008, str. 518): »[...] medtem so za vse sintetične barve, vključno s tistimi, ki so jih dovolili že pred amandmajem, zahtevali ponovno testiranje, če se je pojavilo vprašanje o njihovi varnosti.«

4. Moderna doba in barve

Tudi v našem času imajo barve še vedno veliko in pomembno vlogo pri vsakdanji izbiri hrane, obleke, obutve, prevoznih sredstev, notranje opreme in celo pri nakupu rastlin. Barve imajo verjetno manjšo denarno vrednost kot v preteklosti, saj lahko dobimo za isto ceno tri majice različnih barv, če so le isti model. Tudi izbira različnih odtenkov in barv je večja. Vendar pa se ljudje še vedno največkrat odločajo na podlagi barve. Nekaterim je bolj všeč rumena, drugim spet rdeča, tretjim modra, barve se uporablja kot simbole za določen občutek ali vzdušje, objekt lahko naredijo cenen ali pa izgleda veliko dražji kot v resnici je. Barve so v modernem času pridobile veliko bolj psihološko vlogo, ki pa pogosto izvira iz razumevanja teh barv iz preteklosti. Temno rdeča v kombinaciji z zlato, lahko tudi sama, pomeni prestiž, nekaj kar je bogato, več vredno, ugledno. Tudi barve, ki so nekoč krasile stene graščin, dandanes lahko opazimo v bolj dragih hotelih. Barve preteklosti se nam pojavljajo na zastavah, kjer sta rdeča in modra barva zelo pogosti. Pojavljata se v kombinaciji z belo na zastavah različnih držav, pa tudi z rumeno. Poleg rdeče, bele in modre sta pogosti barvi na zastavah še zelena in rumena. Pojavlja se tudi črna, vendar manj pogosto, purpurna, svetlo modra in oranžna pa zelo redko. Prav tako pa so zelo pomembne v heraldiki, kot je prikazano v prilogi 4, tabela 22.

4.1 Pomen barv: Razlaga na primerih

Slika 17: Barve

Barve se ne razlikujejo le med seboj, ampak imajo tudi same različne odtenke, ki zastopajo paletu uporabnosti, pomenov in namembnosti. Pomeni so zbrani v prilogi 4, tabeli 21.

Rumena v heraldiki spada med kovine in predstavlja zlato. V tem pomenu se navezuje na uspeh in veličastnost ter bogastvo. Uporabljali so jo že v Pompejih, kot stensko barvo, kasneje pa je popularnost v višjih slojih (zaradi Pompejev) dosegla tudi v 18. stoletju. Verjetno ni nenavadno, da je pogosta na stenah sob dragih hotelov. Je uradna barva družine Ferrari, čeprav pogosto z njimi povezujemo rdečo. V Indiji je znana kot barva, ki označuje trgovanje in je zelo pogosta barva v restavracijah. Kitajske restavracije imajo napise ponavadi v rdeči in rumeni. Za notranje, stenske barve se ponavadi izbira bolj umirjen in nežen odtenek. Ker spominja tudi na sonce, je barva, ki jo pogosto v logotipih uporabljajo različne vrtnarije, kot na primer Vrtnarstvo Breskvar, Vrtnarstvo d.o.o. Murska Sobota. Služi tudi kot opozorilna barva, saj je močna, hitro opazna in žareča. Ker je hitro opazna, je dobra barva za delovne stroje (Caterpillar, Pittbone) delo na cesti (rumena ali bolj pogosto oranžna - DARS), za podjetja, ki se ukvarjajo z nudenjem pomoči voznikom, oziroma za avtovleke (AMZS, Avto Mali d.o.o., Avtovleka Titovšek d.o.o., Avtovleka Kopitar). Je tudi barva opozorilnih jopičev. Pogosto se pojavlja v kombinaciji z rdečo ali zeleno, tudi modro. Je optimistična in živahna barva, primerna tudi za potovalne agencije, ker spominja na poletje in počitnice. Le to je uporabila turistična agencija Sonček za stensko barvo poslovalnice v centru Ljubljane. V kombinaciji z modro dodatno podpira misel na počitnice. Rumeno v kombinaciji z modro in belo uporablja tudi turistična agencija TAO. V New Yorku so rumene barve taksiji, v Sloveniji pa je tudi zaščitna barva pošte. Oranžno rumena in topli odtenki rumene so zelo pogosti v prehrambenih lokalih oziroma pri ponudnikih hrane in pijače.

Oranžna je precej glasna barva, ni tako elegantna, ampak je bolj športna in topla. Bolj elegantna je v svetlejšem, nežnejšem ali bolj rumenem odtenku. Je zelo redka barva avtomobilov, bolj pogosto pa se uporablja na fasadah hiš in na notranjih stenah restavracij, picerij (restavracija in picerija Hombre). Tako kot rumena lahko spominja na toplino doma in kamina, ker spominja na ogenj oziroma toploto, ki jo je tisočletja dajal človeku, kar je verjetno eden od razlogov za uporabo v prehrambenih lokalih. Na logotipih se uporablja manj kot rdeča, modra, zelena ali rumena. Cestna podjetja so oranžna (DARS).

Rdeča je še ena od barv, pri kateri so zelo pomembni različni odtenki. Ti lahko dajejo objektu bolj eleganten in kraljevski oziroma bogat videz, lahko pa bolj športen ali celo cenen. Zaradi svoje uporabe v preteklosti lahko pomeni rdeča avtoriteto (v Angliji so bile uniforme vojakov v rdeči barvi) in s tem povezano moč. Je dualna barva, saj je po eni strani simbol za duhovnost, rdečo nosijo kardinali, je simbol kraljev, najvišjega, po drugi strani pa označuje mesenost, najbolj osnovna čustva kot so jeza, poželenje in se uporablja v rdečih četrlih. Uporabljali so jo že v kamenu dobi in je v svoji pojavnosti obliki ena od prvih, ki jo je človek uporabil pri oblikovanju oziroma spreminjanju sebe in svoje okolice. Označuje temperamentnost, ljubezen, strast, napadalnost. Medtem ko rumena opozarja, rdeča v prometu ustavlja. Odzivni čas na rdečo je veliko krajši kot na rumeno in zeleno. Rdeča izraža moč, je enostavna barva. V kombinaciji z belo lahko izraža zaupanje, učinkovitost. Uporabljajo jo tako gasilci kot tudi v medicini – rdeči križ. Mlajši otroci naj bi raje imeli rdečo in modro, starejši pa pastelne, bolj umirjene barve. Biti v rdečih številkah pomeni biti v izgubi. Rdeča potrebuje akcijo takoj, zato verjetno njena izbira tu ni napačna.

Modra je barva fantazije, skrivnostnosti, kakor je skrivnostno morje. Je barva svobode, tudi miru. Svetlo modra je barva, ki jo uporabljajo Združeni narodi in naj bi bila najbolj nevsiljiva. Je barva razuma, za človeka pravimo, da je moder. Je hladna barva in naj bi zavirala apetit. Izraža zaupanje, zvestobo, resnico in poštenost. Verjetno je zato priljubljena barva pri podjetjih in za strani, ki nudijo informacije (SURS, Portal Evropske Unije, Uradni list, delo.si) ter tudi pri bankah (NLB, Hypo bank, Banka Koper, Gorenjska Banka). Modra se uporablja pogosto tudi pri potovalnih agencijah. Je manj agresivna kot rdeča. Primerna je za stene, polknice ali vrata hiš ob morju ali v njegovi bližini, v toplih krajih, ker daje občutek svežine in hladu.

Zelena je že zelo zgodaj pomenila nov začetek (omenjeno pod točko o Egiptu), bila je hkrati umirjena, sveža, navezovala se je na naravo. Pogosto se tudi danes uporablja pri trgovinah, ki se ukvarjajo s prodajo cvetja, rastlin. Ponazarja tudi zdravje, kar je pri rastlinah zelo pomembno, saj kupujemo navadno le najlepše, najbolj zdrave in sveže, tiste, ki izgledajo močne. Zelena ni barva, ki bi takoj padla v oči, razen če ni to kakšna od nenaravnih odtenkov žareče zelene, ki pa očem večinoma ne deluje všečno. Kričeča zelena ne deluje elegantno, lahko pa določeni odtenki delujejo mladostno. Kričeče jabolčno zeleno je na beli podlagi zelo težko brati, pogosto pa deluje precej poceni. Nežni odtenki zelene, kot večina nežnih odtenkov barv, dajejo stvarjem mehkoben, nevsiljiv občutek in spominjajo na mladost in bolj otroške barve. Včasih je zelena v logotipih v kombinaciji z rumeno ali belo.

Rjava ni pogosta barva v logotipih, niti ne na stenah, razen v nekaterih slaščičarnah, kjer verjetno namiguje na sladkost čokolade (Sladoleдна hiša, kavarna in slaščičarna Zvezda). Tudi v preteklosti rjava, razen določenih precej nenavadnih imen, kot so *caca dauphin*, ni igrala posebne vloge. Ker spada med zemeljske tone, je v preteklosti veljala lahko tudi za barvo revščine. Naravni, bolj umirjeni toni so bili bolj pogosti pri revežih, medtem ko so bogataši uporabljali močnejše in bolj žive barve. Temno rjava lahko predstavlja tradicijo, konzervativnost in tudi trdnost.

Črna barva se ni od začetka uporabljala kot barva žalovanja. V Angliji so v preteklosti uporabljali tudi druge, temne barve, kot na primer temno modro. V preteklosti, kot tudi dandanes, se črna razume kot elegantna barva. Bila naj bi manj pohujšljiva in ognjevitа od rdeče. Izraža sofisticiranost, moč brez pretirane temperamentnosti, intelekt in zahteva spoštovanje. Tip ljudi, ki kupujejo črne avtomobile, naj bi bil navadno bolj agresiven, značilna je za večje, hitrejše in ponavadi močnejše avtomobile. Verjetno tu tiči razlog, zakaj naj bi bilo po študiji, ki jo omenja M. Černe (02.03.2009) v svojem članku: »Dotična raziskava je pokazala, da gre pri črnem avtu za precej večje možnosti, da pride do nesreče.« Avtomobili, za katere je črna značilna barva so Mercedes Benz in Audi. To so avtomobili, ki so znani po svoji moči in hitrosti. Črna se pri logotipih navadno uporablja za črke, redkokdaj pa kot del barvnega motiva. Uporabljena je tudi v tipičnih 'goth' kolekcijah. Je barva poslovnežev in je tipična za elegantne moške suknjiče in smokinge. Izraža kontrolo, avtoriteto, včasih, tako kot v preteklosti, pa lahko izraža tudi zapeljevanje.

Bela je na Japonskem barva žalovanja, medtem ko jo mi poznamo kot barvo poročnih oblek. Je čista, enostavna, pogosto uporabljena v kombinaciji s črno suknjo. Je najbolj enostavna barva majic, na katere želimo dodati različne potiske, ali reklamne oznake, saj kot podlaga ne vpliva na druge barve. V prostorih lahko daje bolj čist, neoseben, celo laboratorijski občutek. Na dražjih materialih daje bogat, vzvišen občutek. Bila je tudi barva francoskih kraljevskih vojaških uniform, saj ni potrebovala barvila, uporabljali so nebarvano blago, zato je bilo poceni. Prav tako je bila bela v 18. in na začetku 19. stoletja pogosta na drugih vojaških uniformah, saj obleki ni dajala občutka 'nasičenosti', delovala je elegantno in v skladu s preostalimi barvami. Pojavljala se je tudi na obrobah ali kot ločevalec dveh barv. Včasih so jo uporabljali tudi za bledenje obrazov, ker naj bi bila čimbolj bela polt simbol lepote. Danes je bolj priljubljena porjavela, temnejša pot. Vendar to ne drži za vse, v Aziji in Afriki se pojavljajo reklame za kreme, ki svetlijo polt. Tudi ta moda se zaradi zdravju nevarnih UV žarkov spreminja. Bela je pogosta osnovna barva na transportnih vozilih. Verjetno je njena primernost v tem, da se reklamni napisi na beli podlagi veliko bolje vidijo. Druge barve se na teh vozilih navadno izbirajo na osnovi tipičnih barv podjetja. Ker je bela tudi barva snega, je primerna za reklamne napise, še posebej za zimske počitnice in športe, zelo dobra je v kombinaciji z nebeško modro. V naravi se bela barva na tipično nebelih živalih smatra za posebnost. Take živali pogosto postanejo atrakcija v živalskih vrtovih ali domačih zbirkah. Nekateri jim dajejo tudi bolj duhoven pomen.

Siva barva, avtomobili sive barve naj bi bili težje vidni in tako precej nevarni za prometne nesreče. Največ naj bi se jih prodajalo v času recesije in naj bi namigovala nanjo. M. Černe (2.3.2009) piše: »Sivi avti so na lestvici najmanj varnih avtov zasedli drugo mesto. Vozili naj bi jih bolj hladni, mirni in rahlo distancirani posamezniki, ki so sicer predani svojemu delu.« Verjetno nevarnost za nesreče tiči v tem, da so sivi avtomobili na sivi podlagi, cesti, manj vidni. Ta barva je pomenila tudi revščino, je precej konzervativna in se smatra za barvo ponižnosti. Na logotipih se pojavlja redko, bolj pogosto kot podpora kateri od močnejših barv. Je sicer elegantna, praktična, a nima take moči kot črna. Kot barva sten daje občutek skladišča. Je precej nevsiljiva barva, v preteklosti se je redko omenjala, bolj v zvezi z grafitom.

4.1.2 Avtomobili in barve

Barve avtomobilov so včasih izbrane na podlagi tega, kateri znamki oziroma modelu najbolj pristajajo, z namenom izraziti nekaj, kar predstavljajo, kaj je najlažje dobiti, ali na podlagi želja kupcev. Rdeča, ki je že dolgo popularna barva, je po pogostosti, kot je prikazano v prilogi 4, v tabeli 23 in grafično na sliki 3 in 4, v prilogi 4, na četrtem mestu. V preteklih letih so bili rdeči avtomobili veliko bolj številni, tako kot še danes v Indiji. Deloma, ker so predstavljali v bolj žareči barvi športni avto, deloma, ker so bili v temnejših barvah bolj elegantni. Rdeča že nekaj časa izgublja na svoji popularnosti. Je sicer barva, ki avtomobilom ponavadi pristaja, vendar je problem v prepričanju, da so ljudje, ki jih vozijo, agresivnejši vozniki in naj bi se jim zato verjetneje zgodila nesreča kot tistim, ki imajo na primer bel avto. Je 'stara' barva, v modi že od začetka, uporabljena že na kočijah, v kombinaciji z zlato. Je barva, ki jo najprej zaznamo, kadar opazujemo avtomobile in najbolj enostavno opredelimo, razen res temnih odtenkov. Pri nekaterih drugih barvah moramo počakati, da avtomobil odpelje mimo, preden ugotovimo, kakšne barve je.

Danes je najbolj pogost avto sive oziroma srebrne barve, sledi mu črna ali bela in nato modra barva. Vse te tri 'barve' so bolj elegantne in umirjene. Problem srebrne ali sive je v tem, da se na cesti slabše vidi. Je zelo nevtralna barva, hkrati pa ni bela. Pogosto je izbrana zato, ker naj bi se na njej videlo manj umazanije kot na drugih avtomobilih. V preteklosti je bila siva navadno povezana s pojmi revščine, žalosti, recesije. Avtomobile te barve naj bi najpogosteje kupovali v času recesije, medtem ko so bolj žive barve na listi izbranih, kadar imamo razlog za veselje, torej ko nam gre dobro. Takrat je na razpolago več denarja in si lahko barvo izberemo, tudi če je zanjo potrebno doplačati. V prodajalnah avtomobilov so navadno sivi oziroma avtomobili bolj nevtralnih odtenkov, tisti, ki navadno ostanejo. Naročeni so za splošnega kupca in zato v recesiji iz zalog vzamejo prav te.

Črna je običajno barva avtomobilov znamk BMW, Mercedes Benz in Audi. V preteklosti je bila uporabljena že za elegantne kočije, po obdobju blišča zlate, srebrne in škrlatne. Pomenila je eleganco brez pretiravanja, uporabljala pa se je tudi za barvo žalovanja. Tudi danes so žalna vozila črne barve. Črna barva vozila predstavljala moč in hkrati elegantnost in ponos. Če pogledamo v prilogi 4, na tabelo 29 in sliki 11 in 12, je črna po številu avtomobilov pred sivo oziroma srebrno le pri BMW-ju, medtem, ko sta si pri Mercedes Benzu in Audiju ti dve barvi po

zastopanosti precej podobni. Suzuki izhaja iz drugačne kulture, ljudje ki ga kupujejo, pa so verjetno bolj odprti za novosti in ni presenetljivo, da ima več oranžnih vozil od vseh ostalih. Če si ogledamo sliko 5 oziroma tabelo 24 za barve osebnih vozil po mesecih, vidimo, da število belih vozil pada, število srebrnih pa narašča. To se dogaja že nekaj časa.

4.1.3 Tovarna, transportna vozila, službena vozila in kombiji

Glede na podatke iz priloge 4, tabele 23, 25 in 26, slike 2 in 6 je v nasprotju z osebnimi avtomobili pri tovornih vozilih najbolj popularna bela barva, sledijo ji siva oziroma rdeča in modra. Bela je logična izbira za to vrsto vozil. Uporablja se, ker je najboljša podlaga različnim napisom in ne zaradi povezave s preteklostjo. Druge barve, ki so pogoste pri tovornih vozilih so tipične barve določenih poklicev. Tako so gasilska vozila rdeče barve, tovorna vozila, ki pomagajo na cesti, živo rumene. Nekatere od teh barv niso bile izbrane zaradi popularnosti, ampak zaradi bolj osnovnega namena. Rumena in rdeča sta v naravi pomenili nevarnost, opozorilo in sta zato logično uporabljeni pri vozilih, ki potrebujejo prednost (gasilska), oziroma pozornost in zmanjšanje hitrosti drugih voznikov (vozila za delo na cesti), ali samo previdnost (različni gradbeni stroji). Vozila nosijo lahko tudi barvo svojih podjetij, javnih ali privatnih. Znan je Coca Cola tovornjak živo rdeče barve, enake kot v logotipu podjetja, prav tako so v značilnih barvah transportna vozila (kombiji) za hitro pošto DHL (rumena in rdeča), UPS (temno rjava), TNT (oranžna in bela).

Limuzine so navadno bele ali črne, pri čemer je v tem primeru pomembna eleganca, urejenost, bogastvo in hkrati odmaknjenosti od povprečja. Limuzine si ne moremo predstavljati v kričeče zeleni barvi. Čeprav že obstajajo limuzine iz terenskih vozil, pa imajo običajne bolj gosposki videz. Še najbolj jih lahko primerjamo s črnimi kočijami in gondolami, ki jih je gospoda uporabljala za obisk večernih zabav v visoki družbi.

4.1.4 Obleke in moda

Moda se je rodila v Franciji, prve revije in voščene lutke so iz Pariza pošiljali po večjih evropskih mestih. Ponujale so nov izbor krojev, nove barve in barvne kombinacije. Barva je v modi ena od glavnih privlačnih lastnosti, ki jih lahko ima obleka. Vsako leto, vsako polletje ali letni čas je lahko naklonjen določeni barvi. Ta barva nato narekuje, kaj je modno v tistem trenutku. Obstajajo klasične barve, ki nas še vedno navdajajo z občutkom kraljevskosti ali dragocenosti. Te barve so poznane že od prej in ostajajo v naši podzavesti. Kraljevsko modra, škrlatno rdeča, zlato rumena in še nekatere, so barve, ki lahko kljub svoji nizki ceni dajejo veliko bolj svečan izgled. Kričeče rdeča že dolgo izgublja na popularnosti, ker je preveč močna, da bi jo nosil kdorkoli. S sabo nosi preveč stereotipnih prepričanj o tem, kakšna naj bi bila oseba s tako obleko in ob nepravilni rabi naredi videz osebe cenen. Moderne, preveč živobarvne in nenaravne sintetične barve so ponavadi rezervirane za mladino, za zabavo in nikakor niso primerne za oblačila na svečani večerji. Elegantno črna, modra zvezdnatega neba in temno rdeča bodo vsaka po svoje pritegnile pozornost. Siva in srebrna delujeta futuristično in potrebujeta dober kroj. Odtenki barv, ki jih lahko posameznik nosi so odvisni tudi od njegove polti. Nekatere barve naredijo svetlo polt še bolj blede in bolešno, druge pa jo naredijo bolj zdravo in prijetno na

pogled. Ljudi bi lahko glede na tip polti razdelili na štiri letne čase. Jesenski, zimski, spomladanski in poletni. Z ugotavljanjem kateremu letnemu času oseba pripada ter katere barve ji zato pristajajo, se med drugimi, ukvarja tudi S. Chiazzari. Pravilne barve najlažje izberemo tako, da se zavijemo v tkanino določene barve in ugotovimo, ali nam poživí obraz. To poskusimo še z drugimi barvami tkanin.

Barve oblek lahko nosijo s seboj tudi nekatera sporočila. Če to niso uniforme – teh si ne moremo izbirati – potem lahko z njimi sporočamo tudi svoje počutje. Kadar se počutimo slabše, bomo oblekli bolj črne odtenke, kadar smo veseli bolj rumene ali živobarvne. Črna barva poslovne obleke seveda ne pomeni, da smo slabe volje. Črna je v tem primeru predpisana, hkrati pa sporoča tudi našo moč. V različnih kombinacijah z drugimi barvami lahko deluje pomirjajoče, ali pa jo barve še bolj podprejo. Poznavanje barv je pomembno tudi pri nastopu, kjer s preveliko drznostjo v oblačenju lahko pri nekaterih osebah vzbujamo občutek nenadzorovanosti oziroma nepremišljenosti. Nekateri barve lahko dajo obleki tudi pridih elegancije ali športnega stila. Če na slavnostno večerjo pridemo oblečeni v flourescenčno zeleno, bomo kljub najelegantnejšemu kroju izgledali čudno, če pa gremo na tek v podobni barvi, ali uporabljamo za varnostni jopič pri menjavi gume, bo naš izgled pričakovan in bo služil svojemu namenu.

Kadar sta bili na uniformi dve barvi, naj bi njuna kombinacija (na primer rdeča in modra) krepila druga drugo. To bi pomenilo tudi, da je, ko je barva bledela, rdeča v kombinaciji z modro še vedno izgledala manj zbledelo, kot pa uniforma v eni barvi.

Pri oblačilni kulturi so za Evropo večinoma značilni bolj umirjeni toni. Obstaja pravilo, da naj bi bile barve bolj umirjene, bolj ko se približujemo severu in bolj živahne in pisane, bolj ko se približujemo jugu držav. To pravilo večinoma drži, saj so najbolj pisano oblečeni prav prebivalci tropskih, eksotičnih držav, medtem ko so tisti v bolj mrzlih krajih, pogosteje v sivih, črnih in drugih temnejših tonih. To pravilo se deloma krši le v toplih mesecih, ko tudi v nekaterih bolj severno ležečih krajih, sivino zamenjajo vesele barvite obleke poletja. Razumeti, kaj določenemu narodu, tudi s pomočjo njegove preteklosti, bolj leži, je seveda nekaj, kar je za podjetja zelo pomembno. Prodajati turobno sivino v tropih je enako neprimerno in se lahko konča s propadom, kakor tudi prodajati kričeče, živobarvne obleke na severnejših območjih. Tudi poznavanje mode lahko podjetjem, ki sledijo 'smetani', omogoči, da se hitro odzovejo s svojo ponudbo. Slaba stran sledenju mode pa je, da včasih ni mogoče kupiti oblačila, ki ima mogoče nam všečno, vendar drugačno barvo od tiste, ki je trenutno modna.

4.1.5 Notranja barva sten, restavracije in trgovine

Kakor je vidno v prilogi 4, v tabeli 28 in na slikah 8 do 10, obstajajo tudi določene značilnosti pri notranjem opremljanju poslovnih prostorov. Določeni odtenki naj bi pozitivno vplivali na naš tek, drugi naj bi ga zavirali ali upočasnjevali. Nekateri odtenki naj bi nam vzbujali občutek, da je prostor toplejši, kot je v resnici (tople barve kot je rdeča), ali pa hladnejši (hladne barve kot je modra). Razlogov za izbiro določenih, ponavadi toplejših barv v prehrabnih lokalih je veliko. Tople barve dajejo hrani bolj zdrav, svež videz. Vzpodbujale (rdeča in verjetno rumena) naj bi

tek, medtem ko naj bi rdeča vzbujala hkrati tudi občutek, da smo v restavraciji dlje, kot dejansko smo, in tako omogočala hitrejšo menjavo gostov. Prav tako naj bi rumena, oranžna in rdeča oziroma tople barve dajale občutek topline in s tem občutek, da je v prostoru višja temperatura, kot dejansko je, nasprotno pa naj bi bilo s 'hladnimi' barvami. Nekatere barve so značilne za stene graščin, kjer so bogataši pod vplivom starega veka (npr. Pompeji) opremljali prostore v rumeni. To barvo uporabljajo tudi danes nekateri hoteli višje kategorije, ki svoje sprejemnice in sobe ponavadi opremljajo s toplejšimi barvami. Pogosto so to tudi odtenki bež rumene, ki naj bi spominjali na zlato, klasičnost oziroma bogastvo. Čeprav je bila v preteklosti določen čas popularna tudi zelena barva (npr. Scheele zelena), pa je danes ta odtenek precej redek. Najdemo ga le v tematskih restavracijah. Te restavracije poleg hrane ponujajo tudi 'doživetje' različnih sob. Zelena je lahko v tematski lovski sobi, modro imajo lahko zato, da spominja na nebo ali na morje (Jurman). V gostilnici in piceriji Jurček sta zelena in modra v kombinaciji narejeni tako, da dajeta obiskovalcu občutek, kot da sedi zunaj, verjetno kje v hribih.

Tiste restavracije oziroma prehrambeni lokali, ki niso tako tematsko usmerjene, imajo stene ponavadi rumenkaste ali oranžne barve, nekatere restavracije višje kategorije pa tudi temno rdeče v kombinaciji s precej svetlejšo bež barvo. Slaščičarne imajo pogosto rjavo barvo v kombinaciji s katero od svetlejših bež barv, kar naj bi spominjalo na čokolado, drugače pa se rjavi barvi razen na pohištvu vsa podjetja raje izogibajo. Še en primer, ko je rjava mogoča, je pri kavarnicah, ker spominja na kavo. Ni zelo vpadljiva, uporablja se za napise, ki turiste vodijo do kulturnih znamenitosti. Verjetno v tem primeru namiguje, da je zgodovina povezana z barvo zemlje, mogoče kot nečesa, kar je staro, lahko tudi zaradi povezave z arheologijo oziroma izkopavanjem, ali pa s starostjo zemlje same. V trgovinah, ki se ukvarjajo s prodajo različnih storitev ali proizvodov, so ponavadi stene bele. Bela je bila sicer popularna barva za stene že prej, njena uporaba pa je v veliki meri posledica praktičnosti. Bela s svojim 'sevanjem' ne vpliva na druge barve. To je pri prodaji obleke ali obutve zelo pomembno. Motijo nas že nenaravne luči, katerih svetloba nam ne omogoča prikaza dejanske barve na dobrini, ki jo kupujemo. Nebeli so prostori s proizvodi (obutev, obleka, igrače in podobno) namenjeni otrokom. Navadno so tako obarvane novejšje trgovine. Druge barve se na stenah v kombinaciji z belo uporabljajo ponavadi le kot barve logotipov. Trgovina Cecil ima na primer, na svojih stenah modro in belo barvo enako kot na logotipu. Bela stenska barva je bolj klasična, lahko deluje sterilno in je najbolj enostavna za obnavljanje ali popravljanje. V bolnicah so bile stene klasično bele, danes pa ugotavljajo pozitiven vpliv barv na počutje bolnikov in uvajajo tople pastelne barve.

Slika 18: Barvna paleta barv za stene

SKLEP

Barve so nas spremljale v zgodovini vse od kamene dobe do današnjega časa. Igrale so vlogo menjalnih sredstev, bile so najbolj iskane in zaželjene, uporabljene so bile kot zdravila, kot bojne barve, kot obvestila, sporočila, v verske namene in nenazadnje za poudarjanje lepote ter izražanje položaja v družbi. Njihova odkritja in bitke za obstoj ali prevzem trga so preteklost, vendar se danes nekatere naravne barve vračajo na trg, v obliki barv za obnovo starih stavb ali preprog, katerih barve želijo nekateri ohraniti povsem naravne. Odpirajo se podjetja, ki tržijo obleke barvane z naravnimi barvili kot posebnost, ki ima navadno višjo ceno. Tudi simbolika teh 'starih' barv nam je še v svežem spominu. Nekoč kraljevske barve tudi v moderni dobi povezujemo z bogastvom, ob pogledu na rumeno in bogato rdečo še vedno pomislimo na nekaj klasičnega in vrednejšega, rjavkasto sivi toni pa nas spominjajo na pomanjkanje in revščino.

Ugotovila sem, da je rdeča zaradi svoje spreminjajoče se zgodovine prešla od nekoč zelo popularne in iskane barve v barvo, ki se je nekateri celo bojijo, saj s svojo močjo ne sklepa kompromisov. V avtomobilski industriji so jo zamenjale siva, bela ter modra in jo potisnile šele na četrto mesto. V ozadju ostaja tudi zelena, zahtevna barva, ki je včasih krasila tudi sobo Napoleona Bonaparteja na Sv. Heleni. Dandanes imajo prednost barve, ki niso tako napadalne ali živahne in želijo sporočati svojo resnost, čistost ali, v primeru črne, vsaj deloma nasprotje mladostnemu veselju. So barve, ki so kot doma v mestu, čeprav je siva prav tam, zaradi sivine, veliko manj opazna.

Včasih so želeli bogati svoje bogastvo kazati tudi z barvo. Danes barva bolj pogosto sporoča nekaj drugega. Je barva občutkov in počutja, ki se po modnih smernicah lahko klanjajo tudi tujim vplivom. Medtem ko so v preteklosti vojske uporabljale nenavadne in žive barve, pa se morajo danes zaradi napredka čimbolj prikriti. Mogoče barve izražajo naš strah in negotovost, ali pa nosimo le tiste, ki so nam najljubše.

Nepreklicno je, da so barve s svojo prisotnostjo in zaradi želje človeka po spremembi glavni 'krivec' za vrsto industrij, brez katerih ljudje v današnji dobi ne morejo več živeti. Zaradi želje po spremembi in po drugih barvah so se razvili različni izdelki za lase, kozmetika, lasulje, tekstilne in druge industrije, nastali so poklici, ki se ukvarjajo s tetoviranjem, mešanjem in pripravo barv, pleskanjem in ne nazadnje bi bila moda brez barv precej klavrna in dolgočasna.

S pomočjo preteklosti in poznavanjem simbolike ter izvora le-te, seveda pa tudi pravil estetike, je mogoče za nov proizvod določiti, kakšna bi bila zanj najprimernejša barva, kaj bi lahko z njo sporočali in zakaj bi bil pomemben že za nekaj stopenj drugačen odtenek. To nam lahko pomaga pri prodaji izdelka na trgu. Ostalo je še veliko barv in gradiva, ki bi osvetlili in podali odgovor na še kakšno vprašanje, zakaj ima ena barva še kakšen drug pomen, ali zakaj druga nikoli ne bo primerna. Vedeti pa moramo, da se tudi razumevanje barv spreminja, povezano je tako s kulturo kot tudi drugimi zunanjimi vplivi. Barve so skozi zgodovino zastopale tudi določeno politično prepričanje in so kot takšne lahko ostale v mislih in podzavesti ljudi.

LITERATURA IN VIRI

1. Allen, E. K., & Allen, O. N. (1981). *The leguminosae, A Sourcebook of characteristics, Uses, and Nodulations*. London: Macmillan Publishers Ltd.
2. Andrews, P. A., & Spores, R. (1986). *Ethnohistory*. Austin: Texas University Press.
3. Applebaum, H. A. (1992). *The concept of work: ancient, medieval, and modern*. Albany: State of New York press.
4. Balfour-Paul, J. (2004). *Indigo in the Arab World*. London: RoutledgeCurzon.
5. Bancroft, E. (1814). *Experimental researches concerning the philosophy of permanent colours; and the best means of producing them, bye dyeing, calico printing, &c*. Philadelphia: T. Dobson.
6. Barber, E. J. W. (1992). *Prehistoric Textiles: the development of cloth in the Neolithic and Bronze Ages with special reference to the Aegean*. New Jersey: Princetown University Press.
7. Barthollet, C. L. (1791). *Elements of the Art of dyeing, Volumes 1-2*. London: Stephen Couchman.
8. Barve. Najdeno 2. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.grboslovje.si/barve.php>
9. Baskes, J. (2000). *Indians, merchants, and markets : reinterpretation of the Repartimiento and Spanish-Indian economic relations in colonial Oaxaca, 1750-1821*. Stanford, California: Stanford University Press.
10. Baš, A. (1987). *Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času*. Ljubljana: DZS.
11. Baš, A. (1992). *Oblačilna kulture na Slovenskem v 17. in 18. stoletju*. Ljubljana: DZS.
12. Beckmann, J. (1817). *History of Inventions and discoveries, Volume 2*. London: Hamilton, Weybridge, Surrey.
13. Bochynska, K. (2008, 6. junij). *Facts and First of Lead*. Najdeno 20. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.lead.org.au/fs/fst29.html>
14. Bouchardat, A. (1847). *Tratado completo de historia natural*. Madrid: Ojea y compania.
15. Brewer, J. N. (1818). *Introduction to the original delineations, topographical, historical and descriptive, intituled Beauties of England and Wales: Comprising observations on the history and antiquities of the Britons; The Romans in Britain; The Anglo-Saxons; the Anglo-Danes; and the Anglo-Normans; Together with remarks on the progress of Ecclesiastical, Military, and domestic architecture in succeeding ages*. London: pr. for J. Harris, Longman & Co.
16. Brier, B. & Hobbs, H. (1999). *Daily Life of the Ancient Egyptians*. Westport, Conn.: Greenwood Press.
17. Brunello, F. (1973). *The art of dyeing in the history of mankind*. Vicenza: Officine Grafiche STA.
18. Buscher, C. (1992). *Odkrijte svoje barve: vse barve, ki vam pristajajo : obleka, ličenje, lasje, očala, nakit* (Naslov izvirnika: Farbberatung, West Germany, 1991). Ljubljana: DZS.
19. Butler Greenfield, A. (2006). *A perfect red*. London: Transworld Publishers.
20. Cambell T., et al. (1817). *New Monthly magazine, Volume 8*. London: Colburn H.
21. Chaptal, J. A. C. (1839). *Chymistry applied to agriculture*. Boston: Hilliard, Gray, and co.
22. Chiazari, S. (2000). *Barve (The complete book of colour)*. Ljubljana: Slovenska knjiga.

23. Cokayne, K. (2003). *Experiencing Old Age in Ancient Rome*. London: Routledge.
24. Černe, M. (2009, 2. marec). *In kakšne barve je vaš avto?*. Najdeno 23. januarja 2010 na spletnem naslovu http://vzajemci.com/vz_article.php?ArticleID=13456
25. Dahlgren, B. (1990). *La grana cochinilla*. México: Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Antropológicas.
26. Davies, N. (1996). *Europe: a history*. Oxford, NY: Oxford University Press.
27. De Bortoli, M., & Maroto, J. (2001). *Colours Across Cultures: Translating Colours in Interactive Marketing Communications*. Paisley: University of Paisley P.
28. Du Bois, C. A. (1935). *Wintu Ethnography (University of California Publications in American Archeology and Ethnology)*. Berkeley: University of California Press.
29. Dunmire, W. W. (2004). *Gardens of New Spain: how Mediterranean plants and foods changed America*. Austin: University of Texas Press.
30. Eiseman, L. (2000). *Colors for your every mood; discover your true decorating colours*. Sterling, Virginia: Capital Books Inc.
31. Figuiet, L. (1868). *The insect world; being a popular account of the orders of insects, together with a description of the habits and economy of some of the most interesting species*. New York: D. Appleton.
32. Finlay, V. (2004). *Color: A natural History of the Palette*. New York: Random House Trade Paperbacks.
33. Fischer, F. A. (1802). *Travels in Spain in 1797 and 1798. With an appendix on the method of travelling in that country*. London: pr. by A. Straham for T.N. Longman and O. Rees.
34. Fosten, B., & Haythornwaite, P. J. (2002). *Napoleon Guard Infantry I*. Oxford: Osprey.
35. Foucaud, E. (1845). *The book of illustrious mechanics, of Europe and America*. Hartford: W. J. Hamersley.
36. Franklin, C. E. (2008). *British Napoleonic uniforms: The first complete illustrated guide to uniforms, facings and lace*. Stroud, Gloucestershire: The History Press.
37. Gaisma (2009). *Oaxaca, Mexico - Sunrise, sunset, dawn and dusk times, table*. Najdeno 20. februarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.gaisma.com/en/location/oaxaca.html>
38. Gardner, J. (2006) *Vibrational Healing Through the Chakras: With Light, Color, Sound, Crystals, and Aromatherapy*. Berkeley, Calif.: Crossing Press.
39. Gill, N. S. (2010) *Why Were Mules More Popular Than Horses in the Ancient Mediterranean?*. Najdeno 20. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://ancienthistory.about.com/od/dailylifesocialcustoms/f/horseandmule.htm>
40. Gomez, K. R. (2004). *Biosynergenics: Guerrilla Anti-aging: Secrets From The Past, Present And New Age*. Victoria, B.C.: Trafford.
41. Grant, N., & Cappon, M. (2003). *Everyday Life of the Celts (Uncovering History)*. North Mankato, Minnesota: Smart Apple Media.
42. Green, M. (1995). *The Celtic World*. London: Routledge.
43. Grubbs, J. E. (2002). *Women and the law in the Roman Empire: a sourcebook on marriage, divorce and widowhood*. London: Routledge.
44. Guisepi, R. A. (2000). *The stone Age, the general picture*. Najdeno 18. decembra 2009 na spletnem naslovu http://history-world.org/stone_age2.htm

45. Hayes, A. W. (2008). *Principles and methods of Toxicology*. New York: Informa Healthcare Usa, Inc.
46. Heeren, A. H. L. (1833). *Historical researches into the politics, intercourse, and trade of the principal nations of Antiquity*. Oxford: D. A. Talboys.
47. Hervey, F., & others (1779). *The naval history of Great Britain; from the earliest times to the rising of the Parliament in 1779. Describing, particularly, the glorious achievements in the last war. Also the lives and actions of illustrious commanders and navigators*. London: Adlard W.
48. Hodel-Hoenes, S. (2000). *Life and death in Ancient Egypt: Scenes from private Tombs in New Kingdom Thebes*. Ithaca, N.Y: Cornell university press.
49. Hubert, H. (2002). *Rise of the Celts*. Mineola, NY: Dover Publications.
50. Hui, Y.H. (2006). *Handbook of food science, technology, and engineering, Volume 2*. Boca Raton, Florida: CRC Press.
51. Jones, A., & MacGregor, G. (2002). *Colouring the past : the significance of colour in archaeological research*. Oxford: Berg Publishers.
52. Justice, N. D. (2002). *Stone Age Spear and Arrow Points of California and the Great Basin*. Bloomington: Indiana University Press.
53. Kahn, C., et al. (2005). *World History : societies of the past*. Winnipeg: Portage & Main Press.
54. Kauffman, C.H. (1805). *The dictionary of merchandise and Nomenclature in all languages; For the use of counting-houses*. Philadelphia: James Humpreys.
55. Kent, D. (2007). *Technical Q&A 30 : Lead Paint*. Najdeno 20. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.spab.org.uk/advice/technical-qas/technical-qa-30-lead-paint/>
56. Kladnik, R. (2000). *Energija Toplota Zvok Svetloba, Fizika za srednješolce*. Ljubljana: DZS.
57. Koškin, N.I., & Širkevič, M.G. (1990). *Priročnik elementarne fizike*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
58. Mabberley, D.J. (2008). *Mabberley's plant-book : a portable dictionary of the vascular plants, their classification and uses: Third edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
59. Macbain, A. (2008). *Celtic Mythology And Religion*. Newberg, Oregon: Barclay Press.
60. Majno, G. (1991). *The Healing Hand: Man and Wound in the Ancient World*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
61. Marmion, D. M. (1991). *Handbook of U.S. colorants: foods, drugs, cosmetics, and medical devices*. New York: J. Wiley & Sons.
62. McCoy, E. (1998). *Celtic Women's spirituality : accessing the cauldron of life*. St. Paul, Minnesota: Llewellyn Publications.
63. MNZ. (2007, 2008, 2009, 2010) *Statistični podatki s področja prometa za leto 2007, 2008, 2009, 2010*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
64. Molá L. (2000). *The silk industry of Renaissance Venice*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
65. Moore, T. (1838) *The history of Ireland, Vol 1*. London: A. Spottiswood.
66. Motte-Florac, É. (2003). *Les "insectes" dans la tradition orale = "Insects" in oral literature and traditions*. Leuven: Peeters.

67. Mountain, H. (1998). *The Celtic Encyclopedia (Volume V)*. Parkland, Fla.: Universal Publishers.
68. Murphy, A. D., & Stepick, A. (1991). *Social inequality in Oaxaca: a history of resistance and change*. Philadelphia: Temple University Press.
69. Gill, N. S. (2010) *Why Were Mules More Popular Than Horses in the Ancient Mediterranean?* Najdeno 20. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://ancienthistory.about.com/od/dailylifesocialcustoms/f/horseandmule.htm>
70. Nicolau, K.C., & Montagnon, T. (2008). *Molecules that changed the world: a brief history of the art and science of synthesis and its impact on society*. Weinheim: Wiley-VCH.
71. Ó Hógáin, D. (2006). *The Celts: A History*. Woodbridge: Boydell Press.
72. Patent Office, GB (1856). *Specification of William Henry Perkin. Dyeing fabrics*. London: G.E. Eyre in W. Spottiswoode.
73. Pharr, C. (2008). *The Theodosian Code and novels and the sirmondian constitutions, a translation with commentary, glossary and bibliography*. New Jersey: Princeton University Press.
74. Rankin, D. (1996). *Celts and the Classical World*. London: Roudledge.
75. Rapp, G. R. (2006). *Geoarcheology: The Earth-science approach to Archeological interpretation*. London: Yale University press.
76. Ross, H.C. (1981). *The art of Bedouin Jewellery: A Saudi Arabian Profile*. Fribourg: Arabesque Comercial S.A.
77. Scott, P. (2006, julij/avgust) *Saudi Aramco World – Millenia of Murex*. Huston, Texas: Aranco service company.
78. Sebastia, J. L., & Bonfante, L. (2001). *The world of Roman Costume*. Winsconsin: The University of Winsconsin Press.
79. Sherrow, V. (2006). *Encyclopedia of Hair: A Cultural History*. London: Greenwood Press.
80. Singh, N., & Pereira, A. (2005). *The culturally customized Web site*. Burlington, MA: Elsevier.
81. Smith, D. (2008). *An illustrated encyclopedia of uniforms of the Napoleonic wars: an expert, in-depth reference to the officers and soldiers of the Revolutionary and Napoleonic period, 1792-1815*. London: Lorenzo books.
82. Spletni Slovar slovenskega knjižnega jezika (3.2010). Imena barv. Najdeno 6. novembra 2009 na spletnem naslovu <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>
83. Staff of Health research. (1996). *Color Healing Chromotherapy: An Exhaustive Survey Compiled by Health Research from 21 Works of the Leading Practitioners*. Pomeroy, W.A.: Health research.
84. Sumner, G. (2003) *Roman military clothing: AD 200-400*. Botley, Oxford: Osprey.
85. Trstenjak, A. (1978). *Človek in barve*. Ljubljana: Dopolna delavska univerza, univerzum.
86. Trstenjak, A. (1996). *Psihologija barv*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
87. Various. (2008). *Maine – A guide 'Down East'*. B.k.: Ditzion Press.
88. Von Boehn, M. (1923). *Die mode, Menschen und Moden im achtzenten Jahrhundert. 3. verbesserte Auflage*. München: F. Bruckmann A.-G.
89. Von Boehn, M. (1925). *Die Mode, Menschen und modern im neunzehnten Jahrhundert*. München: F. Bruckmann A.-G.

90. Washington, D. (2000). *The language of gifts: The essential guide to meaningful giftgiving*. Newburyport, Mass.: Conari Press.
91. Windelspecht, M. (2003). *Groundbreaking scientific experiments, inventions, and discoveries of the 19th century*. Westport, Conn.: Greenwood Press.

PRILOGE

Kazalo prilog

Priloga 1: Slovenski in latinski izrazi za različne vire barvil.....	1
Priloga 2: Prikaz tovara francoskih ladij.....	2
Priloga 3: Slika transportne poti ter rezultati obdelave podatkov transporta iz in v Novi Španiji..	3
Priloga 4: Barve in moderni čas: pomen in uporaba.....	9

Kazalo tabel

Tabela 1: Tovor francoskih ladij, na poti iz St. Dominga, ki so jih zavzele britanske ladje	2
Tabela 2: Cena na tono/km za pot Teposcolule do Veracruz, za obdobje 1788-1792	4
Tabela 3: Povprečna cena na tono km, v obdobju 1788-1792, in samo v obdobju 1792.....	4
Tabela 4: Cena na tono/km za pot Oaxaca do Veracruz, v letih 1752 in 1820	4
Tabela 5, 6: Število dni potrebnih za določeno razdaljo v idealnih razmerah	5
Tabela 7: Izračun števila ur, na podlagi podatkov iz tabele 4	5
Tabela 8: Zmanjšane ure pretvorjene v število opravljenih kilometrov na dan	5
Tabela 9: Število dni potrebnih za določeno razdaljo v neidealnih razmerah a.	5
Tabela 10: Izračun števila ur, na podlagi podatkov iz tabele 8	6
Tabela 11: Zmanjšana hitrost pretvorjena v število opravljenih kilometrov na dan	6
Tabela 12: Število dni potrebnih za določeno razdaljo v neidealnih razmerah b.	6
Tabela 13: Izračun števila ur, na podlagi podatkov iz tabele 12	7
Tabela 14: Število mul potrebnih za pot, za tovor 0,888 ton.	7
Tabela 15: Izračun teže tovara, ki ga nosi manj obremenjena mula	7
Tabela 16: Povečana teža, če želimo uporabiti 8 mul	7
Tabela 17: Teža tovara za posamezno mulo, pri enakomerni porazdelitvi	8
Tabela 18: Cena prevoza na dan, pri omejitvah, osnova je 888 kg	8
Tabela 19: Cena prevoza na dan, pri omejitvah in 8 mulah	8
Tabela 20: Cena prevoza na dan, pri omejitvah in 9 mulah	8
Tabela 21: Pomen barv po različnih avtorjih, z lastnimi dodatki	9
Tabela 22: Heraldika in barve	10
Tabela 23: Barve avtomobilov na podlagi štetja vozil	10
Tabela 24: Barve avtomobilov na podlagi podatkov Ministrstva za notranje zadeve	11
Tabela 25: Transportna vozila in barve	12
Tabela 26: Transportna vozila in barve, po letih	13
Tabela 27: Transportna vozila in barve, po letih, v odstotkih	13
Tabela 28: Poslovni prostori in njihove barve	13
Tabela 29: Prikaz barv po znamkah avtomobilov	14

Kazalo slik

Slika 1: Zemljevid z dvema transportnima potema od Oaxace do Veracruz.....	3
Slika 2: Barve avtomobilov na podlagi štetja.....	11

Slika 3,4: Barve osebnih vozil na podlagi uradnih podatkov.....	11
Slika 5: Barve osebnih vozil po mesecih	12
Slika 6: Barve transportnih vozil na podlagi štetja.....	12
Slika 7: Primerjava barv transportnih vozil po letih 2007-2009	13
Slika 8: Ponudniki hrane in pijače.....	14
Slika 9: Ostali ponudniki	14
Slika 10: Ostali ponudniki.....	14
Slika 11: Popularnost barv po znamkah 1	15
Slika 12: Popularnost barv po znamkah 2	15

Priloga 1: Slovenski in latinski izrazi za različne vire barvil

- Oblajst: silina, pastel, farbovnik, grenik; ang. *woad*, lat. *Isatis tinctoria*.
- Mureks: morski polž škrlatnik, bodičasti volek; ang. *murex*, lat. *Haustellum brandaris*
- Kermes: hrastova šiškarica; ang. *kermes*, lat. *Kermes vermillio/ilices*
- Košeniljka: košenilja/košeniljka = barva, košeniljka = žival; ang. *cochineal*, esp. *cochinilla* in *grana*, lat. *Dactylopius coccus*
- Indigo: indigovec (indigo); ang. *indigo*, lat. *Indigofera tinctoria*

Priloga 2: Prikaz tovora francoskih ladij.

Tabela 1: Tovor francoskih ladij, na poti iz St. Dominga, ki so jih zavzele britanske ladje.

Francoska ladja	Tovor						
	Sladkor	Indigo	Bombaž	Kava	Kože	Usnje	Košenička
La Marie Susanne	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗
La Fortune	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗
L'Esperance	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
Le Jeune Isaac	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗
L' Industrie	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗
La Flora	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗
Le Vainqueur	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗
Le St. Esprit	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗
L'Atlas	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Verge de la Garde	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗
Le Pontcaru	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Le Magnifique	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Le Pere de Famille	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
La St. Anne	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗
Le San	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Notre Dame de Grace	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
St. Malo	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Europa	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Charlotta	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗
St. Clare	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Marshal de Saxe	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
L'Esperance	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Necessaire	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗
St. Mathiew	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Famille	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
La Reine D' Anges	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
La Belle Judith	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Duc de Villeroy	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Perfect	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Justice	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
Two sisters	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
St. Joseph	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗
Matharicelle	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Society	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Vigilant	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗
Louisburgh	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✓
L'Amiable Martha	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
Neptune	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Classar	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Laurieta	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Catherine	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
Printemps	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
Le Petite Fond	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗
Reine Marie	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Paix	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Triumphant	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗
Le Charles Auguste	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗
S. Reine	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗

Vir: Hervey F. The Naval History of Great Britain: from the earliest times to the rising of the Parliament in 1779, 1779, str. 245- 246

Priloga 3: Slika transportne poti ter rezultati obdelave podatkov transporta iz in v Novi Španiji

Slika 1: Zemljevid z dvema transportnima potema od Oaxace do Veracruz.

*Vir: J. Baskes., Indians, merchants, and markets : a reinterpretation of the Repartimiento and Spanish-Indian economic relations in colonial Oaxaca, 1750 – 1821, 2000, str 145; Google maps;
<http://www.eosnap.com/?tag=isthmus-of-tehuantepec>; lastno oblikovanje.*

1. Izračun cene za prevoz tovora iz Teposcolule in Oaxace v Veracruz

Tabela 2: Cena na tono/km za pot iz Teposcolule do Veracruz, za obdobje 1788-1792

Leto	Razdalja (km)	Teža (t)	Vrednost (real)	Cena (real/tona/km)
1788	406	0,888	780	2,163
1789	406	1,538	832	1,332
1790	406	1,559	896	1,416

1792	406	1,750	780	1,098
1792	406	1,544	840	1,340
1792	406	1,525	780	1,260

Vir: J. Baskes, *Indians, merchants, and markets : a reinterpretation of the Repartimiento and Spanish-Indian economic relations in colonial Oaxaca, 1750 – 1821*, 2000, str. 147.

Tabela 3: Povprečna cena na tono km, v obdobju 1788-1792, in samo v obdobju 1792

Obdobje	Povp. cena (real/tona/km)
1788-1792	0,904
1792	0,867

Vir: Tabela 2.

Mular je na vsak prehojeni kilometer na tono v povprečju zaslužil 1,536 realov v obdobju 1788-1792. Mular je na vsak prehojeni kilometer na tono v povprečju zaslužil 1,233 realov v letu 1792.

Tabela 4: Cena na tono/km za pot Oaxaca do Veracruz, v letih 1752 in 1820.

Leto	Razdalja (km)	Teža (t)	Vrednost (real)	Cena (real/tona/km)
1752	383	0,100	72	1,880
1820	383	0,013	12	2,410

Vir: J. Baskes, *Indians, merchants, and markets : a reinterpretation of the Repartimiento and Spanish-Indian economic relations in colonial Oaxaca, 1750 – 1821*, 2000, str. 147.

Če pogledamo ceno, ki jo predpostavlja Baskes, naj bi bila povprečna cena bližje tisti leta 1752, torej 1,84.

2. Število dni, potrebnih za pot

Če želimo videti, še koliko časa so potrebovali, lahko vzamemo idealno ali zmanjšano hitrost mule. Idealna hitrost naj bi bila približno 5 km/h, oziroma naj bi bila mula zmožna na dan prehoditi 80 km. Ta podatek je pridobljen iz About.com, Horse and Mule, pretvorjen je v kilometre oziroma km/h.

2.1. Idealne razmere

Tabela 5, 6: Število dni potrebnih za določeno razdaljo v idealnih razmerah.

Razdalja (km)	Št. km/dan	Št. dni	Hitrost mule (km/h)	Št. km/dan	Št. ur
406	80	5,08	5	80	16
383	80	4,79			

Vir: Tabela 2,4; About.com, Horse and Mule, 2010.

Izračun ur:

Tabela 7: Izračun števila ur, na podlagi podatkov iz tabele 4.

Št. dni	Št. celih dni	Št. ur
5,08	5	2
4,79	4	19

Vir: Tabela 4.

Pojasnilo: Če bi mular potoval 16 ur na dan, potem bi za pot iz Teposcolule porabil 5 dni in 2 ure. Če bi mular potoval 16 ur na dan, potem bi za pot iz Oaxace porabil 4 dni in 19 ur.

2.2. Zmanjšano število ur – razmere a:

Tabela 8: Zmanjšane ure pretvorjene v število opravljenih kilometrov na dan.

Hitrost (km/h)	Št. ur	Št. km
5	8	40
5	10	50

Vir: Tabela 5; Lasten vir.

Število ur hoje je zmanjšano na 8 oziroma 10 zaradi težavnosti terena. Hitrost je v povprečju ohranjena. Na dan mula hodi manj časa, oziroma prehodi manj kilometrov.

Tabela 9: Število dni potrebnih za določeno razdaljo v neidealnih razmerah a.

Razdalja (km)	Št. km/dan	Št. dni
406	40	10,15
383	40	9,58
406	50	8,12
383	50	7,66

Vir: Tabela 2,4 in 8.

Izračun ur:

Tabela 10: *Izračun števila ur, na podlagi podatkov iz tabele 8.*

Št. dni	Št. celih dni	Št. ur
10,15	10	4
9,58	9	14
8,12	8	3
7,66	7	16

Vir: Tabela 9.

V primeru, da mula na dan prehodi 40 km in torej hodi 8 ur na dan, za pot porabi 10 dni in 4 ure oziroma 9 dni in 14 ur. Ker Mula hodi na dan 8 ur, moram zato 9 dni in 14 ur pretvoriti v 10 dni in 6 ur.

V primeru, da mula na dan prehodi 50 km in torej hodi 10 ur na dan, za pot porabi 8 dni in 3 ure oziroma 7 dni in 16 ur. Tudi tukaj moram 7 dni spremeniti v 8 dni in 6 ur.

2.3 Zmanjšano število ur in zmanjšana hitrost – razmere b:

Tabela 11: *Zmanjšana hitrost pretvorjena v število opravljenih kilometrov na dan*

Hitrost (km/h)	Št. ur	Št. km
3	12	36
4	12	48

Vir: Lasten vir.

Število ur je ponovno zmanjšano, vendar tokrat za manj. Mule so v povprečju hodile počasneje, za to so hodile dalj časa. Zaradi težavnosti terena in odločitev oziroma naravnih razmer - začetek dneva in noči - je zmanjšano tudi število ur. Podatek Število ur sem primerjala s podatkom iz tabele: Oaxaca, Mexico - Sunrise, sunset, dawn and dusk times (sončni vzhodi, zahodi in čas mraka) na strani <http://www.gaisma.com/en/location/oaxaca.html> (pregledano 20.2.2010).

Menim, da je odprava potovala samo v času, ko je bila pot vidna, torej podnevi. Ponoči niso potovali zaradi nevarnosti na poti, težkega terena in živali.

Tabela 12: *Število dni potrebnih za določeno razdaljo v neidealnih razmerah b.*

Razdalja (km)	Št. km/dan	Št. dni
406	36	11,28
383	36	10,64
406	48	8,46
383	48	7,98

Vir: Tabela 2,4 in 11.

Število dni:

Tabela 13: Izračun števila ur, na podlagi podatkov iz tabele 12.

Št. dni	Št. celih dni	Št. ur
11,28	11	7
10,64	10	15
8,46	8	11
7,98	7	23,5

Vir: Tabela 12.

Če mula potuje s hitrostjo 3 km/h in 12 h na dan, potem porabi za pot 11 dni in 7 ur oziroma 10 dni in 15 ur. Ker potuje na dan 12 ur, pretvorimo zadnji podatek v 11 dni in 3 ure.

Če mula potuje s hitrostjo 4 km/h in 12 h na dan, potem porabi za pot 8 dni in 11 ur oziroma 7 dni in 23,5 ur. Tu zaradi istega razloga spremenimo čas potovanja v 8 dni in 11 ur.

3. Število mul potrebnih za pot:

Tabela 14: Število mul potrebnih za pot, za tovor 0,888 ton.

Teža zurróna (kg)	Tovor (kg)	Št. mul
103,5	888	8,6

Vir: Tabela 2.

Izbrala sem tovor v velikosti 0,888 ton, podatek iz tabele 2 – pot iz Teposcolule v Veracruz. Na mulo dam po en zurrón – eno vrečo za košeniljke, kar je enako 103,5 kg, to je najvišja vrednost, ki naj bi jo zurrón imel. Možna teža zurróna je med 80,5 kg in 103,5 kg. Če porazdelimo 0,888 ton po 103,5 kg/mulo bi potrebovali 8,6 mul. Pri tem imamo tri opcije.

a. Uporabiti dodatno mulo, ki nosi manjšo težo, to je 60 kg.

Tabela 15: Izračun teže tovara, ki ga nosi manj obremenjena mula

Št. mul	Teža zurróna (kg)	Teža tovara (kg)	Dejanska teža (kg)	Preostali tovor (kg)
8	103,5	828	888	60

Vir: Tabela 14.

b. Povečati težo tovara 8 mulam.

Tabela 16: Povečana teža, če želimo uporabiti 8 mul.

Povečana teža (kg)	Tovor (kg)	Št. mul
110	888	8,07

Vir: Lasten vir.

c. Enakomerno porazdeliti težo med devet mul.

Tabela 17: Teža tovora za posamezno mulo, pri enakomerni porazdelitvi

Št. mul	Dejanska teža (kg)	Porazdeljen tovor (kg)
9	888	98,7

Vir: Lasten vir.

Tovor je v tem primeru v mejah količin, ki jih lahko damo v zurrón.

Tabela 18: Cena prevoza na dan, pri omejitvah, osnova je 888 kg.

Obdobje	Cena (real/tona/km)	Cena na dan, pri različnih omejitvah v razdalji			
		40 km	50 km	36 km	48 km
1788	2,163	86,52	108,15	77,868	103,824
1789	1,332	53,28	66,6	47,952	63,936
1790	1,416	56,64	70,8	50,976	67,968

Vir: Tabela 2, 9 in 12.

Tabela 19: Cena prevoza na dan, pri omejitvah in 8 mulah.

Cena na dan, pri različnih omejitvah/mulo (8 mul)			
40 km	50 km	36 km	48 km
10,815	13,519	9,734	12,978
6,660	8,325	5,994	7,992
7,080	8,850	6,372	8,496

Vir: Tabela 16.

Tabela 20: Cena prevoza na dan, pri omejitvah in 9 mulah

Cena na dan, pri različnih omejitvah/mulo (9 mul)			
40 km	50 km	36 km	48 km
9,613	12,017	8,652	11,536
5,920	7,400	5,328	7,104
6,293	7,867	6,372	7,552

Vir: Tabela 17.

Če bi mular dobil enako količino denarja ne glede na število mul, ki jih mora za transport uporabiti, torej je cena obračunana le po teži in kilometru, bi se mu bolj splačalo obremeniti manj mul, saj bi te potrebovale manj hrane, na mulo bi zaslužil več. Če bi zaslužil več, glede na hitrost transporta, bi se mu bolj splačalo vzeti več mul. Poleg podaljšanja časa potovanja, bi lahko s preobremenjevanjem mul izgubil (bi poginila) katero od njih zaradi utrujenosti, ali nepazljivosti na težavnem terenu. Slednja nepazljivost je prav tako lahko povezana s preutrujenostjo mule.

Tabela 21: Pomen barv po različnih avtorjih, z lastnimi dodatki.

Rumena	Sonce, blesk, živahnost, spodbuda, navdušenje, sončni dnevi, intelektualno delo in izražanje misli, bisturnost, optimizem, poživitev, veselje, svetlost, spodubjanje k razmišljanju, logika, inteligenca, urejenost, optimizem, jasnost misli, strah, življenje in resnica, vera, vidnost, nevarnost, v Indiji barva trgovanja, v Nemčiji barva zavisti, v Španiji in Portugalski je pomenila izdajo.
Oranžna	Moč rdeče in živahnost rumene, nevarnost, najbolj vpadljiva, vesela, upanje, pogum, toplota, navdušenje, zabavnost, poživitev, smeh, veselje, šaljivost, igrivost, neodvisnost. Na Japonskem in Kitajskem barva ljubezni in sreče, ponižnost, užitek, zabavo, ambicioznost, cenjenost, glasnost. V Indiji lahko pomeni tudi smrt ter upornišvo.
Rdeča	Ogenj, kri, življenje, moč, strast, vročina, boj, uspeh, napadalnost, nevarnost, najbolj telesna, življenjska vitalnost, prizadevnost, jeza, spolnost, vitalnost, toplota, udobje, čutnost, odločnost, prijateljstvo, samozavest, nestrpnost, vojna. V kombinaciji s črno lahko izraža dinamičnost, živahnost človeka, vodjo, pikantnost, začinjenost, srčnost, ljubezen. V Angliji pomeni vidnost, vlado, avtoriteto, moč; v Afriki tudi smrt, pokol; na Japonskem med drugim tudi požrtvovalnost; v Indiji še rojstvo in plodnost, pogosto pa se po državah pojavlja pomen rdeče kot moči. Pomeni še romantičnost, optimizem, temperament, privlačnost, povezana z zdravljenjem. V Franciji pomeni močatost, slo oziroma poželenje, tudi strast.
Modra	Hladnost, neskončnost, razum, nekoč temno modra tudi za žalovanje, depresivna barva, barva pornografije, tudi najbolj sveta, umski nadzor, ustvarjalnost, očiščenje, sprostitve, umska pomiritev, spokojnost, mir in modrost, brezmejnost morja in neba, čutnost, upanje, zaupanje, zvestoba (na primer v Nemčiji), prilagodljivost, gotovost, sprejemanje, indigo modra tudi skrivnostnost. Pomembna barva v večjih verah, resnica, sodelovanje. Mornarsko modra obleka – avtoriteta, poštenost, pravičnost, pripravljenost na pogajanje. Svetli odtenki – odprtost za druge, zanesljivost, vero, pripadnost, dostojanstvo, finančna odgovornost, zanesljivost, uradnost. V Skandinaviji, na Islandiji, na Švedskem, in Finskem pomeni revščino, čistost in vodo.
Zelena	Veselje, barva upanja, narava, rojstvo, nov začetek, lenobnost, udobje, spokojnost, sproščenost, zavistnost, skladnost, umska in telesna sprostitve, umirjenost, naravnost, mirnost, pomiritev, uravnoveženost, iskrenost, prepričanost vase, svoboda, zadovoljstvo, delitev z drugimi, samoobvladovanje, radodarnost, nova rast, pomlad, obilje, svoboda, zdravje, rast, status, premožnost, okoljevarstvo, za Irce nacionalna barva in barva katoličanstva, ohranitev, v arabskem svetu tudi svetost, drugod neizkušnost, tudi sterilnost.
Rjava	Hranljivost, zemeljskost, opora, umikanje v samoto, ozkosrčnost, preobremenjenost s predsodki, revščina, dolgočasnost, moč, na Karibih tudi alkohol. Pomeni še sladkost kot čokolada, lahko tudi kava, moškost, odkritost, ročno delo, obstojnost ali vztrajnost,
Črna	Na gondolah konec zabave, žalovanje, prestiž, eleganca, plodnost, v poslu izraža moč, drznost, zapeljevanje, avtoriteta, intelekt, klasičnost, formalnost, sofisticiranost, spoštovanje, smrt, depresivnost, skrivnostnost. V Indiji še lenobnost, jeza, nestrpnost.
Bela	Na Japonskem in Kitajskem je to barva žalovanja, v Indiji poleg žalovanja tudi simbol ponovnega rojstva, drugod barva čistosti, poroke, mirnost. <i>Se nadaljuje...</i>

	... <i>nadaljevanje</i> . očiščenje, hlad, osama, prostor za razmislek, snažnost, vdanost, lahkost, sigurnost. V Angliji se povezuje s športi in prostim časom, elegantnost, preprostost, mir
Vijolična	Sijaj, dostojanstvo, pomirjajoč vpliv, v preteklosti v Angliji tudi barva žalovanja, zmanjšuje občutek lakote, dramatičnost, poduhovljenost, ustvarjalnost, intuitivnost, razmišljanje, skrivnostnost, umetniški navdih, zaščitništvo, dostojanstvo, razkošje, preobrazba, kvaliteta, dovršenost.
Turkizna	Mladostnost, zbranost, zaupanje.
Siva	Neodvisnost, samostojnost, ločenost od drugih, osamljenost, samokritičnost, resnost, avtoritativnost, praktičnost, tradicionalnost, konzervativnost, depresivnost, žalost, ponižnost, modrost, sofisticiranost, eleganca, estetičnost, recesija.
Zlata	Modrost, razumevanje, moč, visoki ideali, izobilje, potratnost, vrednost, prestiž, nekaj kraljevskega, denar.
Srebrna	Spremenljivost, uravnoteženost, skladnost, ženskost vendar ponekod tudi moškost, čutnost, modernost, zglaženost, tehnologija, stvar, ki je draga.
Purpurna	Povezava s plemstvom in duhovno oblastjo, blaginja, uspeh, tudi smrt v Latinski Ameriki in barva cerkve ter avtoritete v Italiji. Lahko še barva poguma in zakona, pretiranosti.
Roza	Mladostnost, ženskost, nežnost, sladkost, ljubkost.

Viri: A. Trstenjak (1996); V. Finlay (2004); S. Chiazzari (2000); N. Singh & A. Pereira (2005); M. De Bortoli & J. Maroto (2001).

Tabela 22: Heraldika in barve

Zlata (rumena)	Topaz, veličastnost, ugled, vrhovnost, dostojanstvo, bogastvo
Srebrna (bela)	Biser, čistost, čistoča, nedolžnost, modrost, veselje
Rdeča	Rubin, pravo, moč, pogum, dostojanstvo, ljubezen
Modra	Safir, čast, slava, poštenost, zvestoba, trajnost
Črna	Diamant, stanovitnost, ponižnost, mir, smrt, propad, žalost
Zelena	Smaragd, svoboda, veselje, upanje, ljubkost, zdravje

Vir: Slovenska heraldika - Barve, 2009.

Barve avtomobilov:

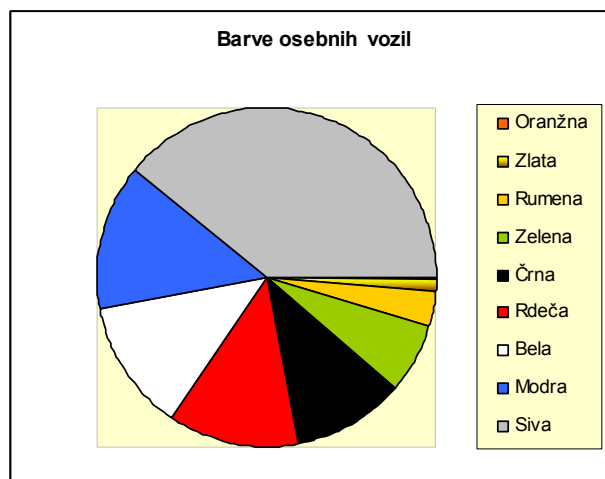
Tabela 23: Barve avtomobilov na podlagi štetja vozil

Bela	Siva	Črna	Modra	Zelena	Rdeča	Rumena	Zlata	Oranžna	Vsi
135	414	111	147	70	132	35	12	4	1060

Vir: Lasten vir.

Tabela narejena na podlagi štetja vozil na cesti in parkirnem prostoru ob različnih delih dneva in tedna.

Slika 2: Barve avtomobilov na podlagi štetja

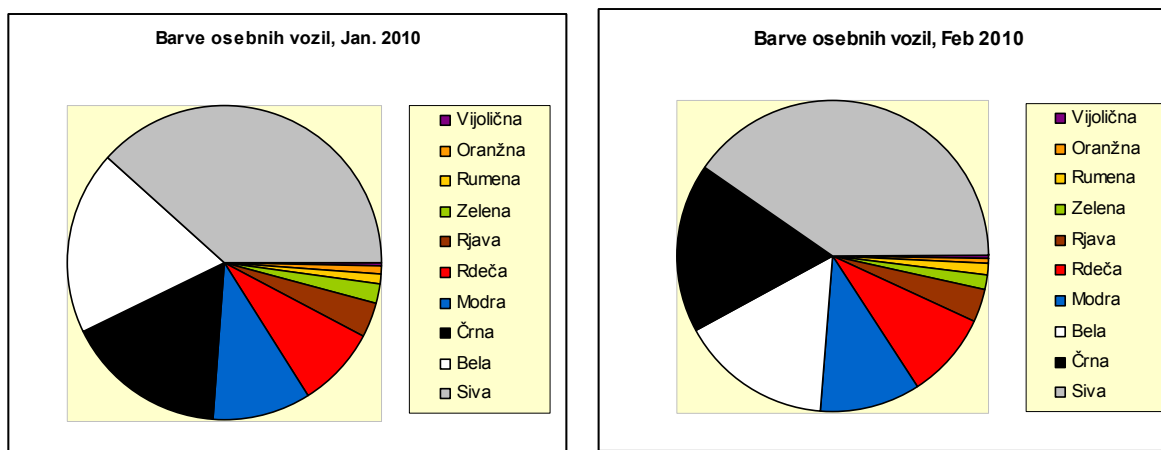
Vir: Tabela 23.

Tabela 24: Barve avtomobilov na podlagi podatkov Ministrstva za notranje zadeve

Leto	Bela	Rumena	Oranžna	Rdeča	Vijolična	Modra	Zelena	Siva	Rjava	Črna	Vsi
S 2009	1562	142	67	659	23	724	139	2544	233	1298	7391
J 2010	1468	96	52	653	26	778	151	2969	267	1280	7740
F 2010	1035	63	35	570	21	667	110	2624	232	1161	6518

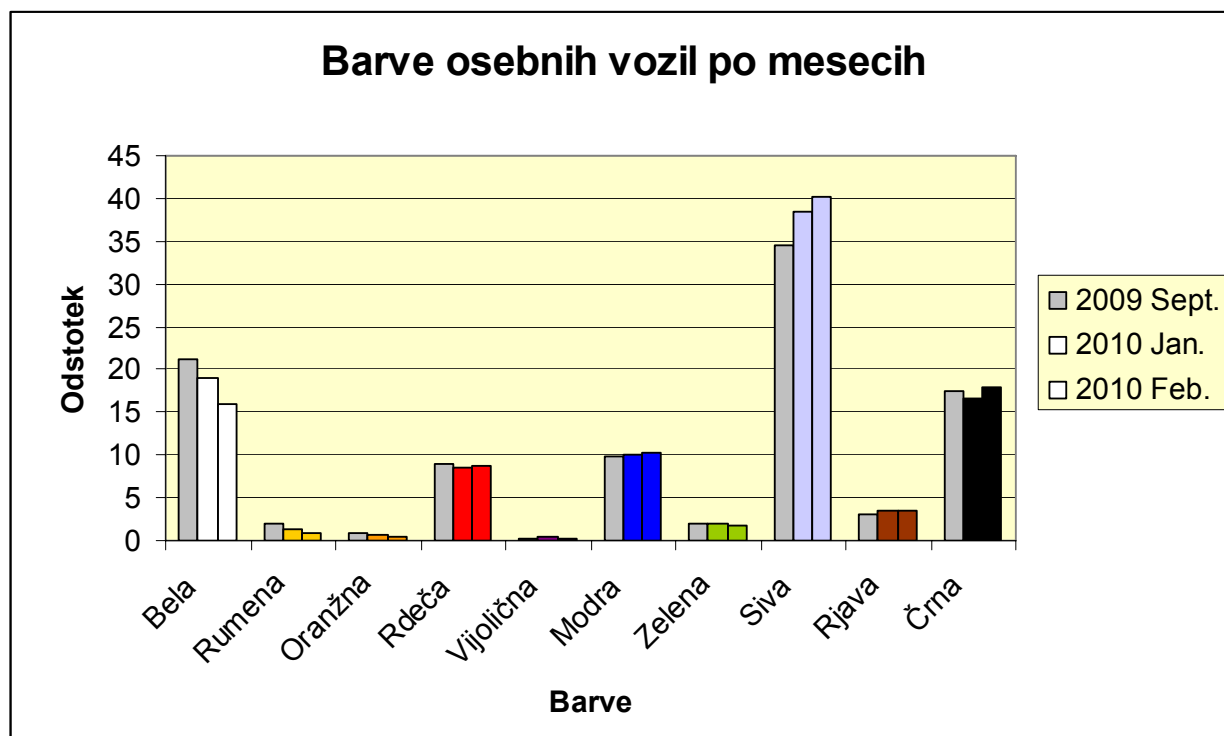
Vir: MNZ, Statistični podatki s področja prometa za leto 2009, 2010; september 2009, januar, februar 2010.

Slika 3,4: Barve osebnih vozil na podlagi uradnih podatkov

Vir: Tabela 24.

Slika 5: Barve osebnih vozil po mesecih

Vir: Tabela 24.

Barve transportnih vozil:

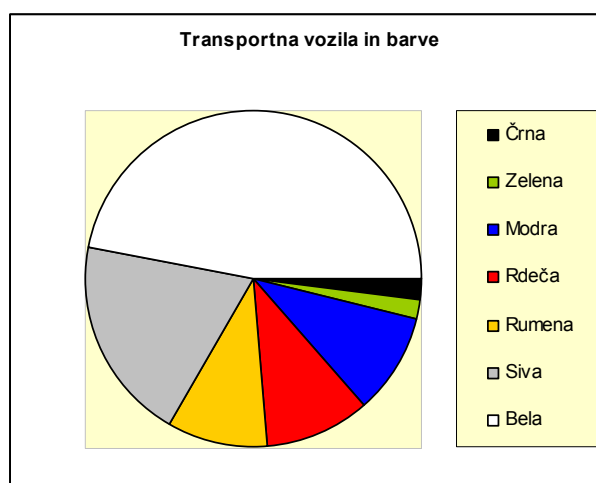
Tabela 25: Transportna vozila in barve

Bela	Črna	Rdeča	Modra	Zelena	Rumena	Siva	Vsi
24	1	5	5	1	5	10	51

Vir: Lasten vir.

Tabela narejena na podlagi štetja transportnih vozil na cesti.

Slika 6: Barve transportnih vozil na podlag štetja

Vir: Tabela 25.

Tabela 26: Transportna vozila in barve, po letih

Leto	Bela	Rumena	Oranžna	Rdeča	Vijolična	Modra	Zelena	Siva	Rjava	Črna	Vsi
2009	2673	105	275	238	0	181	50	271	20	37	3850
2008	5992	352	289	702	2	579	205	675	35	90	8921
2007	5852	296	363	733	5	809	189	573	21	80	8921

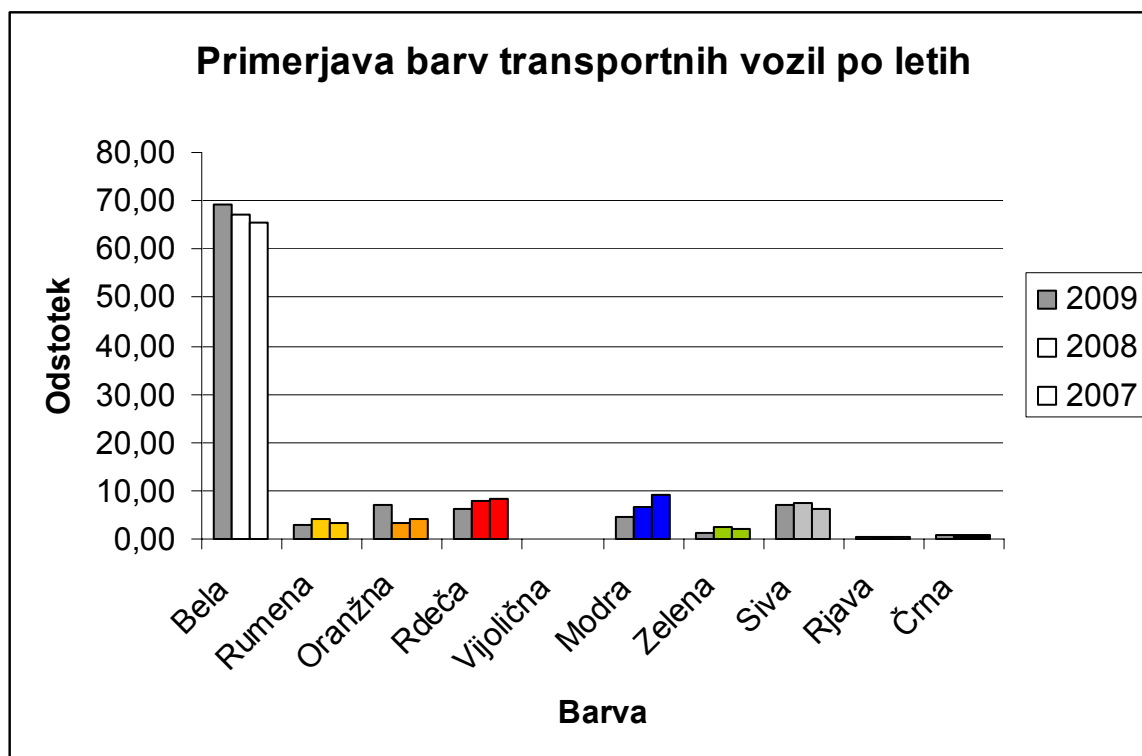
Vir: MNZ, Statistični podatki s področja prometa za leto 2007, 2008, 2009.

Tabela 27: Transportna vozila in barve, po letih, v odstotkih

Leto	Bela	Rumena	Oranžna	Rdeča	Vijolična	Modra	Zelena	Siva	Rjava	Črna	Vsi
2009	69,43	2,73	7,14	6,18	0,00	4,70	1,30	7,04	0,52	0,96	100,00
2008	67,17	3,95	3,24	7,87	0,02	6,49	2,30	7,57	0,39	1,01	100,00
2007	65,60	3,32	4,07	8,22	0,06	9,07	2,12	6,42	0,24	0,90	100,00

Vir: Tabela 23.

Slika 7: Primerjava barv transportnih vozil po letih 2007-2009

Vir: Tabela 26, 27.

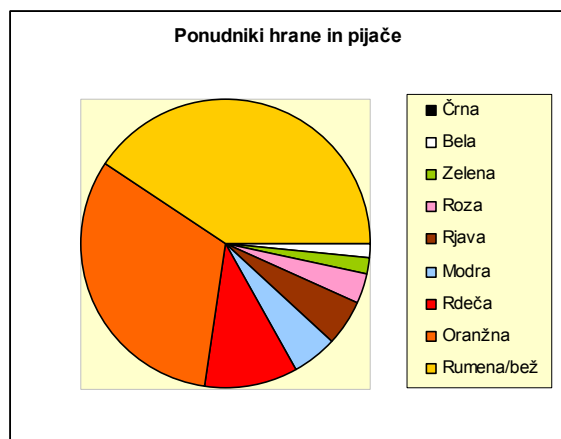
Pogostost določene barve poslovnih prostorov:

Tabela 28: Poslovni prostori in njihove barve

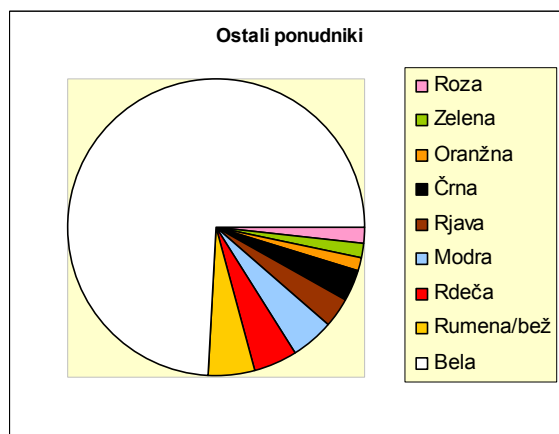
	Rumena	Oranžna	Rdeča	Modra	Zelena	Rjava	Črna	Bela	Roza	Vsi
Ponudniki hrane in pijače	24	19	6	3	1	3	0	1	2	59
Drugi ponudniki	3	1	3	3	1	2	2	46	1	62

Vir: Lasten vir.

Slika 8: Ponudniki hrane in pijače

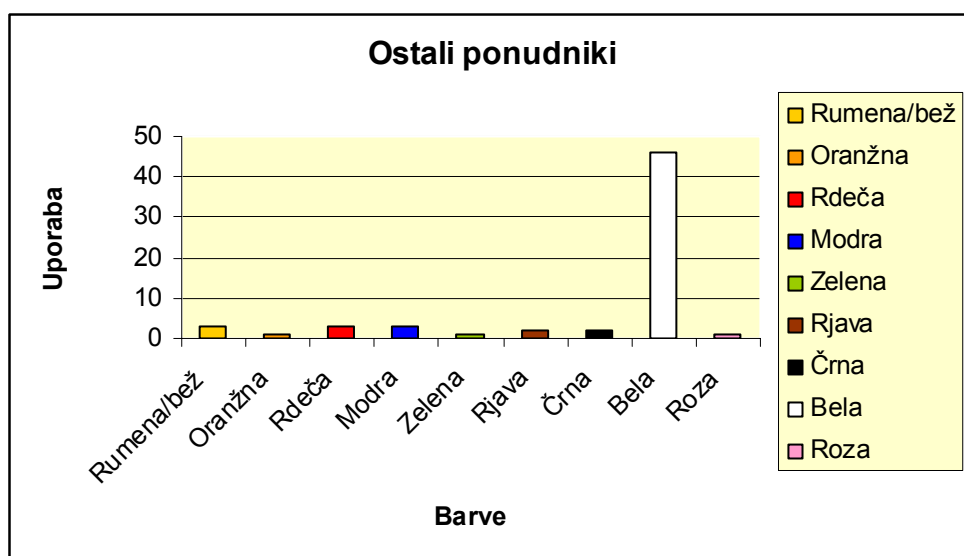

Slika 9: Ostali ponudniki

Vir: Tabela 28.

Slika 10: Ostali ponudniki

Vir: Tabela 28.

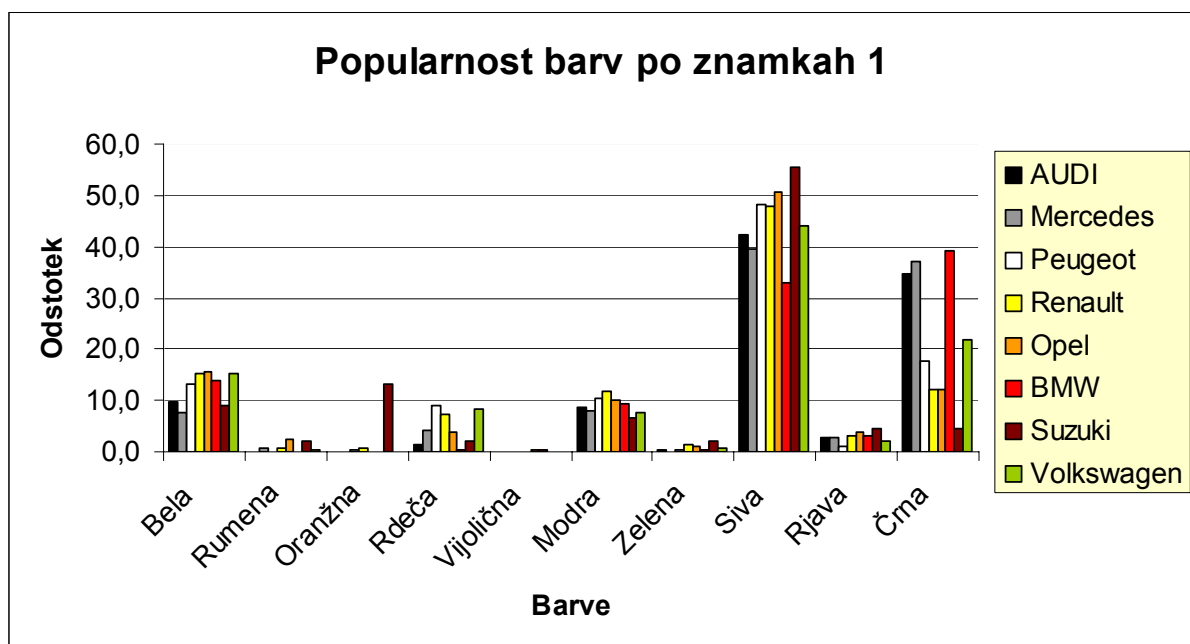
Legenda: Ostali ponudniki: cvetličarne, prodajalne tekstila in obutve, notranje opreme, kozmetike, trgovine na drobno, prodajalne avtomobilov, tovornjakov, banke, pošte.
Ponudniki hrane in pijače: restavracije, bari, gostilne, slaščičarne, sladoledarne.

Tabela 29: Prikaz barv po znamkah avtomobilov

	Bela	Rumena	Oranžna	Rdeča	Vijolična	Modra	Zelena	Siva	Rjava	Črna	Vsi
AUDI	21	0	0	3	0	19	1	93	6	76	219
Mercedes	13	1	0	7	0	14	0	68	5	64	172
Peugeot	51	0	1	35	0	41	2	188	4	69	391
Renault	200	8	7	96	2	156	16	627	39	158	1309
Opel	68	10	0	17	2	43	4	219	17	53	433
BMW	31	0	0	1	1	21	1	73	7	87	222
Suzuki	4	1	6	1	0	3	1	25	2	2	45
VW	137	4	0	74	0	68	5	392	18	195	893

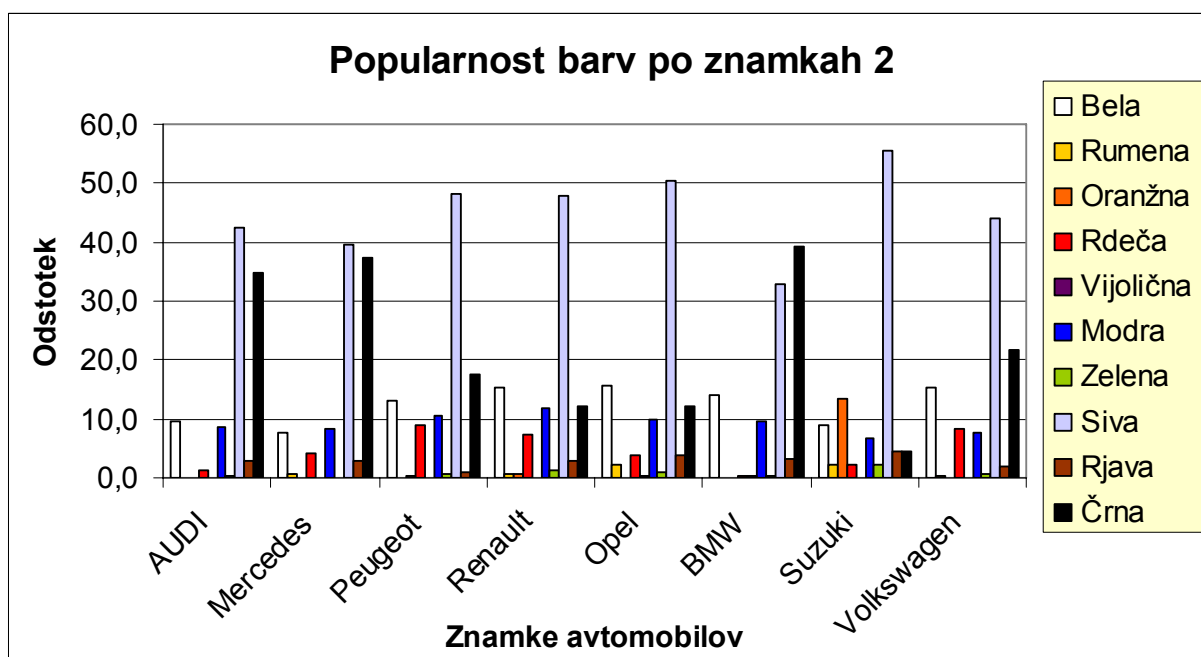
Vir: MNZ, Statistični podatki s področja prometa za leto 2009; oktober 2009.

Slika 11: Popularnost barv po znamkah 1

Vir: Tabela 29, preračunana v odstotke, oktober 2009.

Slika 12: Popularnost barv po znamkah 2

Vir: Tabela 29, preračunana v odstotke, oktober 2009.